

Almanach

Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky

Vedecký časopis
Ročník XVI.
2/2021



ALMANACH

Actual Issues in World Economics and Politics

Scientific journal

Faculty of International Relations

University of Economics in Bratislava

Volume XVI

Almanach

Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky

**Vedecký časopis
Ročník XVI.
2/2021**



ALMANACH

Actual Issues in World Economics and Politics

Scientific journal

Faculty of International Relations

University of Economics in Bratislava

Volume XVI

ALMANACH

Redakcia/Editorial Office

Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave
Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, Slovak Republic
phone: +421 2 6729 5456, e-mail: eva.vlkova@euba.sk

Hlavný redaktor/Editor-in-chief

Rudolf KUCHARČÍK University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

Redakčná rada/Editorial Board

Katarína BROCKOVÁ	University of Economics in Bratislava, Slovak Republic
Lubomír ČECH	University of Economics in Bratislava, Slovak Republic
Samuel ČELOVSKÝ	University in Novi Sad, Serbia
Lenka FOJTÍKOVÁ	Technical University of Ostrava, Czech Republic
Tomáš GONGOL	Silesian University in Opava, Czech Republic
Jana ILIEVA	University of Tourism and Management in Skopje, Republic of Macedonia
Karol JANAS	Alexander Dubcek University in Trencin, Slovak Republic
Eva JANČIKOVÁ	University of Economics in Bratislava, Slovak Republic
Larisa KAPUSTINA	Ural State University of Economics, Russia
Kiyoshi KASAHARA	Rikkyo University, Japan
Rastislav KAZANSKÝ	Matej Bel University, Slovak Republic
Olyana KINDIBALIK	University of European Studies of Moldova, Republic of Moldova
Helena KOŠCIELNIAK	Technical University in Częstochowa, Poland
Milan KURUCZ	University of Economics in Bratislava, Slovak Republic
Ludmila LIPKOVÁ	University of Economics in Bratislava, Slovak Republic
Stanislav MRÁZ	University of Economics in Bratislava, Slovak Republic
POGÁTSÁ Zoltán	University of West Hungary, Hungary
František ŠKVRNDA	University of Economics in Bratislava, Slovak Republic
Dalibor VLČEK	Matej Bel University, Slovak Republic
Tetyana ZUBRO	University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

Výkonný redaktor/Managing Editor

Eva VLKOVÁ

Recenzenti/Reviewers

Tatiana Damašková, Tomáš Dudáš, Boris Dziura, Lúbia Harakaľová, Eva Jančíková, Rudolf Kucharčík, Ludmila Lipková, Juraj Ondriaš, Tetyana Zubro

Jazyková redakcia/Language editing: bez korektúry/no language editing

Vydavateľ/Publisher

Vydavateľstvo EKONÓM, Ekonomická univerzita v Bratislave
© Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta medzinárodných vzťahov, 2021
IČO 00 399 957
ISSN 1339-3502

Issues in 2021

MARCH

JUNE

SEPTEMBER

DECEMBER

Obsah/Contents

Vnútroodvetvový obchod a ekonomický rozvoj: príklad rozvojových krajín Afriky <i>Intra-industry Trade and Economic Development: the case of african developing countries</i> <i>Mykhaylo Kunychka</i>	5
A Welfare State as a Concept and a Reality <i>Sociálny štát ako koncept a realita</i> <i>Igor Kuznetsov – Tetyana Zubro</i>	16
Perspektívy európskej migračnej politiky po migračnej vlne 2015 1. časť <i>Perspectives of the European Migration Policy after the Migration Wave of 2015</i> <i>Part 1</i> <i>Luboš Markovič</i>	27
Čínsko-indické vzťahy 5. časť: obdobie prvej Módího vlády (máj 2014 – jún 2017) <i>Sino-Indian Relations.</i> <i>Part 5 Period of the First Modi Government (May 2014 - June 2017)</i> <i>Peter Ondris</i>	43
Ekonomický prístup k regionalizácii Ukrajiny <i>Economic Approach to the Regionalization of Ukraine</i> <i>Vitalii Stashuk</i>	64
Recenzie LUBOMÍR ČECH: <i>Afganský drogový priemysel ako limitujúci faktor postkonfliktnej obnovy krajiny</i> . Bratislava: Ekonóm, 2020. S. 92. ISBN 978-80-225-4759-8. <i>Katarína Brocková</i>	72
MAREK CSABAY: <i>Ekonomická diplomacia: teoretické východiská, riadenie a prax v medzinárodnom podnikaní</i> . Bratislava: Wolters Kluwer, 2019. S. 104. ISBN 978-80-571-0096-6 <i>Ludmila Lipková</i>	74

VNÚTROODVETVOVÝ OBCHOD A EKONOMICKÝ ROZVOJ: PRÍKLAD ROZVOJOVÝCH KRAJÍN AFRIKY

INTRA-INDUSTRY TRADE AND ECONOMIC DEVELOPMENT: THE CASE OF AFRICAN DEVELOPING COUNTRIES

Mykhaylo Kunychka

Fakulta medzinárodných vzťahov, Ekonomická univerzita v Bratislave, Dolnozemska cesta 1/b,
852 35 Bratislava 5, Slovenská republika, e-mail:mykhaylo.kunychka@euba.sk

Abstrakt: Cieľom článku je preskúmať vzťah medzi ekonomickým rozvojom a vnútroodvetvovým obchodom na príklade rozvojových krajín Afriky. Podľa teoretických úvah o prínosoch medzinárodného obchodu, úspory vyplývajúce z vnútroodvetvového obchodu povedú k rýchlejšiemu zvýšeniu produktivity, a tým k rýchlejšiemu hospodárskemu rastu. Očakávame, že podiel vnútroodvetvového obchodu na celkovom obchode preukáže pozitívny vplyv na úroveň ekonomického rozvoja. Pre dosiahnutie stanoveného cieľa používame údaje o HNP na osobu, index ľudského rozvoja, Grubelov-Lloydov index vnútroodvetvového obchodu a ďalšie vysvetľujúce premenné. Výsledky naznačujú, že podiel vnútroodvetvového obchodu na celkovom obchode má významný priamoúmerný vplyv na ekonomický rozvoj v krajinách Afriky. Tento záver taktiež potvrdzuje opodstatnenosť politík zameraných na produktovú diverzifikáciu exportných a importných tokov krajín Afriky s cieľom zvýšenia úrovne príjmu a ľudského rozvoja.

Kľúčové slová: ekonomický rozvoj, vnútroodvetvový obchod, štruktúra obchodu, Afrika
JEL klasifikácia: F12, F63

Abstract: The purpose of the paper is to examine the relationship between economic development and intra-industry trade on the example of developing countries in Africa. According to theoretical considerations in the field of international trade, economies of scale arising from intra-industry trade will lead to a faster increase in productivity, and thus to rapid economic growth. We expect that the intra-industry trade to total trade ratio will have a positive direct impact on the level of economic development. GNI per capita, human development index, Grubel-Lloyd index of intra-industry trade and other explanatory variables are used to reach the purpose of the research. The results suggest that the share of intra-industry trade has a statistically significant impact on economic development in African countries. This conclusion also confirms the validity of a product-oriented policy to diversify African countries' export and import flows in order to increase level of income and human development.

Key words: economic development, intra-industry trade, trade structure, Africa

JEL Classification: F12, F63

Úvod

V nových teóriách medzinárodného obchodu sa uvažuje s rastúcimi výnosmi v podmienkach nedokonalaj konkurencii. V rámci týchto teórií rozšírenie vnútroodvetvového obchodu bude viesť k zmene štruktúry trhu a rastu diferenciacie výrobkov,¹ čo nasledovne povedie k ovplyvňovaniu ekonomického rastu. Predpokladá sa, že úspory vyplývajúce z vnútroodvetvového obchodu povedú k rýchlejšiemu zvýšeniu produktivity, a tým

¹ Pozri Krugman (1980) alebo Lancaster (1980).

k rýchlejšiemu hospodárskemu rastu.² Potrebné je však uviesť, že pozitívne účinky vnútroodvetvového obchodu na ekonomický rast sa môžu prejavíť cez dva transmisné kanály. Ekonomický rast sa môže prejavíť cez rastúce účinky produktivity spojené s rozvojom obchodu s diferencovanými výrobkami alebo nepriamo cez rast produktovej diverzifikácie exportov.

V odbornej literatúre existuje viacero snáh o hodnotenie vzťahu medzi vnútroodvetvovým obchodom a ekonomickým rastom, resp. ekonomickým rozvojom. Je potrebné podotknúť, že sa drvivá väčšina týchto prác sústreďuje na skúmanie obchodných tokov rozvinutých krajín, zatiaľ čo zámer o analýzu rozvojových krajín Afriky zostáva obmedzený. Jedným z prvých pokusov o hodnotenie vzťahu medzi ekonomickým rozvojom a vnútroodvetvovým obchodom v rámci skupiny rozvojových ako aj rozvinutých krajín bola práca Havrylyshyna a Civana. Výsledky poukazujú, že príjem na obyvateľa a diverzifikácia exportov má pozitívny vplyv na vnútroodvetvový obchod, pričom tieto dva parametra vysvetľujú až 60 % variácie hodnoty indexu vnútroodvetvového obchodu.³ O pozitívnom vplyve vnútroodvetvového obchodu na ekonomický rast poukazuje výskum Ledermana a Maloneyho,⁴ ktorí definujú vzťah medzi uvedenými premennými na základe údajov o HDP na osobu a obchodnými tokmi 65 rozvinutých a rozvojových krajín. Podobné výsledky uvádza aj Bhattacharyya. Na základe pozorovania skupiny 18 rozvojových krajín z regiónu Latinskej Ameriky a Ázie preukázal pozitívny vzťah medzi hrubým národným produktom na obyvateľa a veľkosťou výrobného sektora či vnútroodvetvovým obchodom.⁵ Súčasné zistenia o pozitívnom vzťahu medzi štruktúrou obchodu a hospodárskym rastom v rozvinutých a rozvojových krajinách naznačujú, že vplyv vnútroodvetvového obchodu na ekonomický rast sa líši v závislosti od úrovne rozvoja.⁶ Pre rozvojové krajiny vplyv vnútroodvetvového obchodu na ekonomický rast bude pravdepodobne nižší z dôvodu existencie nižšej miery diferenciacie produktov, nerozvinutého výskumu a vývoja, či nepostačujúcich inovácií.

Prominentnou prácou o vnútroodvetvovom obchode koncentrovanou na africký kontinent je výskum Ofeho, Spenceho a Mevela,⁷ ktorí zistili pozitívnu koreláciu medzi vnútroodvetvovým obchodom a podielom priemyselnej výroby na HDP. Okrem toho autori prišli k záveru, že v rámci afrických krajín existuje pozitívna korelácia medzi vnútroodvetvovým obchodom a diverzifikáciou vývozu. Zaujímavými sú aj výsledky, ktoré poukazujú na nízky podiel vnútroregionálneho obchodu na vnútroodvetvovom obchode. Krajiny Afriky disponujúce významným podielom vnútroodvetvového obchodu uskutočňujú svoje zahraničnoobchodné aktivity hlavne s partnermi mimo afrického kontinentu. Vzhľadom na absenciu komplexného výskumu zameraného na vzťah medzi úrovňou ekonomického rozvoja a vnútroodvetvovým obchodom v kontexte afrického kontinentu tento príspevok predstavuje snahu autora o realizáciu podrobnej analýzy.

Cieľom tohto článku je preskúmať vzťah medzi ekonomickým rozvojom a vnútroodvetvovým obchodom v 54 rozvojových krajinách Afriky. Očakávame, že podiel

² KRUGMAN, P. R. (1979): Increasing returns, monopolistic competition, and international trade. In: *Journal of International Economics*, roč. 9, č. 4, s. 469-479.

³ HAVRYLYSHYN, O. – CIVAN, E. (1983): Intra-Industry Trade and the Stage of Development: A Regression Analysis of Industrial and Developing Countries. [Online] In: *World Bank*, 1983. [Citované 6. 3. 2021.] Dostupné online: <http://documents1.worldbank.org/curated/en/505101467990023656/pdf/REP306000Intra0developing0countries.pdf>

⁴ LEDERMAN, D. – MALONEY, W. F. (2003): Trade Structure and Growth. [Online] In: *World Bank*, 2003. [Citované 6. 3. 2021.] Dostupné online: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/18264/multi0page.pdf?sequence=1>

⁵ BHATTACHARYYA, R. (2007): Economic Development and Intra-Industry Trade in Less Developed Countries. In: *Indian Economic Review*, Vol. 42, No. 1, pp. 57-75.

⁶ RASEKHI, S. – RAMEZANI, M. (2017): The Nexus between Economic Growth and Intra-Industry Trade. In: *International Journal of Business and Development Studies*, Vol. 9, No. 1, pp. 47-66.

⁷ OFA, S. V. – SPENCE, M. – MEVEL, S. (2016): Export Diversification and Intra- Industry Trade in Africa. In: *Inclusive Growth in Africa: Policies, Practice, and Lessons Learnt*. New York: Routledge, 2016.

vnútroodvetvového obchodu na celkovom obchode preukáže pozitívny vplyv na úroveň ekonomického rozvoja. Pre dosiahnutie stanoveného cieľa používame údaje o hrubom národnom produkte na osobu, hodnotách indexu ľudského rozvoja a Grubelovho-Lloydovho indexu vnútroodvetvového obchodu. Ako ďalšie vysvetľujúce faktory aplikujeme ukazovatele otvorenosti ekonomiky a komoditnej diverzifikácie exportov. Analýzu vykonávame aj za účelom zistenia relevantnosti diverzifikácie komoditnej štruktúry obchodu pre dosiahnutie vyššieho stupňa ekonomického rozvoja v najchudobnejšom regióne sveta.

1 Dáta a metodológia

Pre naplnenie stanoveného cieľa, okrem iných vysvetľujúcich premenných, bol aplikovaný index vnútroodvetvového obchodu, ktorý podľa odbornej literatúry a teoretických úvah o pozitívnych účinkoch štruktúry medzinárodnej výmeny môžu ovplyvňovať úroveň ekonomického rozvoja. Ako ukazovateľ vnútroodvetvového obchodu sme použili štandardný Grubelov-Lloydov index,⁸ ktorý poukazuje na podiel vnútroodvetvového obchodu na celkovom obchode štátu. Index naznačuje hodnoty $0 \leq GLI \leq 1$, pričom hodnota indexu 1 predstavuje absolútnu dominanciu vnútroodvetvového obchodu. Index nadobúda hodnotu 1 v prípade keď export v danom odvetvi sa rovná importom. Všeobecné akceptovaným spôsobom výpočtu tohto indexu je:

$$GL_j = \frac{\sum_{i=1}^N |X_i - M_i|}{\sum_{i=1}^N (X_i + M_i)} \quad (1)$$

kde GL_j je Grubelov-Lloydov index pre krajinu j , X_i a M_i predstavuje export a import produktu i krajiny j , N je celkový počet produktových položiek. Pre výpočet indexu vnútroodvetvového obchodu sme použili hodnoty exportných a importných tokov 54 afrických krajín podľa dvojciferej úrovne Štandardizovanej medzinárodnej obchodnej klasifikácie, ktorá zahŕňa 66 položiek.⁹ Obchodné toky boli zozbierané prostredníctvom databázy Konferencie OSN pre obchod a rozvoj (UNCTAD). Okrem agregovaného indexu vnútroodvetvového obchodu sme vypočítali aj indexy pre jednotlivé sekcie výrobkov podľa jednociferej klasifikácie SITC, Rev. 3. Dôležitou kritikou tohto indexu je jeho závislosť na salde obchodnej bilancie, čo znamená, že väčšia nerovnováha vo vzájomnom obchode súvisí s nižšou hodnotou vnútroodvetvového obchodu. Odborná literatúra eviduje niekoľko pokusov,¹⁰ ktoré sa snažili vyriešiť problém ovplyvňovania väčších nezrovnalostí v salde zahraničného obchodu, avšak táto otázka zostáva nevyriešená.¹¹

Hodnoty ďalších premenných ako index otvorenosti ekonomiky (podiel exportov a importov na HDP) a počet exportovaných produktov podľa trojciferej úrovne SITC boli získané z databázy UNCTAD. Ako ukazovateľ úrovne ekonomického rozvoja sme si zvolili Hrubý národný produkt na osobu vyjadrený v bežných cenách a amerických dolároch. Jeho hodnoty pre jednotlivé ekonomiky boli získané z databázy UNCTAD. Podľa Todaro a Smith¹² (2014) HNP na obyvateľa je najčastejšie používaným indikátorom na meranie celkového ekonomického blahobytu populácie. Okrem HNP taktiež uvádzajú aj index ľudského rozvoja, ktorý okrem príjmového kritéria zahŕňa aj sociálnu dimenziu rozvoja spoločnosti, resp. kombináciu faktorov z oblasti vzdelávania a zdravia. Medzi HNP na obyvateľa a indexom

⁸ GRUBEL, H. G. – LLOYD, P. J. (1975): *Intra-Industry Trade: The theory and Measurement of International Trade with Differentiated Products*.

⁹ UN (1991): *Standard International Trade Classification Revision 3*. New York: United Nations, 1991.

¹⁰ Viz Aquino, A. (1978) alebo Greenaway, D. – Milner, C. (1981).

¹¹ OFA, S. V. et al. (2012): Export diversification and intra-industry trade in Africa. Addis Ababa: *Economic Commission for Africa*.

¹² TODARO, M. – SMITH, S. (2014): *Economic Development*, s. 16, 51.

Ľudského rozvoja je možné vidieť aj relatívne silný korelačný vzťah (Tabuľka 1), čo svedčí o ich prepojenosti a umožňuje substitúciu pri uskutočnení analýzy zameranej na dosiahnutie stanoveného cieľa. Index ľudského rozvoja predstavuje holistický nástroj na meranie životnej úrovne štátov a používa sa v tomto príspevku na hodnotenie závislosti medzi ekonomickým rozvojom a vybranými ukazovateľmi zahraničného obchodu.

Tabuľka 1: Korelačná matica, 2018

	Index ľudského rozvoja	HNP na obyvateľa	Podiel obchodu na HDP	Množstvo exportovaných výrobkov	Grubelov-Lloydov index
Index ľudského rozvoja	1.0000	0.7666	0.2849	0.3470	0.5157
HNP na obyvateľa		1.0000	0.3675	0.0841	0.3122
Podiel obchodu na HDP			1.0000	-0.1219	-0.0559
Množstvo výrobkov				1.0000	0.6711
Grubelov-Lloydov index					1.0000

Prameň: vlastné spracovanie autora.

2 Vnútroodvetvový obchod v krajinách Afriky

Podiel vnútroodvetvového obchodu vyjadrený prostredníctvom Grubelovho-Lloydoveho indexu pre každú z 54 skúmaných afrických krajín je uvedený v tabuľke 1. Prvým zistením je, že podiel obchodu v rámci jednotlivých odvetví predstavuje pomerne nízky podiel, okolo 18 % pre priemernú africkú ekonomiku v roku 2018. Pre porovnanie výsledky Ofeho, Spenceho a Mevela pre 50 afrických štátov v roku 2009 predstavovali len 15 %, čo je skôr výsledkom aplikácie rôznych metód počítania Grubelovho-Lloydoveho indexu.¹³ Na rozdiel od použitia trojcifernéj úrovne SITC ignorujeme nedostatky indexu a aplikujeme dáta na základe dvojcifernéj úrovne, čo môže mať za výsledok nárast hodnoty indexu. V 31 krajinách zo vzorky 54 krajín je vnútroodvetvový obchod podpriemerný a v prípade 16 ekonomík je úroveň skúmaného indexu nižšia ako 10 %. Medzi štáty s najvyšším podielom vnútroodvetvového obchodu na kontinente, ktorý sa približuje alebo prekračuje hranicu 50 % patria Tunisko (53 %), Egypt (46 %) a Juhoafrická republika (46 %). Hospodárstva týchto krajín patria k najviac industrializovaným na celom kontinente a ich vyvoz je jedným z najviac diverzifikovaných (tabuľka 2). Mierne silný priamoúmerný vzťah medzi podielom vnútroodvetvového obchodu a diverzifikáciou výroby vyjadrenou prostredníctvom množstva exportných položiek sme potvrdili aj v predchádzajúcej časti príspevku, kde korelačný koeficient predstavuje až 0,671. Nízke hodnoty vnútroodvetvového obchodu väčšiny krajín Afriky je možné objasniť hlavne silnou koncentráciou exportov a rôznorodosťou štruktúr exportov v porovnaní s importmi. V týchto parametroch Afrika je svetovou špičkou, keďže exportuje hlavne primárne komodity a importuje poľnohospodárske produkty a hotové priemyselné výrobky. V tomto kontexte je potrebné spomenúť, že na kontinente sú dve tretiny krajín čistými importérmi potravín a komoditná štruktúra dovozu je predstavená sofistikovanejšími hotovými produktmi ako motorové vozidlá, telekomunikačné zariadenia, stroje a zariadenia, či lode a lietadla.¹⁴

Tabuľka 2: Vybrané ukazovatele produkcie a zahraničného obchodu, 2018

Štát	HNP na obyvateľa	Index ľudského rozvoja	Podiel obchodu na HDP, %	Množstvo exportovaných výrobkov	Grubelov-Lloydov Index
Alžírsko	4056,31	0,746	60,08	121	0,09
Angola	3172,98	0,582	63,53	145	0,07
Benin	900,50	0,541	81,67	133	0,11

¹³ OFA, S. V. – SPENCE, M. – MEVEL, S. (2016): Export Diversification and Intra- Industry Trade in Africa. In: *Inclusive Growth in Africa: Policies, Practice, and Lessons Learnt*. New York: Routledge, 2016.

¹⁴ KUNYCHKA, M. (2020): Afrika v medzinárodnom obchode: súčasné výzvy a perspektívy. In: *Ekonomické rozhľady*, 2020, roč. 49, č. 4. s. 451.

Botswana	7982,99	0,73	78,48	152	0,37
Burkina Faso	796,77	0,443	59,74	103	0,07
Burundi	293,73	0,431	36,24	44	0,07
Kapverdy	3555,84	0,663	116,62	27	0,14
Kamerun	1506,81	0,56	40,60	197	0,18
SAR	482,28	0,395	65,03	51	0,18
Čad	720,57	0,397	70,85	73	0,16
Komory	1351,59	0,552	43,13	9	0,04
Republika Kongo	2415,64	0,573	121,38	109	0,10
KDR	550,71	0,478	69,48	119	0,11
Pobrežie Slonoviny	1676,69	0,534	58,44	190	0,25
Džibutsko	3211,41	0,518	299,36	202	0,08
Egypt	2474,00	0,701	51,23	237	0,46
Rovníková Guinea	8831,45	0,582	104,52	40	0,02
Eritrea	1967,49	0,456		59	0,03
Eswatinské kráľovstvo	3609,91	0,605	84,16	157	0,38
Etiópia	730,57	0,478	34,31	137	0,10
Gabon	7516,01	0,697	72,05	148	0,11
Gambia	703,32	0,487	59,36	53	0,08
Ghana	2158,39	0,606	69,79	193	0,16
Guinea	884,87	0,473	71,04	120	0,08
Guinea-Bissau	777,26	0,472	57,52	32	0,04
Keňa	1696,31	0,599	36,13	231	0,23
Lesotho	1399,31	0,522	139,50	95	0,20
Libéria	381,04	0,48	72,92	50	0,19
Libya	4987,70	0,721	141,99	127	0,13
Madagaskar	510,01	0,527	66,32	137	0,15
Malawi	387,67	0,478	56,45	98	0,11
Mali	869,70	0,431	59,76	168	0,08
Mauritánia	1719,99	0,542	64,64	77	0,07
Maurícius	11355,20	0,801	92,04	159	0,36
Maroko	3204,14	0,68	83,54	237	0,39
Mozambik	488,21	0,452	112,07	157	0,25
Namíbia	5572,38	0,645	75,87	192	0,35
Niger	562,54	0,391	37,23	103	0,12
Nigéria	1975,87	0,534	33,08	189	0,22
Rwanda	756,72	0,54	54,53	123	0,18
S. Tomáš a Princov ostrov	1959,47	0,624	71,85	25	0,04
Senegal	1458,91	0,516	57,16	196	0,25
Seychely	15608,45	0,79	222,37	54	0,26
Sierra Leone	525,87	0,447	57,64	137	0,24
Somálsko	99,12	0,746	237,74	35	0,04
JAR	6167,92	0,582	59,53	254	0,46
Južný Sudán	768,98	0,541	81,23	14	0,02
Sudán	1122,59	0,73	26,20	92	0,17
Tanzánia	1027,55	0,443	31,10	202	0,22
Togo	653,85	0,431	77,40	119	0,31
Tunisko	3318,83	0,663	110,26	218	0,53
Uganda	682,11	0,56	44,19	179	0,25
Zambia	1522,98	0,395	73,41	179	0,19
Zimbabwe	1572,61	0,397	55,04	151	0,19
Afrika	1784,00		56,26	259	0,18
Svet	11231,00		58,01	260	

Poznámka: HNP p. c. je v USD v bežných cenách. Indikátor otvorenosti ekonomiky je vyjadrený v podiele obchodu s tovarmi a službami (export plus import) na HDP, pričom niektoré chýbajúce hodnoty boli doplnené z databázy Svetovej banky. Grubelov-Lloydov index predstavuje vlastný výpočet autora. Hodnota GLI pre Afriku ako celok predstavuje jednoduchý priemer všetkých skúmaných krajín.

Prameň: autor na základe údajov UNCTAD a Svetovej banky, 2020.

Pre podrobnejšiu analýzu vnútroodvetvového obchodu v Afrike sme vypočítali aj Glubelov-Lloydov index pre jednotlivé sekcie zahrnuté v jednocifernéj úrovne SITC, vrátane potraviny a živé zvieratá, nápoje a tabak, surové materiály (nejedlé) okrem palív, minerálne palivá (mazivá) a podobné materiály, živočíšne a rastlinné oleje a vosky, chemikálie a príbuzné výrobky, priemyselné výrobky, stroje a dopravné zariadenia, ostatné priemyselné výrobky a iné komodity či transakcie. Hodnoty vnútroodvetvového obchodu podľa jednotlivých sekcií sú

uvedene v tabuľke 3. Pri podrobnejšej analýze indexov vnútroodvetvového obchodu existuje cela skupina krajín, ktorá vykazuje relatívne vysoké hodnoty indexu v sekcii 3 – minerálne palivá, mazivá a podobné materiály. K tejto skupine patria hlavne štáty s vysokým reimportom spracovaných nerastných surovín, vrátane Egypta, Juhoafrickej republiky, Rovníkovej Guinei, Konžskej demokratickej republiky alebo Pobrežia slonoviny. Vnútroodvetvový obchod z minerálnymi palivami v Sudáne predstavuje až 97 %, pričom hlavnými položkami reimportu sú nespracovaná ropa a zemný plyn. Niektoré africký vývozcovia ropy, ako napríklad Alžírsko, Angola, Kongo, Líbya alebo Nigéria, disponujú nízkymi hodnotami indexu vnútroodvetvového obchodu v rámci sekcii 3. Celkovo 9 afrických štátov disponujú nadpolovičným podielom vnútroodvetvového obchodu s minerálnymi palivami, resp. ropou, zemným plynom, a uhlím. Najväčší počet afrických krajín, ktoré preukázali nadpolovičný podiel vnútroodvetvového obchodu spadajú pod sekcii potraviny a živé zvieratá alebo nápoje a tabak. Uvedené výsledky nie sú prekvapivé, keďže Afrika je významným exportérom a zároveň importérom poľnohospodárskych výrobkov, pričom vo väčšine štátov kontinentu import potravín je väčší ako ich export.

V niektorých prípadoch index sa rovnal 0, čo poukazuje na hodnoty vnútroodvetvového obchodu blížiac sa k 0, resp. zaokrúhlené hodnoty indexu (v prípade 29 pozorovaní v rámci jednotlivých sekcii). Zaokrúhlené hodnoty sa týkali štátov ako Stredoafrická republika, Čad, Mali, Komory, Rovníková Guinea, Eritrea, Guinea-Bissau, Etiópia, Lesotho, Líbya, Svätý Tomáš a Princov ostrov, či Južný Sudán. Najviac hodnôt, ktoré sa blížia k 0 bolo zaznamenaných v sekciiach živočíšne a rastlinné oleje, minerálne palivá a podobné materiály alebo nápoje a tabak. V rámci týchto položiek dovoz značne prevýšil vyvoz, v dôsledku čoho sa sformoval nízky podiel vnútroodvetvového obchodu.

Zaujímavým je aj komparácia agregovaného Grubelovho-Lloydovho indexu s indexmi v jednotlivých sekciiach. Spravidla štáty s vysokým podielom vnútroodvetvového obchodu disponujú aj vysokými hodnotami vo všetkých skúmaných kategóriach tovarov. Výnimkami sú krajiny ako Angola, Stredoafrická republika, Gabon, Namibia, a Madagaskar, ktoré vykazujú vysoký index vnútroodvetvového obchodu v rámci skupiny priemyselných výrobkov. Tieto štáty disponujú pomerne rovnovážnym objemom exportov a importov menej sofistikovaných priemyselných výrobkov ako napr. kožené výrobky, výrobky z gummy, korku a dreva, výrobky z papiera, textilné výrobky, železo a oceľ, či farebné kovy.

Okrem analýzy hodnôt indexu vnútroodvetvového obchodu podľa jednotkových sekcii SITC sme vykonali aj porovnanie agregovaného Grubelov-Lloydovho indexu medzi obdobiami rokov 2000 a 2018. Na základe údajov zhrnutých v tabuľke 3 je možné pozorovať zvýšenie podielu vnútroodvetvového obchodu na celkovom obchode v 26 z celkového počtu 54 afrických ekonomík. Väčšina sledovaných štátov zaznamenala pokles vnútroodvetvového obchodu, čo je dôsledkom produktovej koncentrácie afrických ekonomík smerom k obchodným položkám, vo výrobe ktorých tieto štáty majú komparatívnu výhodu. Dynamika vývoja indexu v sledovaných obdobiach je taktiež znázornená na obrázku 1, kde štáty umiestené nad diagonálou zaznamenali rast hodnoty Grubelov-Lloydovho indexu a ekonomiky pod diagonálou jeho pokles.

Tabuľka 3: Grubelov-Lloydov index pre jednotlivé tovarové sekcii

	LI	LI	ekcia 0	ekcia 1	ekcia 2	ekcia 3	ekcia 4	ekcia 5	ekcia 6	ekcia 7	ekcia 8	ekcia 9
Rok	2000											
Alžírsko	0,04	0,09	0,10	0,04	0,26	0,13	0,01	0,43	0,04	0,02	0,04	0,04
Angola	0,04	0,07	0,17	0,26	0,27	0,04	0,05	0,02	0,94	0,23	0,05	0,27
Benin	0,11	0,11	0,30	0,28	0,22	0,71	0,11	0,03	0,12	0,07	0,02	0,13
Botswana	0,18	0,37	0,31	0,07	0,97	0,03	0,01	0,37	0,60	0,30	0,08	0,79
Burkina Faso	0,18	0,07	0,66	0,01	0,11	0,09	0,74	0,03	0,18	0,06	0,27	0,05

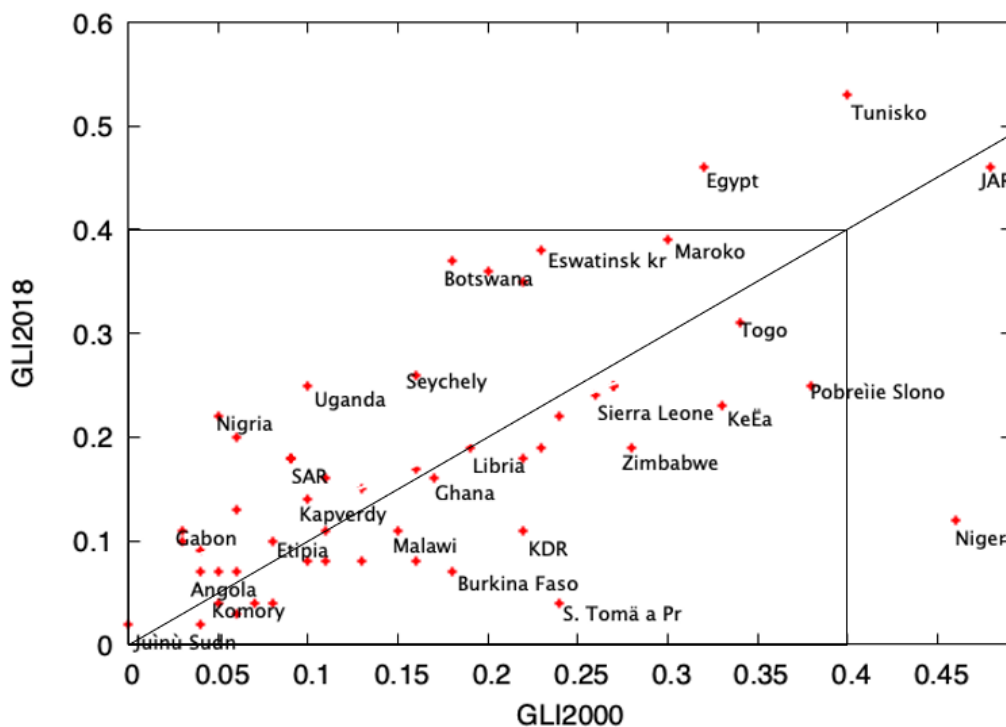
Burundi	0,06	0,07	0,99	0,68	0,65	0,05	0,05	0,03	0,20	0,05	0,18	0,05
Kapverdy	0,10	0,14	0,62	0,05	0,66	0,01	0,02	0,02	0,02	0,02	0,37	0,06
Kamerun	0,22	0,18	0,93	0,32	0,30	0,32	0,68	0,12	0,40	0,13	0,11	0,41
SAR	0,09	0,18	0,37	0,02	0,14	0,00	0,27	0,08	0,55	0,25	0,63	0,50
Čad	0,11	0,16	0,03	0,00	0,53	0,23	0,00	0,02	0,02	0,05	0,04	0,21
Komory	0,05	0,04	0,73	0,00	0,28	0,01	0,00	0,92	0,01	0,15	0,03	0,08
Republika Kongo	0,03	0,10	0,14	0,03	0,13	0,03	0,01	0,05	0,37	0,53	0,11	0,74
KDR	0,22	0,11	0,17	0,01	0,17	0,84	0,12	0,22	0,32	0,07	0,26	0,53
Pobrežie Slonoviny	0,38	0,25	0,42	0,49	0,12	0,84	0,83	0,36	0,24	0,13	0,35	0,37
Džibutsko	0,10	0,08	0,42	0,43	0,58	0,04	0,02	0,11	0,05	0,12	0,03	0,62
Egypt	0,32	0,46	0,67	0,40	0,35	0,81	0,24	0,72	0,55	0,20	0,72	0,78
Rovníková Guinea	0,04	0,02	0,03	0,05	0,06	0,01	0,00	0,30	0,13	0,08	0,02	0,67
Eritrea	0,06	0,03	0,05	0,68	0,03	0,00		0,01	0,02	0,05	0,17	0,12
Eswatinské kráľ.	0,23	0,38	0,73	0,52	0,55	0,53	0,06	0,39	0,41	0,70	0,76	0,43
Etiópia	0,08	0,10	0,69	0,08	0,52	0,00	0,03	0,01	0,14	0,08	0,37	0,20
Gabon	0,03	0,11	0,16	0,36	0,04	0,03	0,92	0,12	0,94	0,48	0,24	0,97
Gambia	0,11	0,08	0,25	0,03	0,75	0,04	0,16	0,03	0,06	0,07	0,01	0,24
Ghana	0,17	0,16	0,68	0,19	0,49	0,28	0,92	0,10	0,20	0,07	0,15	0,10
Guinea	0,16	0,08	0,34	0,00	0,05	0,46	0,07	0,08	0,06	0,12	0,29	0,13
Guinea-Bissau	0,07	0,04	0,84		0,54	0,00	0,00	0,01	0,01	0,04	0,06	0,35
Keňa	0,33	0,23	0,81	0,93	0,41	0,11	0,30	0,30	0,20	0,10	0,51	0,80
Lesotho	0,06	0,20	0,15	0,00	0,62	0,00	0,00	0,02	0,71	0,39	0,52	0,26
Libéria	0,19	0,19	0,16	0,18	0,10	0,34	0,63	0,05	0,14	0,18	0,15	0,21
Libya	0,06	0,13	0,03	0,00	0,79	0,13	0,00	0,17	0,45	0,03	0,01	0,12
Madagaskar	0,13	0,15	0,39	0,29	0,60	0,03	0,01	0,43	0,87	0,08	0,66	0,36
Malawi	0,15	0,11	0,67	0,15	0,95	0,10	0,09	0,04	0,13	0,05	0,10	0,30
Mali	0,13	0,08	0,15	0,01	0,22	0,00	0,95	0,24	0,08	0,07	0,07	0,09
Mauritánia	0,05	0,07	0,67	0,13	0,06	0,33	0,82	0,13	0,07	0,10	0,04	0,12
Maurícius	0,20	0,36	0,88	0,20	0,33	0,16	0,94	0,36	0,47	0,29	0,71	0,29
Maroko	0,30	0,39	0,78	0,39	0,99	0,06	0,47	0,92	0,27	0,82	0,67	0,64
Mozambik	0,27	0,25	0,63	0,79	0,72	0,81	0,12	0,13	0,87	0,06	0,16	0,79
Namíbia	0,22	0,35	0,69	0,64	1,00	0,08	0,17	0,87	0,78	0,67	0,10	0,28
Niger	0,46	0,12	0,17	0,06	0,35	0,62	0,01	0,18	0,04	0,16	0,19	0,34
Nigéria	0,05	0,22	0,53	0,46	0,46	0,28	0,16	0,16	0,15	0,13	0,03	0,82
Rwanda	0,09	0,18	0,97	0,18	0,30	0,32	0,50	0,06	0,25	0,08	0,15	0,09
S. Tomáš a Princov	0,24	0,04	0,56	0,00	0,40	0,00	0,11	0,13	0,06	0,07	0,14	0,24
Senegal	0,27	0,25	0,87	0,95	0,64	0,32	0,45	0,85	0,28	0,07	0,23	0,29
Seychely	0,16	0,26	0,51	0,37	0,07	0,45	0,70	0,15	0,07	0,28	0,36	0,19
Sierra Leone	0,26	0,24	0,42	0,03	0,07	0,41	0,42	0,24	0,62	0,49	0,56	0,39
Somálsko	0,08	0,04	0,37	0,00	0,89	0,00	0,02	0,02	0,01	0,04	0,03	0,19
JAR	0,48	0,46	0,63	0,67	0,22	0,75	0,73	0,81	0,48	0,81	0,49	0,28
Južný Sudán	0,00	0,02	0,24	0,00	0,37	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,91
Sudán	0,16	0,17	0,71	0,21	0,17	0,97	0,18	0,03	0,05	0,02	0,01	0,08
Tanzánia	0,24	0,22	0,65	0,20	0,64	0,07	0,09	0,16	0,54	0,46	0,68	0,42
Togo	0,34	0,31	0,39	0,55	0,45	0,38	0,41	0,41	0,29	0,12	0,29	0,90
Tunisko	0,40	0,53	0,86	0,36	0,75	0,46	0,33	0,77	0,65	0,97	0,46	0,42
Uganda	0,10	0,25	0,27	0,47	0,75	0,14	0,82	0,21	0,57	0,10	0,23	0,42
Zambia	0,23	0,19	0,88	0,34	0,50	0,26	0,59	0,41	0,25	0,14	0,41	0,56
Zimbabwe	0,28	0,19	0,74	0,20	0,26	0,06	0,02	0,04	0,83	0,05	0,69	0,13
Množstvo GLI > 0,5	0	1	28	9	21	9	14	7	14	6	11	15

Poznámka: Rozdelenie na sekcie podľa jednociferej klasifikácie SITC, Rev. 3: Sekcia 0 – Potraviny a živé zvieratá. Sekcia 1 – Nápoje a tabak. Sekcia 2 – Surové materiály, nejedlé, okrem palív. Sekcia 3 – Minerálne palivá, mazivá a podobné materiály. Sekcia 4 – Živočišne a rastlinné oleje, tuky a vosky. Sekcia 5 – Chemikálie a príbuzné výrobky. Sekcia 6 – Priemyselné výrobky. Sekcia 7 – Stroje a dopravné zariadenia. Sekcia 8 – Ostatné priemyselné výrobky. Sekcia 9 – Komodity a transakcie. Hodnoty bližšie sa k 0 boli zaokrúhlené a sú označené 0. Prázdne polia znázorňujú nedostupnosť údajov o exportných tokoch, čo znemožňuje výpočet GLI. Prameň: autor na základe údajov UNCTAD, 2020.

V kontexte tematického zamerania tohto príspevku je potrebné poukázať aj na vzťah medzi úrovňou rozvoja jednotlivých krajín kontinentu a hodnotami ich vnútroodvetvového obchodu. Z tabuľky 2 je zrejme, že ekonomiky s relatívne vysokou hodnotou Grubelovho-Lloydovho indexu disponujú väčšou úrovňou príjmov alebo ľudského rozvoja. Pozornosť priťahujú najmä veľké ekonomiky s viac menej diverzifikovanou štruktúrou hospodárstva ako Juhoafrická republika, Egypt, Maroko, či Tunisko. Pozitívny vzťah medzi úrovňou rozvoja a vnútroodvetvovým obchodom (pozitívny vzťah medzi týmito parametrami je znázornený aj v rámci korelačnej matice v časti dáta a metodológia) poukazujú na to, že väčšie ekonomiky

môžu byť schopné dosahovať úspor z rozsahu a zintenzívňovať medzinárodný obchod v rámci odvetvia, čo je v súlade s niektorými teoretickými predstavami z oblasti medzinárodného obchodu.¹⁵ Na druhej strane, malé ekonomiky nedosahujú také úspory z rozsahu a nemôžu rozvíjať obchod s diferencovanými výrobkami v takej miere ako hospodárstva s veľkým objemom produkcie. Z tohto dôvodu väčšina krajín Afriky nie je schopná rozvinúť vnútroodvetvový obchod a nevykazuje vysoké hodnoty Grubelovho-Lloydovho indexu. V tomto kontexte je potrebné spomenúť, že drvivá väčšina ekonomík (34 z 54) kontinentu nedisponuje HDP vyšším ako 20 miliárd USD a tým pádom dostatočne veľkým vnútorným trhom pre naštartovanie rozvoja sofistikovaných odvetví a dosiahnutia úspor z rozsahu. Jedným z riešení tohto problému je vytvorenie väčších integračných zoskupení, ako napríklad Africká kontinentálna zóna voľného obchodu.

Obrázok 1: Porovnanie Grubelovho-Lloydovho indexu pre krajiny Afriky, 2000 a 2018



s teoretickými predstavami a krátkou analýzou obchodných tokov v predchádzajúcej časti článku predpokladáme, že podiel vnútroodvetvového obchodu ma pozitívny vplyv na úroveň ekonomického rozvoja.

Z výstupu regresnej analýzy vyplýva, že koeficient determinácie (R^2) sa pohybuje od 0,26 až po 0,33. Tento koeficient informuje o tom, že zvolená regresná funkcia vysvetľuje variabilitu rozvoja na 26 – 33 %, pričom ostatná časť predstavuje nevysvetlenú variabilitu a vplyv nešpecifikovaných prediktorov. Samozrejme, variabilita úrovne rozvoja sa pohybuje nie len v závislosti od zvoleného súboru vysvetľujúcich premenných, ale aj od vybranej závislej premennej, resp. HNP na osobu alebo indexu ľudského rozvoja. Podobnú variabilitu považujeme za postačujúcu vzhľadom na komplexnosť a všeobecnosť zvolených závislých premenných, ktoré môžu byť vysvetlene ďalším množstvom faktorov ako napr. obchodné toky, sociálno-ekonomická situácia v krajine, alebo parametre neekonomického povahy. V tomto kontexte je potrebné spomenúť aj na pomerne vysoký vplyv geografických charakteristík krajín ako napríklad vnútrozemský charakter, resp. absencia prístupu k obchodným námorným cestám.¹⁶ Všetky modely okrem modelu 3 sú vysoko štatisticky významne s P-hodnotou menej ako 0,05.

Tabuľka 4: Výstup regresie prierezných dát

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Závislá premenná	HDI2018	HDI2018	GNIp.c.2018	GNIp.c.2018
	β -koeficient	β -koeficient	β -koeficient	β -koeficient
const	0,426972 ***	0,426972 ***	-242,920	-242,920
TradeGDP2018	0,000637442	0,000637442 **	22,1003 *	22,1003 ***
Products2018	5,23455e-05	5,23455e-05	-7,79990	-7,79990
GLI2018	0,414703 ***	0,414703 ***	10957,1 **	10957,1 ***
N	52	52	53	53
P-hodnota	0,000020	0,000212	0,039023	0,001786
R^2	0,331654	0,331654	0,262032	0,262032
Poznámka	RSE		RSE	

Poznámka: *, **, *** indikuje štatistickú signifikanciu na úrovni 10 %, resp. 5 % a 1 %. RSE – robustné štandardné odchýlky.

Prameň: autor.

Pre naplnenie cieľov tohto článku je najdôležitejšia interpretácia premenných vyjadrujúcich podiel vnútroodvetvového obchodu, ekonomickú otvorenosť hospodárstva a množstvo tovarových položiek exportu. Hodnota koeficientov β poukazuje na hodnotu zmeny závislej premennej v prípade zmeny hodnoty nezávislej premennej o jednu jednotku. Z viacnásobnej regresnej analýzy vyplýva, že zvýšenie podielu vnútroodvetvového obchodu na 1 percentuálny bod zvýši hodnotu indexu ľudského rozvoja o 0,41 percentuálneho bodu (model 1) alebo HNP na osobu o 110 amerických dolárov (model 3). V oboch modeloch prediktor Grubelovho-Lloydovho indexu je štatisticky signifikantný. Vplyv otvorenosti ekonomiky vyjadrený prostredníctvom podielu exportu a importu na HDP je pozitívny a nárast otvorenosti o 100 percentuálnych bodov zvýši hodnotu indexu ľudského rozvoja o 0,064 percentuálneho bodu, avšak tento prediktor je štatisticky nevýznamný. Na druhej strane vplyv otvorenosti ekonomiky na HNP na osobu je štatisticky významný na úrovni 10 % a nárast otvorenosti o 1 percentuálny bod zvýši príjem na osobu o 22 americké doláre. Zaujímavým je negatívny efekt množstva tovarových položiek exportu, čo poukazuje na pokles príjmu na osobu v prípade poklesu množstva druhov exportovaných výrobkov. Tento vplyv je v rozpore s teoretickými predstavami o vzťahu medzi príjmom a diverzifikáciou exportu, však prediktor je štatisticky nevýznamný.

¹⁶ Pozri Limao – Venables (2001) alebo Piknerová (2017).

Uvažovanie o jednosmernom vplyve vysvetľujúcich premenných na úroveň rozvoja v skúmanom súbore sledovaných krajín by bolo neúplné a nekorektné. Je potrebné povedať, že v prípade vzťahu medzi vnútroodvetvovým obchodom a rozvojom platí aj tzv. obrátená kauzalita, ktorá poukazuje na opačný vplyv úrovne rozvoja na komoditnú štruktúru obchodu. Tento jav je možné potvrdiť výsledkami korelačnej analýzy v metodologickej časti článku, kde koeficient korelácie medzi zvolenými závislými premennými a podielom vnútroodvetvového obchodu predstavuje 0,51 pri ILR a 0,31 pri HNP na osobu. Inými slovami podiel vnútroodvetvového obchodu môže byť podmienený výškou príjmu, čo je v súlade s niektorými teoretickými predstavami o obchode s Linderovými statkami. Krajiny s vyšším príjmom disponujú väčšou kúpnu silou, ktorá vplýva na domáci dopyt po drahších sofistikovanejších (diferencovaných) výrobkoch. Samozrejme, tento vzťah sa preukázal ako pomerne slabý (v prípade HNP na osobu) a to z dôvodu ekonomických špecifik vybraného regiónu, kde podiel vnútroodvetvového obchodu je jeden z najnižších vo svete – približne 18 % pre priemernú africkú ekonomiku v roku 2018.

Záver

Cieľom článku bolo overiť vzťah medzi ekonomickým rozvojom a vnútroodvetvovým obchodom na príklade zahraničnoobchodnej činnosti afrického kontinentu. Výber skúmaného regiónu bol odôvodnený absenciou aktuálneho výskumu v rámci tejto problematiky a ekonomickou špecifickou Afriky ako najchudobnejšej časti svetového hospodárstva s relatívne nízkymi parametrami v oblasti rozvoja komoditnej štruktúry medzinárodného obchodu. Výsledky naznačujú, že Afrika disponuje veľmi nízkym podielom vnútroodvetvového obchodu ako jedného z ukazovateľov pokročilej zahranično-ekonomickej činnosti. Za sledované obdobie roku 2018 podiel vnútroodvetvového obchodu v priemere medzi 54 štátmi Afriky predstavoval len 18 %. Krajínami z najvyšším podielom obchodu v rámci odvetvia boli Tunisko, JAR, Egypt a Maroko. Krajínami s najnižším podielom boli Južný Sudán, Rovníková Guinea, Eritrea a Svätý Tomáš a Princov ostrov.

Výsledky regresnej analýzy preukázali významný priamoúmerný vplyv podielu vnútroodvetvového obchodu na ekonomický rozvoj krajín Afriky. Podobný vplyv má aj otvorenosť ekonomiky vyjadrená podielom exportu a importu na HDP, čo je v súlade s teoretickými predstavami o vplyve komoditnej štruktúry obchodu na úroveň ekonomického rozvoja. Otázkou však zostáva obrátená kauzalita, keďže úroveň rozvoja môže vplývať na podiel vnútroodvetvového obchodu podobne ako podiel v rámci odvetvia vplýva na úroveň ekonomického rozvoja. Táto osobitosť predstavuje záujem pre ďalšie skúmanie zvolenej problematiky v budúcnosti.

Z výsledkov vyplýva, že medzi ekonomickým rozvojom a obchodom s diferencovanými statkami v rámci odvetvia existuje priamoúmerný vzťah. Tento záver potvrdzuje jeden z argumentov v prospech komoditnej diverzifikácie exportných a importných tokov krajín Afriky s cieľom zvýšenia úrovne príjmu a ľudského rozvoja. Inými slovami, pre dosiahnutie vyššieho stupňa ekonomického rozvoja by sa mali africké krajiny sústrediť na rozvoj vnútroodvetvového obchodu a prehĺbenie medzinárodnej výmeny sofistikovanejších výrobkov s vyššou mierou diferenciácie.

Použitá literatúra:

1. AQUINO, A. (1978): Intra-industrytrade: current perspectives and unresolved issues. In: *Weltwirtschaftliches Archiv*, 1978, roč. 114. s. 275-295.
2. BHATTACHARYYA, R. (2007): Economic Development and Intra-Industry Trade in Less Developed Countries. In: *Indian Economic Review*, 2007, roč. 42, č. 1, s. 57-75.
3. GREENAWAY, D. – MILNER, C. (1981): Trade imbalance effects in the measurement of intra-industrytrade. In: *Weltwirtschaftliches Archiv*, 1978, roč. 117, s. 756-762.

4. GRUBEL, H. G. – LLOYD, P. J. (1975): *Intra-Industry Trade: The theory and Measurement of International Trade with Differentiated Products*.
5. HAVRYLYSHYN, O. – CIVAN, E. (1983): Intra-Industry Trade and the Stage of Development: A Regression Analysis of Industrial and Developing Countries. [Online] In: *World Bank*, 1983. [Citované 6. 3. 2021.] Dostupné online: <http://documents1.worldbank.org/curated/en/505101467990023656/pdf/REP306000Intra0developing0countries.pdf>
6. KRUGMAN, P. (1980): Scale economies, product differentiation, and the pattern of trade. In: *American Economic Review*, 1980, roč. 70, č. 5, s. 950-959.
7. KRUGMAN, P. R. (1979): Increasing returns, monopolistic competition, and international trade. In: *Journal of International Economics*, 1979, roč. 9, č. 4, s. 469-479.
8. KUNYCHKA, M. (2020): Afrika v medzinárodnom obchode: súčasné výzvy a perspektívy. In: *Ekonomické rozhlady*, 2020, roč. 49, č. 4, s. 450-467.
9. LANCASTER, K. J. (1980): Intra-Industry Trade under Perfect Monopolistic Competition. In: *Journal of International Economics*, 1980, roč. 10, s. 151-175.
10. LEDERMAN, D. – MALONEY, W. F. (2003): Trade Structure and Growth. [Online] In: *World Bank*, 2003. [Citované 6. 3. 2021.] Dostupné online: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/18264/multi0page.pdf?sequence=1>
11. LIMA, N. – VENABLES, A. J. (2001): Infrastructure, Geographical Disadvantage, Transport Costs and Trade. In: *The World Bank Economic Review*, 2001, roč. 15, č. 3, s. 451-479.
12. OFA, S. V. – SPENCE, M. – MEVEL, S. (2016): Export Diversification and Intra- Industry Trade in Africa. In: *Inclusive Growth in Africa: Policies, Practice, and Lessons Learnt*. New York: Routledge, 2016.
13. PIKNEROVÁ, L. (2017): Transport Possibilities for Land-Locked States in Africa. In: *Medzinárodné vzťahy*, 2017, roč. 15, č. 3, s. 273-295.
14. RASEKHI, S. – RAMEZANI, M. (2017): The Nexus between Economic Growth and Intra-Industry Trade. In: *International Journal of Business and Development Studies*, 2017, roč. 9, č. 1, s. 47-66.
15. TODARO, M. – SMITH, S. (2014): *Economic Development*. Boston: Pearson, 2014. ISBN 978-0-13-340678-8.
16. UN (1991): *Standard International Trade Classification Revision 3*. New York: United Nations, 1991.
17. UNCTAD (2020): Merchandise trade matrices. [Online] In: *UNCTAD*, 2020. [Citované 20. 3. 2021.] Dostupné online: <https://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>
18. WORLD BANK (2020): World Development Indicators. [Online] In: *World Bank*, 2020. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné online: <https://data.worldbank.org>

Kontakt:

Ing. Mykhaylo Kunychka, PhD.

Fakulta medzinárodných vzťahov
 Ekonomická univerzita v Bratislave
 Dolnozemska cesta 1/b
 852 35 Bratislava 5
 Slovenská republika
 e-mail: mykhaylo.kunychka@euba.sk

A WELFARE STATE AS A CONCEPT AND A REALITY

Igor Kuznetsov ^{† a} – *Tetyana Zubro* ^b

^a Faculty of Law, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University 29,
Alchevskyyh (Artema) Str., Kharkiv, Ukraine

^b Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava, Dolnozemska cesta 1/b,
852 35 Bratislava 5, Slovak Republic, e-mail: tetyana.zubro@euba.sk

Abstract: Trends and factors of development have been studied of a rule-of-law, welfare state system in Ukraine as a concept, a constitutional principle, a basic value and as an actual practice of state bodies to solve social problems of society and social groups. A number of suggestions have been made to build the optimal model of welfare state in Ukraine.

Key words: welfare state, models of welfare state, social groups, social functions, social guarantees, principles of the constitutional order.

JEL Classification: H75, F50, F59

Introduction

The concept of welfare state has been gradually created and our historical epoch has contributed to its development, enriching and supplementing it with new content. The need for social security function of the state has been variously justified by representatives of different epochs, countries and ideologies. It is this phenomenon of welfare state that is the object of study of the philosophical, legal, historical, economic, political and sociological sciences.

The historical roots of the welfare state can be found in the works of thinkers of antiquity, such as Pythagoras, Plato, Aristotle, and others.¹ The problems of the interaction between individual, society and state were taken up by W. von Humboldt, C.-L. Montesquieu, and the concept of the welfare state was first defined in a focused manner by L. von Stein.² A significant contribution to the study of socio-economic dimensions of the welfare state was made by F. Fukuyama,³ P. Pearson.⁴

In Ukraine, the study of the welfare state got a boost after the adoption of the Constitution of 1996, which enshrined the provision on the social character of our state. Various aspects of the welfare state were examined in the works of P. Rabinovich,⁵ O. Skrypniuk,⁶ Yu. Todyka,⁷ V. Shapoval,⁸ N. Khoma⁹ and a number of other scientists, who contributed much to study the phenomenon of the welfare state in terms of not only legal, but also philosophical, social, economic, historical and other aspects.

¹ ARISTOTLE (1983): *Politics*. Essays in 4 volumes. Aristotle.

² STEIN, L. VON. (1982): *The history of the social movement of France since 1789*.

³ FUKUYAMA, F. (2004): *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*.

⁴ PEARSON, P. (2001): *The New Politics of the Welfare State*.

⁵ RABINOVICH, P. M. (1995): *Fundamentals of the general theory of law and the state: textbook*. [Osnovy zahal'noi teorii prava ta derzhavy: navch. posib.].

⁶ SKRIPNYUK, O.V. (2000): *The welfare, rule-of-law state in Ukraine: problems of theory and practice: monograph*. To the 10th anniversary of Independence of Ukraine [Sotsial'na, pravova derzhava v Ukraini: problemy teorii i praktyky: monohrafiya: Do desiatyričchia nezalezhnosti Ukrainy]; SKRYPNIUK, O.V. (2000): In *Modern foreign legal science about the essence of the welfare rule-of-law state and the ways of its implementation* [Sotsial'na zarubizna pravova nauka pro sutnist' sotsial'noi pravovoji derzhavy ta shlachi jiji realizacii] pp. 7-15.

⁷ TODYKA, Yu. M. (2000): *Constitution as a social value* [Konstyucija jak sotsial'na cinnist'], pp. 9-12.

⁸ SHAPOVAL, V. (2004): *Constitutional category of the social state* [Konstyucijna katehoriya sotsial'noi derzhavy], pp. 14-19.

⁹ KHOMA, N. M. (2012): *The models of the welfare state: world and Ukrainian experience: monograph* [Modeli sotsial'noi derzhavy: svitovy ta ukrajinsky dosvid: monohrafiya].

While giving credit for the scientific merit of the works by these scientists, in the meantime, we note that today in Ukraine, oddly enough, the matter of welfare state still remains underexamined particularly in terms of the principle enshrined in the Constitution of Ukraine and is so important for the constitutional order of our country. This principle is enshrined in Article 1 of Section I of the Constitution of Ukraine and its genuine understanding and further application in the real life of society and state have not only theoretical, but also practical significance. Therefore, the paper will attempt a deeper and further study into the welfare state particularly as a principle of the constitutional order of Ukraine, as a fundamental of its foundations, which must be implemented by the state, the relevant state authorities and their officials as a peremptory, mandatory requirement of the Constitution of Ukraine.

1 The welfare states as the basic constitutional principle of the state

At the very outset we would like to draw attention to the fundamental fact that today all countries of the world are found to be in a new political and socio-economic reality, which is due to objective processes of globalization exacerbated by the differentiation between countries in terms of living standards. Ukraine is, and this must be recognized, in a rather complicated situation, as internal socio-economic and political instability is superimposed with global destructive processes, when traditionally established mechanisms are no longer effective and new ones do not provide the required social functions.

We are impressed by the scientific approach of Russian scientist P. Goncharov, who evaluates the implementation of the principle of welfare state according to a three-level model (at a scientific level, as an idea and its development in a range of concepts; at a regulatory level, as a constitutional principle; at an empirical level, as a real practical activity of state institutions to solve social problems).¹⁰ As regards Ukraine, one can conclude that our state is socially at the beginning of its formation. According to Art. 1 of the Constitution, Ukraine is considered a welfare state, but, as rightly noted by V. Babin, lacks the development of the concept of welfare state, awareness of the importance of humanization of society, ensuring the human dimension of politics and law¹¹ be concluded that our state is socially at the beginning of its formation. According to Article 1 of the Constitution, Ukraine is considered to be a welfare state, but, as rightly noted by V. Babin, lacks the development of the concept of welfare state, the awareness of the importance of humanization of society, the maintenance of the human dimension of politics and law.¹² It is difficult to disagree with this statement as the development of the concept of welfare state has not been completed, the regulatory framework is not perfect, and the practical implementation of the concept of welfare state raises a number of questions, the answers to which cannot be considered as encouraging ones.

Despite the existing significant problems in this matter, however, we note that enshrining the principle of welfare state at the level of the constitutional order is extremely important, since all governmental and non-governmental institutions, officials must be focused in their activities on implementing this principle. This basic constitutional principle lays the foundation for the regulation of social relations, and the welfare state itself is established not only by constitutional enshrinement, but also by the creation of extensive social legislation and its unconditional implementation. As aptly noted by V. Shapoval, enshrining social human rights in the current constitutions is accompanied by a number of regulatory prescriptions that impose on the state an obligation to carry out certain positive activities aimed at the

¹⁰ GONCHAROV, P. K. (2000): The welfare state: essence and principle [Social'noe gosudarstvo: suščnost' i princyp], pp. 46-59.

¹¹ BABKIN, V. D. (1998): The welfare state and protection of human rights [Social'na deržava ta zachyst prav liudyny], p. 3.

¹² BABKIN, V. D. (1998): The welfare state and protection of human rights [Social'na deržava ta zachyst prav liudyny], p. 3.

implementation of a socio-economic law.¹³ In turn, M. Kotsyubra points out that the state, along with its bodies, cannot ignore social rights not only because this degrades the authority of the state, which is called a welfare state, but also because the inaction of state bodies in ensuring social rights is unconstitutional.¹⁴ We fully support these statements, as compliance with and fulfillment of social standards enshrined in laws and regulations is a kind of constitutional duty of the state.

V. Selivanov draws attention to the importance of the constitutional proclamation of Ukraine as a welfare state for the development of social relations in the state, considering that the constitutional definition of Ukraine as a welfare state gives a certain and powerful incentive to develop the social essence of the state, to create appropriate conditions for the stable functioning of society.¹⁵

We would like to pay particular attention to the fact that the constitutional principle of defining Ukraine as a welfare state provides for the creation of a certain model of relations between the state and the citizen. This is demonstrated in the way that the state is committed to guaranteeing and ensuring the human rights of the first and second generations, and especially socio-economic rights. Such a state is simply obliged to regulate economic processes accordingly, to establish and implement effective and fair forms of redistribution of public income so as to ensure the welfare of all citizens. Owing to objective economic reasons and the lack of an appropriate legal framework that would ensure the effects of constitutional provisions regulating social relations, this model in Ukraine is implemented in a quite difficult and painful way.

Section II of the Constitution of Ukraine provides for a broad list of social rights of citizens, the list of which is not exhaustive. This does include the right to housing, social protection, health care, medical care and health insurance, education and an adequate standard of living and so on. These and other rights and freedoms are inalienable and inviolable. However, the practical implementation of these constitutional rights clearly shows that today, and probably in the near future, the state, no matter how it seeks to do it, is unable to fully implement the social rights guaranteed by the Constitution of Ukraine. This can be explained by many factors. In particular, we recall that the implementation of human and civil rights in the field of social security, enshrined in the Constitution of Ukraine, is carried out on the basis of more than 200 laws and regulations. These are not only laws adopted in accordance with the Constitution of Ukraine, but also decrees of the President of Ukraine and other laws and regulations on issues related to social protection of the population of Ukraine.

Unfortunately, most of the existing laws and regulations in Ukraine on social issues are either not implemented at all or implemented partially, which can be explained by incompleteness and inconsistency primarily in the implementation of economic, political and social reforms.

In addition to the relevant social legislation in our country, the legal framework is supplemented by international legal agreements concluded or acceded to by Ukraine. These agreements include the International Labor Organization Convention, in particular Articles 48, 102 and 157, but they have not been ratified by our State and are therefore not binding. The European Social Charter (revised) has been partially ratified.¹⁶ Ukraine has acceded to 27 articles (including 6 out of 9 mandatory articles) and 74 out of 98 clauses. In the meantime, the

¹³ SHAPOVAL, V. (2004): Constitutional category of the social state [Konstytucijna katehoriya social'noji deržavy], p. 16.

¹⁴ KOZYUBRA, M. (2002): The nature of social human rights and features of their implementation [Pryroda social'nych prav liudyny ta osoblyvosti jich realizaciji], p. 60.

¹⁵ SELIVANOV, V. M. (2002): The law and power of sovereign Ukraine: methodological aspects: monograph [Pravo i vlada suverennoji Ukrajiny: metodolohični aspekty: monohrafija], p. 264.

¹⁶ EUROPEAN SOCIAL CHARTER (1996): Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine [online].

state has not committed itself to implementing the right of workers to a reward that provides them and their families with an adequate standard of living, thus acknowledging its impossibility and inability to ensure a fair wage. Other provisions of the Charter have not been ratified either, in particular those concerning the rights of employees to protection of their rights in the event of bankruptcy of the employer (Article 25), to the establishment of affordable housing prices for low-income people (Clause 3 of Article 31). In our view, Ukraine's refusal to even formally recognize part of European rights in the social sphere can become a significant obstacle to Ukraine's further integration into the European Union. Ukraine's accession to the Charter in full is an extremely important task for today.

Thus, it can be stated that Ukraine has adopted a significant number of social laws, which, in our opinion, is not always a prerequisite for full protection of social rights and guarantees of citizens in the state. On the contrary, it can complicate the procedure of their implementation.

According to N. Shaptala, the judge of the Constitutional Court of Ukraine, the adoption of a significant number of laws and regulations in the field of social relations is due to the following factors:

- The need to develop its own state policy in the field of social relations, which would be focused on the current development of the state economy;
- The lack of a holistic, scientifically sound concept of social policy of the state, which led to an increase in the number of laws and regulations, the subject of legal regulation of which was sometimes the same issues;
- The low quality of preparation of social draft laws, owing to which there was a need to make numerous changes to the relevant laws;
- The political instability in the state, which usually leads not only to early elections, but also to the adoption of populist, so-called pre-election laws of social orientation, which sets a precedent for economically unjustified expansion of legal guarantees of social security.¹⁷

2 The social policy in Ukraine

Particular attention should be paid to the fact that social policy in Ukraine today has not been formed as a holistic, comprehensive strategy. In fact, as successfully noted by N. Khoma,¹⁸ it is actually replaced by the accumulation of various types of ill-founded payments, benefits, subsidies, etc., not supported by the capacities of budgetary financing. Indeed, as a result of economic reforms there was a global redistribution of national wealth and income, and in the meantime there were deep deformations of the mechanism of state regulation of redistribution of funds between the rich and the poor, there was an abrupt polarization of society.¹⁹ It is hard to disagree with O. Kochemyrovska's view. The situation is significantly deteriorating owing to the global economic crisis, which began in 2008. Improving and maintaining social guarantees, increasing spending on the development of the social sphere are an unbearable burden for the state. In Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine has repeatedly limited the amount of social transfers and benefits established by law in the adoption of the annual laws of Ukraine "On the State Budget".

We cannot accept the opinion by S. Verlamov that "...social transfers and guarantees should be based not only and not so much on the willingness of the state embodied in relevant

¹⁷ SHAPTALA, N.: Guarantees of social protection of human rights: the practice of the Constitutional Court of Ukraine [online].

¹⁸ KHOMA, N.M. (2012): The models of the welfare state: world and Ukrainian experience: monograph [Modeli social'noji deržavy: svitovy ta ukrajinsky dosvid: monohrafija], p. 436.

¹⁹ KOCHEMIROVSKA, O. O. (2012): The main directions of optimization of the social protection system in Ukraine [Osnovni napriamy optymizaciji systemy social'noho zachystu v Ukrajin].

public authorities or local governments, but on an objective, economically sound basis.”²⁰ This is not entirely true, since Ukraine, as a state, has voluntarily assumed certain social obligations and declared itself a welfare state at the constitutional level. Therefore, compliance with these obligations is the duty of Ukraine as a socially oriented state. The failure of a state to fulfill its social obligations, in particular, owing to lack of state resources, is a violation of the principles of the rule-of-law, social state. And here we should give credit to N. Shaptala, who believes that the adoption of laws, the provisions of which are not implemented, and their gradual improvement may lead to a kind of “rule-of-law inflation”, the devaluation of laws and regulations, arising out of the failure to fulfill these, which is unacceptable in a democratic, rule-of-law, welfare state.²¹

By supporting this view, in the meantime we would like to draw attention to the following extremely important circumstance. Obviously, a welfare state is always a product of long-term social development and for its emergence, as noted by N. Khoma²² certain prerequisites are needed: the appropriate economic level as a result of social modernization; civil society; culture, which is characterized by solidarity traditions, etc. According to V. Spivak, our state can be described as halfway rule-of-law and halfway welfare; a democratic, social state system is more a guide than a reality.²³ Indeed, without solving a number of problems of organizing public life on democratic principles, principles of law, justice, real protection of constitutional rights and freedoms of an individual and a citizen, Ukraine, as a welfare state, will be a fiction, and the relevant provisions of the Constitution will be nice-sounding declarative statements.

The practical aspects of the state and its bodies in the social sphere during the years of independence has led to the fact that today there is almost no reason to talk about a clear-cut policy bound for values of the welfare state. This is evidenced by the militant actions of Afghan war veterans, liquidators of the Chernobyl accident and other social groups in the autumn of 2012.

This is unfortunate, but during almost all the years of Ukraine's independence, the mechanism of improving the standard and quality of life of citizens, especially in the first decade, was not given due attention. This inevitably led to a decrease in social guarantees, living standards, destruction of social infrastructure. Ultimately, such an unfavorable situation in the social sphere “... inhibits the further advancement of the country through the socio-economic process, European integration and strengthening its global competitiveness.”²⁴

The socio-economic development of Ukraine during the period of independence clearly shows that the real threat to our national security is, *inter alia*, such social risks as poverty of the majority of the population, property differentiation, narrowing access to medicine, education, culture. According to O.V. Poberezhnyy, Ukraine continues to be close to a dangerous threshold according to almost all the most important social indicators of world civilization.²⁵ In particular, Ukraine has the lowest wage standards amongst the countries of

²⁰ VERLANOV, S. (2010): The social rights of man and citizen in the practice of the Constitutional Court of Ukraine: limits of protection [Social'ni prava liudyny i hromadianyna u praktyci Konstytucijnoho Sudu Ukrainy: meži zachystu].

²¹ SHAPTALA, N.: Guarantees of social protection of human rights: the practice of the Constitutional Court of Ukraine [online], pp. 37-38.

²² KHOMA, N. M. (2012): The models of the welfare state: world and Ukrainian experience: monograph [Modeli social'noji deržavy: svitovy ta ukrajinsky dosvid: monohrafija], p. 412.

²³ SPIVAK, V. M. (2001): A welfare, rule-of-law state as a factor in the development of a democratic society in Ukraine [Social'na, pravova deržava jak faktor rozvytku demokratsyčnogo suspil'stva v Ukraini].

²⁴ KHOMA, N. M. (2012): The models of the welfare state: world and Ukrainian experience: monograph [Modeli social'noji deržavy: svitovy ta ukrajinsky dosvid: monohrafija], p. 413.

²⁵ POBEREZHNYI, O. V. (2009): *Some questions about the directions of reforming the social policy of Ukraine* [Dejaki pytannia ščodo napriamkiv reformuvannia social'noji polityky Ukrainy].

Europe and the CIS (as well as in Moldova); and Ukraine ranks 49th amongst the 52 countries whose total GDP is 90% of the world GDP. A working hour in European countries is estimated at an average of 23 euros, which is 16 times more than a Ukrainian worker receives.²⁶ Privatized housing, education and healthcare markets coexist with very low minimum dynamics, impoverishment and deterioration of health of the population.²⁷

In fact, unlike some post-socialist countries in Central and Eastern Europe, Ukraine's development is inconsistent. According to Ya. Zholilo, the comprehensive solution to social problems is postponed until the times of economic recovery and prosperity, and social policy is mostly implemented as a series of disparate decisions made in response to direct threats, or to gain electoral advantages.²⁸

It must be acknowledged, however regrettable that may be, that the social needs of the most vulnerable segments of the population are not met. This leads to a reproduction of poverty. Social assistance and benefits do little to help. For example, today the state is obliged to provide 156 types of social benefits, guarantees and compensations to 230 categories of the population; 19.5 million citizens have the right to benefits, which is more than 40% of the population of Ukraine.²⁹ Naturally, the state's economy is unable to guarantee these benefits. At the same time, not surprisingly, Ukraine as a state, instead of carrying out effective socio-economic reforms, as noted by E. Libanova, has been concerned for more than consecutive 20 years exclusively with financial problems related to the impossibility of fulfilling the total amount of its social obligations.³⁰

The activities of the state in the social sphere should not be likened to humanitarian aid. Despite the fact that ensuring the social protection of the population is defined by the Cabinet of Ministers of Ukraine as one of its priorities, social policy in practice is not consistent, as N. Khoma writes, and some social support measures cannot radically change the negative trends in the social sphere.³¹ The presence in the state of a wide network of public institutions that take care of the social sphere and which themselves are funded to a minimum should also be recognized as a serious problem. They are almost unreformed, there is almost no interaction with non-governmental non-profit organizations.

It must be admitted that the theory and practice of the welfare state for the vast majority of Ukrainians remains "terra incognita", according to a felicitous remark by O.M. Pyshchulina. There is not only a systematic action to reform the social sphere, but also a clear understanding of what goals it seeks to achieve.³² The lack of a holistic strategy in the social sphere leads to the adoption of situational decisions induced by the political situation and aimed at temporarily improving the living standards of certain categories of the population,³³ and it is difficult to disagree with this view of the scientist.

²⁶ HAZETA.UA (2012): The average salary of a Ukrainian is 16 times less than the European one [online].

²⁷ PYSHCHULINA, O. M. (2006): The path to a long-term social strategy: at the crossroads of choice [Šliach do dovhostrokovoi social'noji stratehiji: na perechresti vyboru], p. 113.

²⁸ Ukraine as a welfare state: a slogan for political competition or a way to solidarity in society? [Ukrajina jak social'na deržava: haslo dlia polityčnoji konkurencii čy šliach do solidaryzacji suspil'stva?], p. 2.

²⁹ Ukraine of the XXI century. Strategy of reforms and social consolidation [Ukrajina XXI stolittia. Stratehija reform i suspil'noi konsolidacii]. Pp. 57-58.

³⁰ LIBANOVA, E. (2012): The social problems of modernization of the Ukrainian economy [Social'ni problemy modernizacii ukrajinskoji ekonomiky], p. 15.

³¹ KHOMA, N. M. (2012): The models of the welfare state: world and Ukrainian experience: monograph [Modeli social'noji deržavy: svitovy ta ukrajinsky dosvid: monohrafija], p. 423.

³² PYSHCHULINA, O. M. (2006): The path to a long-term social strategy: at the crossroads of choice [Šliach do dovhostrokovoi social'noji stratehiji: na perechresti vyboru], p. 111.

³³ SERGIEVA, L. (2008): The formation of social policy at the level of the national state: European experience and Ukraine [Formuvannia social'noji polityky na rivni nacional'noji deržavy: jevropejsky dosvid ta Ukrajina], p. 210.

3 The social problems of Ukraine

Definitely, there are many problems in our country and this is well known. One of the most important problems, in our opinion, is the provision of social justice as a measure of achieving social equality and freedom in society. Social equality and freedom are interconnected in such a way that the more freedom in society, the less social equality, and vice versa.³⁴ The emergence of social inequality and the restriction of social equality leads to the restriction of freedom, and therefore it is very important for each society to find the optimum measure of social equality and freedom. Without taking into consideration the peculiarities of the historical development of society, the specific stage at which it is, public consciousness, etc., public policy is unlikely to be perceived and supported by society.

It must be acknowledged that Ukraine is faced with the difficult question of choosing the optimal model of welfare state (Swedish-type, liberal, Central European-type, etc.). This is indeed a very important state-building task and, of course, there is not and cannot be any single approach to choosing a model of welfare state that would correspond to Ukrainian realities. We back the view of those scientists who believe that given the geopolitical situation, natural and climatic conditions of Ukraine and other factors, the principle of the welfare state in its Ukrainian model should be considered as a defining principle of state building.³⁵ At the same time, we must remember that the model is just a scheme for explanation, study, and real life is always much more complex and dynamic. Therefore, when choosing one's domestic model of welfare state, one should take into account the fact that firstly, the choice of the welfare state model is a rather debatable topic, and secondly, given that Ukraine has recently gained state sovereignty, it is impossible to quickly follow the path taken by the developed Western European "Keynesian" welfare states.³⁶ Therefore, the formation of the Ukrainian welfare state should take place, according to E.M. Ryabenko, in the authentic direction, absorbing the main achievements of modern models of welfare states (liberal and social-democratic) and take into account the traditional Ukrainian mentality.³⁷ This idea is developed by L. Lyubokhynets³⁸ and we agree with them on this issue. Undoubtedly, the European Social Charter and the EU Directives encourage states to look for a way to unify social policy, but we are convinced that each country should address social issues in the context of its history and its own capabilities.

The authors of the Ukraine-2015 National Development Strategy draw attention to the fact that while developing and implementing the reform Ukraine made a gross methodological error: the transformation processes were based on borrowed models of transformation and at the same time they virtually ignored civilizational and geopolitical features of our state, which caused a gap between the state's future and the national past.³⁹

As rightly pointed out by V. Udovychenko, the Ukrainian model of welfare state should embody all the best that works in countries with market-oriented economy: active, advanced nature of social policy; the optimal amount of redistribution of GNP through the budget at each stage of development; active state policy to support high and full employment; a significant share of private and public organizations in the provision of social services; implementation of the ideas of social solidarity and subsidiarity; creation of legal and social

³⁴ KHOMA, N. M. (2012): The models of the welfare state: world and Ukrainian experience: monograph [Modeli social'noji deržavy: svitovy ta ukrajinsky dosvid: monohrafija], p. 424.

³⁵ SHAPOVAL, V. (2004): Constitutional category of the social state [Konstytucijna katehoriya social'noji deržavy].

³⁶ RYABENKO, E. M. (2010): The features of the development of the welfare state in Ukraine by means of education [Osoblyvosti rozbudovy social'noji deržavy v Ukrajinі zasobamy osvity], p. 150.

³⁷ RYABENKO, E. M. (2010): The features of the development of the welfare state in Ukraine by means of education [Osoblyvosti rozbudovy social'noji deržavy v Ukrajinі zasobamy osvity], p. 153.

³⁸ LYUBOKHINETZ, L. S. (2012): Institutional aspects of the formation of the welfare state in terms of the effectiveness of social policy [Instytucijni aspekty stanovlennia social'noji deržavy za umov efektyvnosti social'noji polityky], p. 93.

³⁹ USPIŠNA UKRAJINA (2008): Ukraine-2015: National Development Strategy [online].

conditions for the implementation of economic initiative; priority of socially vulnerable categories of citizens.⁴⁰

As can be seen, the constitutional principle of recognizing Ukraine as a welfare state requires the former to become a truly socially responsible state, to carry out the necessary effective economic and social reforms, and to successfully overcome the negative processes that currently dominate the state and, in fact, which have become a kind of “trap” for its social policy. Obviously, these are: elaborating one’s own social model of the state; overcoming the deep social stratification of the population and high polarization of incomes; creation of mechanisms for adaptation of the national labor market and its structural modernization; significant improvement of demographic characteristics of the population; improving the living and health conditions of citizens through better nutrition, abandonment of bad habits, affordability of medical services; creating of civil society institutions; involvement of business structures in the implementation of the state’s social policy; poverty eradication; application of targeted transfers in monetary form to those citizens who need this assistance; introduction of a progressive taxation scale, etc.

Once again, we would like to note that it is the welfare state, all its principles, that are essentially aimed at achieving the main goal, the main value, that is, human dignity. Today, unfortunately, the state focuses not on active social policy (creating conditions for productive work), but on passive (direct financial support for the poor). And all this, according to V.M. Yakubchenko, leads to the fact that on formal grounds Ukraine tends more to the model of welfare state, that is, primarily seeks to raise the standard of living of the poorest to the average level.⁴¹ As the experience of developed countries shows, such an approach is ineffective in the 21st century.

Conclusion

Thus, implementing the constitutional principle of welfare state, it is necessary to proceed from the axiom that a rule-of-law, welfare state system is a constitutional value for every person. The real development of the welfare state should be aimed at organizing the life of society on the principles of freedom, humanism, the rule of law, providing every citizen with decent living conditions. A welfare state is meant to improve the way of life of people, to develop their legal awareness, social activity, responsibility and morality, to form the ability to adapt to rapid social change.

The values of the Ukrainian model of welfare state should be democracy and human rights, a free market economy, equal opportunities for all, prosperity and social security for all, and solidarity. A rule-of-law, welfare Ukrainian state system is designed to ensure the protection of all groups and strata of society, not limited to the support of the disadvantaged.

And, certainly, the development of Ukraine as a rule-of-law, welfare state is impossible outside the context of globalization processes, during which there is a transition from social solidarity to the strengthening of individualism, from the idea of social unity to economic competition. The role of the welfare state in the context of globalization must grow and in the meantime it is inevitably subject to limitation by moderately redistributive mechanisms in the field of social security and the provision of opportunities for increasing human intellectual capital. We are convinced that it is human and social values that must be at the center of the process of economic globalization. Globalization always destroys the

⁴⁰ UDOVYCHENKO, V. (1999): The welfare state: the search for an optimally acceptable model of socio-economic development [Social'noe gosudarstvo: poisk optimal'no priemlemej modeli social'no-ekonomičeskogo razvitija], p. 192.

⁴¹ YAKUBENKO, V. M. (2005): The principles of the welfare state: the state and prospects of their implementation in Ukraine [Pryncypy social'noji deržavy: stan i perspektyvy jich realizaciji v Ukrajinii]: extended abstract of dissertation for the degree of Cand. of Juridical Science: 12.00.01.

traditional systems of social support of the economically dependent population (disabled, elderly, unemployed, orphans, refugees, children deprived of care, etc.), giving little in return. Under these conditions, the welfare state must adapt to the challenges of globalization, adapt its programs to these.

The Ukrainian model of welfare state, considering that it is being formed in specific crisis conditions, should take into account both the positive and negative experience of foreign countries and modernization transformations, along with socio-demographic, economic peculiarities of Ukraine. This is extremely important so as to prevent the proclamatory character of the constitutional principle and the unconditional basic value of the constitutional order of our state.

References:

- 1 ARISTOTLE (1983): *Politics. Essays in 4 volumes*. Aristotle. Moscow: Mysl, 1983, Vol. 4. 619 p.
- 2 BABKIN, V. D. (1998): The welfare state and protection of human rights [Social'na deržava ta zachyst prav liudyny]. In: *Pravova deržava*. 1998, vyp. 9, pp. 3-11.
- 3 EUROPEAN SOCIAL CHARTER (1996) [online]. In: *Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine*. [Cited 12. 1. 2021.] Available online: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_300.
- 4 FUKUYAMA, F. (2004): *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*. Translated from English. Moscow: OOO Izdatel'stvo ACT: ZAO NPP Yermak, 2004. 730 (6) p.
- 5 GONCHAROV, P. K. (2000): The welfare state: essence and principle [Social'noe gosudarstvo: suščnost' i princyp]. In: *Vestnik Rossijskogo universiteta družby narodov (Serija Politologija)*, 2000, No. 2, pp. 46-59.
- 6 HAZETA.UA (2012): The average salary of a Ukrainian is 16 times less than the European one. [online]. In: *Hazeta.ua* [Cited 12. 1. 2021.] Available online: https://gazeta.ua/articles/life/_serednya-zarplata-ukrayincyua-u-16-raziv-mensha-za-yevropejsku/458905
- 7 KHOMA, N. M. (2012): *The models of the welfare state: world and Ukrainian experience: monograph* [Modeli social'noji deržavy: svitovy ta ukrajinsky dosvid: monohrafija]. Kyiv: Vydavnytstvo Jurydyčna dumka, 2012. 592 p.
- 8 KOCHEMIROVSKA, O. O. (2012): *The main directions of optimization of the social protection system in Ukraine* [Osnovni napriamy optymizaciji systemy social'noho zachystu v Ukrajinii]. Kyiv: NISD, 2012. 54 p.
- 9 KOZYUBRA, M. (2002): The nature of social human rights and features of their implementation [Pryroda social'nych prav liudyny ta osoblyvosti jich realizaciji]. In: *Visnyk Konstytucijnoho Sudu Ukrainy*. 2002. No. 5, pp. 57-61.
- 10 LIBANOVA, E. (2012): The social problems of modernization of the Ukrainian economy [Social'ni problemy modernizaciji ukrajinskoji ekonomiky]. In: *Demohrafia ta social'na ekonomika*, 2012, No. 1 (17), pp. 5-22.
- 11 LYUBOKHINETS, L. S. (2012): Institutional aspects of the formation of the welfare state in terms of the effectiveness of social policy [Instytucioni aspekty stanovlennia social'noji deržavy za umov efektyvnosti social'noji polityky]. In: *Bulletin of socio-economic research*, 2012, Iss. 1 (44), pp. 87-93.
- 12 PEARSON, P. (2001): *The New Politics of the Welfare State*. Oxford University Press, 2001. 514 p.
- 13 POBEREZHNYI, O. V. (2009): Some questions about the directions of reforming the social policy of Ukraine [Dejaki pytannia ščodo napriamkiv reformuvannia social'noji polityky Ukrainy]. In: *Naukovyj visnyk Akademii municypal'noho upravlinnia. Serija Upravlinnia*. 2009. No. 4 (10).

- 14 PYSHCHULINA, O. M. (2006): The path to a long-term social strategy: at the crossroads of choice [Šliach do dovhostrokovoi social'noji stratehiji: na perechresti vyboru]. In: *Stratehični prioriteti*, 2006, No. 1, pp. 111-118.
- 15 RABINOVICH, P. M. (1995): *Fundamentals of the general theory of law and the state: textbook*. [Osnovy zahal'noi teorii prava ta deržavy: navč. posib.]. Kijev: USDO, 1995. 472 p.
- 16 RYABENKO, E. M. (2010): The features of the development of the welfare state in Ukraine by means of education [Osoblyvosti rozbudovy social'noji deržavy v Ukrajinі zasobamy osvity]. In: *Humanitarian Bulletin of the Zaporizhia State Engineering Academy*, 2010, Issue 40, pp.146-155
- 17 SELIVANOV, V. M. (2002): *The law and power of sovereign Ukraine: methodological aspects: monograph* [Pravo i vlada suverennoji Ukrajinі: metodolohični aspekty: monohrafija]. Kyjiv: Vydavnychyy Dim In Yure, 2002. 724 p.
- 18 SERGIEVA, L. (2008): The formation of social policy at the level of the national state: European experience and Ukraine [Formuvannia social'noji polityky na rivni nacional'noji deržavy: jevropeysky dosvid ta Ukrajinā]. In: *Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, 2008, No. 1, pp. 202-213.
- 19 SHAPOVAL, V. (2004): Constitutional category of the social state [Konstyucijna katehoriya social'noji deržavy]. In: *Pravo Ukrajinі*. 2004. 5, pp. 14-19.
- 20 SHAPTALA, N.: Guarantees of social protection of human rights: the practice of the Constitutional Court of Ukraine [online]. In: *Constitutional Court of Ukraine*. [Cited 14. 1. 2021.] Available online: www.ccu.gov.ua/doccatalog/document?id=164647.
- 21 SKRIPNYUK, O. V. (2000): *The welfare, rule-of-law state in Ukraine: problems of theory and practice: monograph. To the 10th anniversary of Independence of Ukraine* [Sotsial'na, pravova deržava v Ukrajinі: problemy teorii i praktyky: monohrafija: Do desiatyričča nezaležnosti Ukrajinі]. K.: Institute of state and rights named after V.M. Koretsky National Academy of Sciences of Ukraine, UMN KNITSH, 2000. 600 p.
- 22 SKRYPNIUK, O. V. (2000): Modern foreign legal science about the essence of the welfare rule-of-law state and the ways of its implementation [Sotsial'na zarubižna pravova nauka pro sutniś social'noji pravovoji deržavy ta ślachi jiji realizacii]. In: *Proceedings of NAUKMA*, Vol. 18: Legal sciences, 2000, pp. 7-15.
- 23 SPIVAK, V. M. (2001): *A welfare, rule-of-law state as a factor in the development of a democratic society in Ukraine* [Social'na, pravova deržava jak faktor rozvytku demokratyčnogo suspil'stva v Ukrajinі]. extended abstract of dissertation for the degree of Cand. of Political Science: 23.00.02. Kyiv, 2001. 19 p.
- 24 STEIN, L. VON (1982): *The history of the social movement of France since 1789*. St. Petersburg: Typ. A.M. Kotomina, 1872. 310 p.
- 25 TODYKA, Yu. M. (2000): Constitution as a social value [Konstyucija jak social'na cinnist']. In: *Pravo Ukrajinі*, 2000, 12, pp. 9-12.
- 26 Ukraine as a welfare state: a slogan for political competition or a way to solidarity in society? [Ukrajinā jak social'na deržava: haslo dlia polityčnoji konkurencii čy śliach do solidaryzacii suspil'stva?]. In: O. M. Pyshchulina, Ya. A. Zhalilo, S. I. Lavrinenko, D. S. Pokryshka: *Under the general editorship of V.Ye. Vorotin*. Kyiv: NISD, 2009. 108 p.
- 27 *Ukraine of the XXI century. Strategy of reforms and social consolidation* [Ukrajinā XXI stolittia. Stratehija reform i suspil'noi konsolidacii]. In: *Stratehični prioriteti*, 2010, No. 2 (13), pp. 5-82.
- 28 USPIŠNA UKRAJINA (2008): *Ukraine-2015: National Development Strategy* [Ukrayina-2015: Natsional'na stratehiya rozvytku]. [online]. In: *Uspišna Ukrajinā*. [Cited 14. 1. 2021.] Available online: <http://www.uspishnaukraina.com.ua/strategy/60/273>

- 29 UDOVYCHENKO, V. (1999): The welfare state: the search for an optimally acceptable model of socio-economic development [Social'noe gosudarstvo: poisk optimal'no priemlemej modeli social'no-ekonomičeskogo razvitija]. In: *Sotsiologiya: teoriya, metody, marketing*, 1999, No. 1, pp. 191-200.
- 30 VERLANOV, S. (2010): The social rights of man and citizen in the practice of the Constitutional Court of Ukraine: limits of protection [Social'ni prava liudyny i hromadianyna u praktyci Konstytucijnoho Sudu Ukrajinny: meži zachystu]. In: *Pravo Ukrajinny*, 2010, No. 2, pp. 108-113.
- 31 YAKUBENKO, V. M. (2005): *The principles of the welfare state: the state and prospects of their implementation in Ukraine* [Pryncypy social'noji deržavy: stan i perspektyvy jich realizaciji v Ukrajinny]: extended abstract of dissertation for the degree of Cand. of Juridical Science: 12.00.01. Kyiv, 2005. 21 p.

Contacts:

doc. Igor Kuznetsov, PhD. †

Mgr. Tetyana Zubro, PhD.

Faculty of International Relations
University of Economics in Bratislava
Dolnozemska cesta 1/b
852 35 Bratislava 5
Slovak Republic
e-mail: tetyana.zubro@euba.sk

PERSPEKTÍVY EURÓPSKEJ MIGRAČNEJ POLITIKY PO MIGRAČNEJ VLNE 2015¹ 1. ČASŤ

PERSPECTIVES OF THE EUROPEAN MIGRATION POLICY AFTER THE MIGRATION WAVE OF 2015 PART 1

Luboš Markovič

Filozofická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Moyzesova 9,
040 01 Košice, Slovenská republika, e-mail: lubos.markovic@gmail.com

Abstrakt: Článok kompozične pozostáva z dvoch častí. Prvá časť sa zaoberá bezprostrednými reakciami Európskej únie na vznik migračnej krízy. Na území Grécka a Španielska začala EÚ budovať hotspots s cieľom registrovať utečencov, a tým zabrániť nekontrolovanému prílivu imigrantov z tretích krajín. Nedostatočný počet personálu na ochranu vonkajších hraníc schengenského priestoru otvoril dlho odkladané témy, ako napríklad budovanie spoločnej európskej armády, jednotnej migračnej politiky alebo humanitárnej a politickej spolupráce s tretími krajinami. V snahe predchádzať situácii z roku 2015 Európska komisia predložila v roku 2020 Nový pakt o migrácii a azyle, ktorý má svojou flexibilitou zabrániť najväčším problémom migrácie a vzniku ďalšej politickej krízy, ktorá vypukla medzi členskými štátmi EÚ kvôli povinnému prerozdeleniu utečencov. Tieto aspekty európskej migračnej politiky popisuje prvá časť článku.

Kľúčové slová: migrácia, hotspots, Nový pakt o migrácii, európska armáda

JEL klasifikácia: F22, O15, Y80

Abstract: The present article consists of two parts. The first part deals with the European Union's immediate responses to the migration crisis. In Greece and Spain, the EU has started building hotspots aimed at registering refugees to prevent an uncontrolled influx of immigrants from third countries. The insufficient number of staff to protect the external borders of the Schengen area has opened up long-delayed topics, such as creating a common European army, a uniform migration policy or humanitarian and political cooperation with third countries. In an effort to prevent the 2015 situation, the European Commission presented in 2020 the New Pact on Migration and Asylum. The Pact's flexibility aims to prevent the biggest problems of migration and an emergence of another political crisis between EU Member States due to the compulsory redistribution of refugees. These aspects of European migration policy are addressed in the first part of the article.

Key words: migration, hotspots, The New Pact on Migration, European army

JEL Classification: F22, O15, Y80

Úvod

Migrácia je stará ako ľudstvo samotné. Sprevádzala ho počas celej jeho existencie. Prví ľudia migrovali hlavne z dôvodu klimatických zmien. Potom, ako sa ľudia začali usádzať na jednom mieste, museli často opúšťať svoje domovy v dôsledku populačného rastu, rozvoja obchodu, nájazdov nepriateľov, vzniku nových štátov, kolonizácie.

Aj keď je vďaka rozvoju dopravnej infraštruktúry a technologických výtvarov 21. storočia spôsob migrácie na míle vzdialený od našich predkov, dôvod migrácie však ostal stále

¹ Článok obsahuje vedecké výstupy z rigorózneho práca autora.

rovnaký – prirodzená túžba človeka po lepšom živote. Napriek snahám o multikulturalizmus sa aj v dnešnej dobe ukazuje, že napriek lepším poznatkom o kultúrnych odlišnostiach vznikajú veľké problémy s integráciou cudzincov do majoritnej spoločnosti. Budovanie modernej globálnej spoločnosti nepochybne prinieslo medzi ľuďmi väčšiu mieru tolerancie voči inakosti, do úvahy treba ale vziať fakt, že vo svojej podstate ľudia stále ostanú trochu „xenofóbnymi živočíchmi“. Strach z neznámeho, udržiavanie si odstupu od inej kultúrnej skupiny, vytváranie predsudkov voči tým, ktorí sa vymykajú zo zaužívaných spoločenských noriem, to všetko sa z ľudskej prirodzenosti nedá len tak ľahko odstrániť.

Migračná kríza, ktorá vyvrcholila v roku 2015 a zasiahla Európu, je dôsledkom dlhodobého zasahovania Západu do arabských záležitostí, následkom čoho sa v arabských krajinách začali upevňovať diktátorské režimy a nespokojnosť s nimi vyvrcholila do vypuknutia arabskej jari v roku 2011. Západné mocnosti nemali záujem spolupracovať na riešení tejto krízy s kompetentnejšími medzinárodnými inštitúciami.

Po vypuknutí občianskej vojny sa z Líbye, jedného z najvyspelejších štátov celej Afriky, stala krajina, ktorá trpí nedostatkom liekov, výpadkami energie a únosmi civilistov militantnými skupinami, ktoré sú na dennom poriadku.² OSN odhaduje, že približne 823 000 ľudí v Líbyi stále potrebuje humanitárnu pomoc.³ Podľa IOM tu aktuálne žije približne 636 000 utečencov zo subsaharskej Afriky, ktorí sú držaní v neľudských podmienkach, často bez pitnej vody a jedla a sú využívaní na nútené práce.⁴ V dôsledku občianskej vojny v Líbyi zomrelo odhadom viac ako desaťtisíc ľudí, no údaje sú veľmi nepresné. Oveľa horšie je na tom Sýria, ktorá v roku 2019 vyčíslila odhadované množstvo obetí občianskej vojny na 570 000. OSN vyčíslilo, že v roku 2019 potrebovalo humanitárnu pomoc v Sýrii 11,1 milióna ľudí.⁵ Zo Sýrie sa najprv ľudia presúvali do Libanonu, kde našli útočisko v utečeneckých táboroch. V roku 2014 Libanon pomohol 1,5 miliónu sýrskych utečencov, pričom ten samotný má iba niečo cez 4 milióny obyvateľov.⁶ Humanitárna kríza, ktorá vypukla bezprostredne po arabskej jari, uviedla do pohybu migračnú masu, ktorá iba čakala na najbližšiu príležitosť opustiť svoju domovinu.

Migračná kríza odhalila najväčšie nedostatky európskej migračnej politiky. Niektoré protiimigračné opatrenia vyvolali medzi členskými štátmi nesúhlas, niektoré sa stali efektívnymi nástrojmi na reguláciu nelegálnej migrácie. Otvorili sa dlho odkladané témy, ako napríklad vznik spoločnej európskej armády alebo väčšia spolupráca v migračnej politike s tretími krajinami. V každom prípade, reforma migračnej politiky EÚ sa stala nevyhnutnosťou.

1 Nový pakt o migrácii a azyle

Komisia poučená z migračnej krízy z roku 2015 – 2016 predstavila 23. septembra 2020 nový plán migračnej politiky s názvom Nový pakt o migrácii a azyle. Ciele, na ktorých je založený, zhrnula do svojich slov pri predstavovaní dokumentu predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyen: „Dnes navrhujeme európske riešenie, ktorým je obnovenie dôvery medzi členskými štátmi a obnovenie dôvery občanov v našu schopnosť riadiť migráciu ako Únia. EÚ už v iných oblastiach dokázala, že môže prijať mimoriadne kroky na zosúladenie rozdielnych názorov. Vytvorili sme zložitý vnútorný trh, spoločnú menu a plán obnovy, aby sme obnovili naše ekonomiky. Teraz je čas postaviť sa výzve spoločného riadenia migrácie so správnou rovnováhou medzi solidaritou a zodpovednosťou.“⁷

² MCKERNAN, BETHAN: War in Libya: how did it start, who is involved and what happens next?

³ OCHA: About OCHA Libya.

⁴ MCKERNAN, BETHAN: War in Libya: how did it start, who is involved and what happens next?

⁵ OCHA: About OCHA Syria.

⁶ Európsky parlament: Premiér Libanonu o sýrskej utečeneckej kríze a extrémizme na Blízkom východe.

⁷ European Commission: A fresh start on migration: Building confidence and striking a new balance between responsibility and solidarity.

Za hlavné návrhy v zmene migračnej politiky sú považované efektívnejšie a rýchlejšie postupy na vonkajších hraniciach s konaniami o azyle alebo návrate. Za novinku je považovaný vstup štátnych príslušníkov tretích krajín do EÚ, ktorí prekročia hranice bez povolenia. Bude to zahŕňať identifikáciu, zdravotné a bezpečnostné kontroly, odobratie odtlačkov prstov a registráciu v databáze EURODAC a čo najrýchlejšie rozhodnutie o práve na azyl alebo návrat späť do krajiny pôvodu. Čerpajúc zo skúseností povinných kvót sa od nich upúšťa, navrhuje sa Spoločný rámec solidarity a rozdelenie zodpovednosti. Ide o navrhnutie systému, keď v čase krízy bude musieť každý štát prispieť, no ide o tzv. flexibilnú solidaritu. Štát si bude môcť vybrať z viacerých možností ako pomôcť členským štátom, ktorých sa imigrácia bude dotýkať najviac.⁸ V praxi by systém flexibilnej solidarity mohol vyzerat' takto:

1. Spustenie – Komisia sama alebo na požiadanie niektorého z členských štátov určí, že niektorý vnútroštátny systém sa nachádza v kríze/v ohrození alebo pod tlakom;
2. Posudzovanie – Komisia vyzve ostatné členské štáty na pomoc členskému štátu, ktorý sa ocitol pod tlakom alebo v ohrození, aby mu poskytli jednu z nasledujúcich možností:
 - dobrovoľne prijať určitý počet žiadateľov o azyl na svojom území z členského štátu, ktorý sa ocitol v ťažkostiach (takáto krajina získa finančné prostriedky)⁹ Komisia zatiaľ výšku finančnej podpory neuvádza, no niektoré médiá a zdroje hovoria o 10 000 € na jedného presídleného imigranta.¹⁰
 - prevziať zodpovednosť za návrat imigrantov do krajiny, ktorí nedostanú právo zostať v EÚ.
 - prijať na pomoc ďalšie prevádzkové opatrenia.
3. Prísľub – každý štát z ostatných členských štátov prispeje spravodlivým dielom a štát si vyberie, či prijme premiestnenie migrantov alebo bude financovať ich návraty. Môže aj prispieť na „ďalšie podporné opatrenia“;
4. Korekcie – ak prísľuby klesnú o viac ako 30 % z celkového počtu potrebných premiestnení alebo sponzorových návratov, budú členské štáty, ktoré neposkytli žiadne prísľuby vyzvané, aby pokryli minimálne polovicu svojho spravodlivého podielu. Môžu si vybrať medzi premiestnením alebo financovaním návratov;
5. Právne potvrdenie – Komisia potvrdí príspevky a zabezpečí ich právnu záväznosť.¹¹

Kvôli problematickosti s návratom utečencov do ich krajiny pôvodu v prvej vlne migračnej krízy sa v dokumente spomína aj úzka spolupráca s krajinami pôvodu a tranzitu. Vytváranie hospodárskych príležitostí, zvyšovanie stability a boj proti prevádzkačstvu by mali zabezpečiť pokles počtu nelegálnych príchodov do EÚ. Komisia podotýka, že vnútorný aj vonkajší rozmer migrácie je priamo spätý s kladnými vzťahmi s partnermi z tretích krajín. Na celý proces prinávratenia migrantov späť domov by mala dohliadať agentúra FRONTEX, ktorej sa majú posilniť právomoci v oblasti migračnej politiky. Mala by dostať vyspelé technologické zariadenia, aby mala lepší prístup k námorným a vzdušným kapacitám a tieto prostriedky by agentúra FRONTEX mala v prípade potreby poskytovať členským štátom. Za najvýznamnejšiu zmenu vo FRONTEXe je považované zriadenie stáleho operačného zboru s kapacitou 10 000 pracovníkov, ktorí by mali vedieť rýchlo reagovať na situáciu na vonkajších hraniciach EÚ. Na prvé nasadenie by mal byť pripravený už 1. januára 2021.

Mala by vzniknúť nová funkcia koordinátora pre návrat, ktorého by menovala Komisia. Pri výkone funkcie by mu mala pomáhať nová sieť na vysokej úrovni pre návraty – sieť národných koordinátorov.

⁸ EUR-Lex: Oznámenie Komisie o Novom pakte o migrácii a azyle.

⁹ Európska komisia: Účinná solidarita.

¹⁰ MATIŠÁK, ANDREJ: Migračné kvóty nebudú. Solidarita je však povinná.

¹¹ Európska komisia: Účinná solidarita.

Ďalším cieľom Komisie je zintenzívniť spoluprácu medzi členskými krajinami v oblasti migračnej a azylovej politiky. V tomto ciele by mohla ako koordinátor opäť prispieť agentúra FRONTEX.¹²

Napriek snahe Európskej komisie o nájdenie kompromisného návrhu a ústupku ohľadom povinných kvót je otázne, či návrh zmien v európskej migračnej politike nevyvolá ďalšiu vlnu kritiky, predovšetkým znova zo strany stredoeurópskych a východoeurópskych štátov. V roku 2015 ich odpor vyvolalo povinné prerozdeľovanie utečencov, pretože tento systém sa stal symbolom povinnej solidarity. V novom návrhu sa upúšťa od povinných kvót, ale nie od povinnej solidarity. Štátny tajomník Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky Martin Klus sa ešte pred zverejnením migračného paktu vyjadril, že Slovensko naďalej odmieta povinné relokácie žiadateľov o azyl. Vo svojom vyjadrení načrtol možné budúce problémy prijatia migračného paktu: „Hovorili sme o nejakej forme flexibilnej solidarity a pokiaľ máme problém s relokáciami, a ten stále pretrváva, tak sme pripravení na nejaké iné formy poskytnutia pomoci krajinám, ktoré to potrebujú. O tom sme pripravení a ochotní sa rozprávať, ale to, žeby sme mali byť nútení k nejakej forme solidarity, to je stále červenou čiarou“ a zároveň dodal, že toto už nie je iba stanovisko V4, ale tento názor zastávajú aj pobaltské krajiny a tiež Rakúsko a Dánsko.¹³ Z viacerých stanovísk vládnych predstaviteľov členských štátov počas migračnej krízy je jasné, že spolu s povinnými kvótami prevládala odpor voči akejkoľvek povinnej solidarite. Nový migračný pakt túto možnosť nebral do úvahy a prakticky od povinnej solidarity a nútenej pomoci neupustil. Zároveň ostáva otázne, ako by chcela Komisia zintenzívniť prácu v migračnej politike medzi členskými štátmi, ak by počas krízy každý jeden štát tvrdo hájil vlastnú migračnú politiku. Je ťažké domnievať sa, že v prípade druhej migračnej vlny by nenastala identická situácia presadzovania vlastných národných záujmov. Odborník na bezpečnosť a migráciu Christian Kaunert súhlasil, že na jednej veci sa štáty zhodnú veľmi rýchlo: „Je to ďalšie posilňovanie opatrení na externých hraniciach únie. Svojím spôsobom je to len nástroj (migračný pakt), ako udržať v chode nefunkčný systém, ale zároveň to štátom umožní, aby nemuseli robiť zložité rozhodnutia“.¹⁴

Tento dokument ešte nie je záväzný, mnohé návrhy sa majú dostať do schvaľovacieho procesu začiatkom roka 2021 alebo až v jeho polovici. Pre implementáciu nového migračného paktu do praxe je potrebné schváliť vysoké množstvo jednotlivých politík v migračných oblastiach. Je otázkou budúcnosti, ako budú rokovania prebiehať a či niekedy, alebo s akými zmenami vstúpi Nový pakt o migrácii a azyle do platnosti.

2 Hotspoty

Cieľom zriadenia hotspotov na území EÚ bolo to, aby existovala možnosť každého utečenca identifikovať, registrovať a zaradiť do postupov azylového systému založeného na mechanizme núdzového premiestňovania alebo konania o návrate. Hotspoty boli zariadené v najdôležitejších prístavoch a miestach prekračovania hraníc utečencami.

Problém nastal, keď utečenci začali prekračovať hranice v miestach mimo dosahu hotspotov, a tým obchádzali povinnosť registrácií a žiadostí o azyl v prvej členskej krajine vstupu. Tí, ktorí boli odhalení, boli prevezení do najbližšieho hotspotu a zaregistrovaní.¹⁵ Koncom júla 2016 v nich pristálo iba necelých 30 % utečencov.

¹² EUR-Lex: Oznámenie Komisie o Novom pakte o migrácii a azyle.

¹³ GABRIŽOVÁ, ZUZANA: Návrat k solidarite v migrácii: Krajiny budú pomáhať povinne.

¹⁴ MATIŠÁK, ANDREJ: Migračné kvóty nebudú. Solidarita je však povinná.

¹⁵ Európsky dvor audítorov: Reakcia EÚ na utečeneckú krízu: prístup založený na hotspotoch. In: Osobitá správa. No. 6, 2007, s. 38-39.

Obr. 1 Rozmiestnenie hotspotov na talianskom a gréckom území



Prameň: European Parliament: Hotspots at EU external borders. State of play.
In: ERPS. No. PE623.563, June 2018, s. 2.

V marci 2016 fungovali v Grécku 4 z 5 plánovaných hotspotov, v júni 2016 sa do prevádzky dostal piaty. V marci 2016 v Taliansku fungovali 4 zo 6 hotspotov a v prevádzke neboli ešte ani na konci februára 2017. Taliansko a Grécko riešili problémy s personálom, s ubytovacími zariadeniami, s ochranou a právami maloletých a so starostlivosťou o nich s medzinárodnými štandardmi.¹⁶

Ubytovacie kapacity ani zďaleka nepokrývali potreby, Taliansko preto prisľúbilo otvorenie ďalších dvoch hotspotov. Problém nastal v pomalom navrátení utečencov, ktorým nebol priznaný azyl. Hotspoty sa začali prepĺňať, pretože žiadosť o medzinárodnú ochranu pri vstupe na európsku pôdu podajú takmer všetci utečenci.¹⁷ V niektorých hotspotoch čelili zamestnanci agentúr EÚ agresii a niektoré časti boli poškodené alebo zničené.¹⁸ Presne pri týchto prípadoch by mohla v budúcnosti asistovať na zabezpečenie poriadku armáda, ktorá sa počas migračnej krízy ukázala ako nenahraditeľná.

Vďaka hotspotom sa prílev neregulárnych utečencov znížil, no treba vziať do úvahy, že to nebolo iba zásluhou samotných hotspotov, ale súčinnosťou s ďalšími opatreniami EÚ proti migrácii. V každom prípade sa čoraz viac darilo zabraňovať nelegálnym príchodom, na čom nieslo svoju zásluhu aj zriadenie hotspotov.

V roku 2014 nelegálne prekročilo hranice 280 000 utečencov¹⁹, v roku 2015 to bolo 1 820 000 odhalení.²⁰ V roku 2016 išlo o viac ako 500 000 nelegálnych príchodov, pričom približne 382 000 migrantov bolo pôvodom z Blízkeho východu, Afriky a Ázie.²¹

V roku 2018 dosiahol počet odhalení nelegálneho prekročenia hraníc najmenej za posledných 5 rokov (150 114). Dramaticky klesol počet migrantov na trase centrálnym

¹⁶ Európsky dvor audítorov: Reakcia EÚ na utečeneckú krízu: prístup založený na hotspotoch. In: Osobitá správa. No. 6, 2007, s. 5.

¹⁷ Európsky dvor audítorov: Reakcia EÚ na utečeneckú krízu: prístup založený na hotspotoch. In: Osobitá správa. No. 6, 2007, s. 41-42.

¹⁸ Európsky dvor audítorov: Reakcia EÚ na utečeneckú krízu: prístup založený na hotspotoch. In: Osobitá správa. No. 6, 2007, s. 29.

¹⁹ FRONTEX: Publications. ARA 2015.

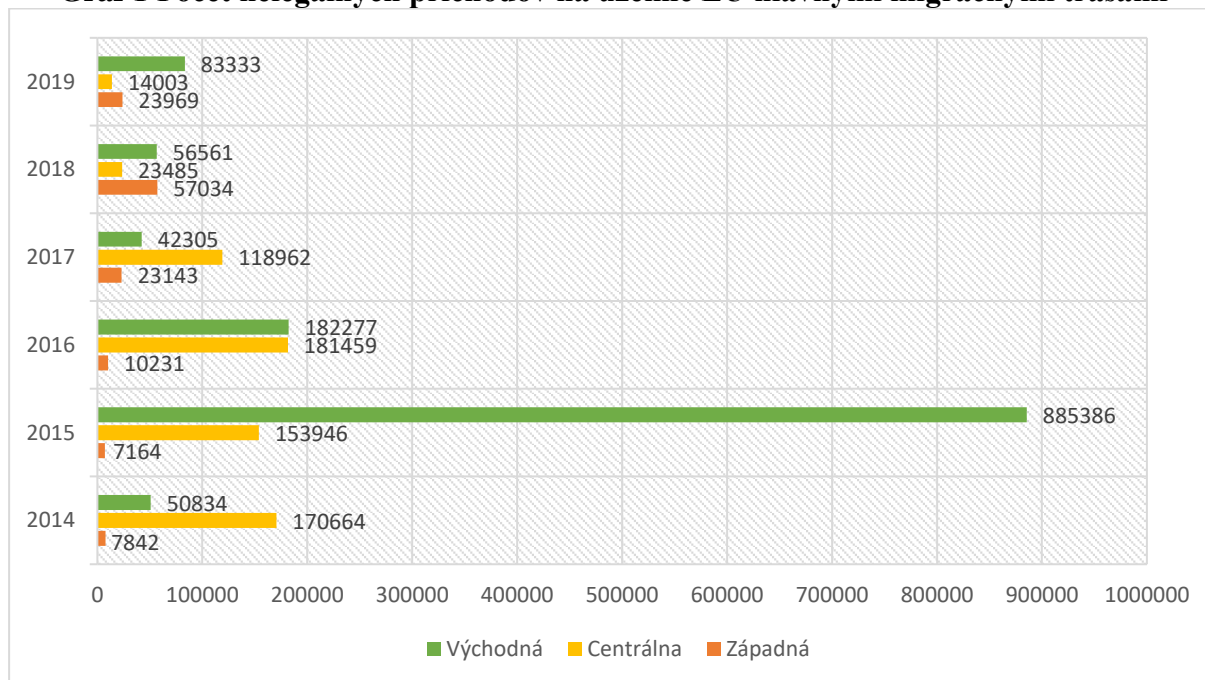
²⁰ FRONTEX: Publications. ARA 2016.

²¹ FRONTEX: News Release. Frontex publishes Risk Analysis for 2017.

Stredomorím, celkovo až o 80 %.²² V roku 2019 bolo nahlásených 141 846 nelegálnych prekročení hraníc, čo je pokles oproti predchádzajúcemu roku o 4,9 %.²³

Enormný pokles nelegálnych utečencov na centrálnej a východnej migračnej trase je vďaka hotspotom citeľný. Otázne je, prečo po výraznom náraste nelegálneho prekračovania hraníc západnou migračnou trasu smerujúcou do Španielska Rada nezriadila pre vzrastajúci počet minimálne jeden hotspot na území Španielska.

Graf 1 Počet nelegálnych príchodov na územie EÚ hlavnými migračnými trasami



Pozn.: Spracované autorom z reportov Risk Analysis agentúry FRONTEX z rokov 2015 – 2020.
Zdroje sú uvedené v poznámke pod čiarou ^{24,25,26,27,28,29}.

Pri čoraz väčších prekážkach dostať sa do Európy centrálnou a východnou migračnou trasou sa dalo predpokladať, že utečenci z afrických krajín budú hľadať vhodnú alternatívu na nelegálne prekročenie hraníc cez územie Španielska, kde je prechod cez hranice jednoduchší a chýbajú hotspoty na identifikáciu osôb.

²² FRONTEX: Publications. Risk Analysis for 2019.

²³ FRONTEX: Risk Analysis for 2020. In: Risk Analysis Unit. No. 1218/2020, March 2020, s. 22.

²⁴ FRONTEX: Risk Analysis for 2015. In: Risk Analysis Unit. No. 4613/2015, April 2015, s. 24.

²⁵ FRONTEX: Risk Analysis for 2016. In: Risk Analysis Unit. No. 2499/2016, March 2016, s. 16.

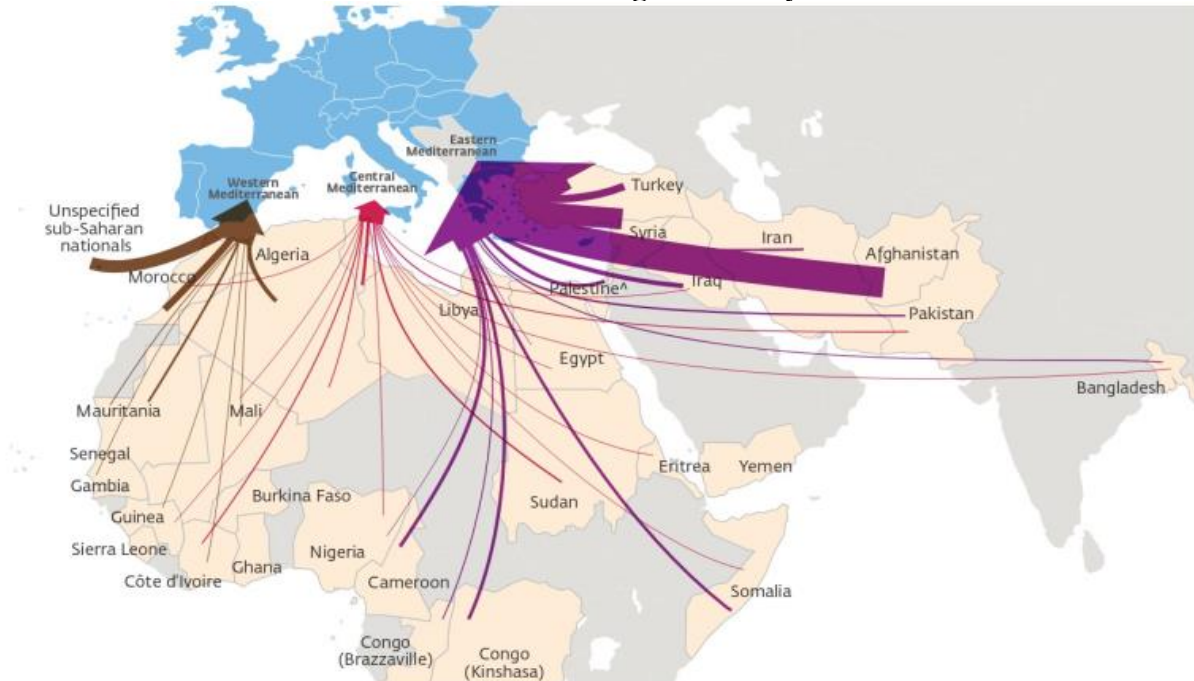
²⁶ FRONTEX: Risk Analysis for 2017. In: Risk Analysis Unit. No. 2133/2017, February 2017, s. 18.

²⁷ FRONTEX: Risk Analysis for 2018. In: Risk Analysis Unit. No. 2671/2018, February 2018, s. 18.

²⁸ FRONTEX: Risk Analysis for 2019. In: Risk Analysis Unit. No. 1218/2019, February 2019, s. 16.

²⁹ FRONTEX: Risk Analysis for 2020. In: Risk Analysis Unit. No. 1218/2020, March 2020, s. 24.

Obr. 2 Hlavné migračné trasy



Prameň: FRONTEX: Risk Analysis for 2020. In: Risk Analysis Unit. No. 1218/2020, March 2020, s. 24.

Španielsku sa situácia začala vymykať spod kontroly, keď sa na plážach plných dovolenkárov začali vylod'ovať migranti, ktorí sa hneď rozprchli na všetky strany. Kľúčovým momentom, ktorý zmenil postoj Španielska k migrantom bol útok asi 700 mužov v španielsko-africkej enkláve Ceuta, kde brutálne zaútočili na políciu s cieľom „prebiť“ sa do Európy. Viacerí policajti utrpeli popáleniny a ťažké zranenia.³⁰

Napriek zníženiu prílivu nelegálnych migrantov vyvstala požiadavka na presun hotspotov mimo územia Európy do rizikových regiónov. Tým by sa odstránil ďalší problém – problém s prinavrátením migrantov späť do vlasti. Tento návrh podporil už v roku 2017 francúzsky prezident Emanuel Macron: „Ide o vytvorenie hotspotov, aby sa zabránilo tomu, že ľudia budú bláznivo riskovať, keď nebudú mať nárok na azyl. My pôjdeme k nim.“ a zároveň dodal, že v Líbyi je v utečeneckých táboroch zhruba ďalších 800 000 utečencov, ktorí sa snažia dostať do Európy.³¹

Budovanie hotspotov mimo územia EÚ je kvôli potrebe súhlasu na vytvorenie takéhoto zariadenia s inou krajinou komplikovanejšie, ale o to efektívnejšie. Za týmto účelom vybudovania hotspotov v krajinách mimo európskeho územia, musí Európa ponúknuť výhodné riešenia pre vlády, aby tie boli ochotné zdržiavať ľudí na vlastnom území. Aj keď európski politici (podobne ako Macron) vo svojich vyhláseniach hovoria o zachránených ľudských životoch, aby utečenci cestou do Európy neohrozovali svoje životy plavbou cez Stredozemné more, myšlienka zriadenia hotspotov mimo EÚ je veľmi pragmatická. Únia sa tým zbaví hlavných problémov – financovanie návratu utečencov späť do vlasti, nižšia viazanosť na poskytnutie azylu keďže migrant nikdy nevstúpi na európsku pôdu, zodpovednosti za životné podmienky v utečeneckých táboroch, pokiaľ hotspoty nebudú formálne zriadené EÚ a európski úradníci budú len asistovať v týchto centrách.

³⁰ TV Markíza: Španielsko čelí záplave migrantov a začína sa mu to vymykať spod kontroly.

³¹ BBC: EU migrant crisis: France plans asylum „hotspots“ in Libya.

3 Humanitárna a politická spolupráca s tretími krajinami

Spolupráca s tretími krajinami v oblasti migrácie je jedným z najdôležitejších pilierov Nového paktu o migrácii a azyle z roku 2020. Pozostáva z piatich hlavných oblastí spolupráce:

1. Podpora tretích krajín a hostiteľských komunít, ktoré prijímajú utečencov,
2. vytváranie hospodárskych príležitostí v blízkosti domova, najmä mladých,
3. boj proti prevádzachtvu,
4. zlepšenie postupov návratu, zintenzívnenie dobrovoľných návratov a pomoc pri reintegrácii,
5. rozvoj riadnych kanálov legálnej migrácie.³²

Prvá reakcia Únie na migračnú krízu a jej riešenie za hranicami schengenského priestoru bolo zriadenie trustových fondov pre krízové regióny. V roku 2013 získala Európska Komisia právo zriaďovať na základe dohody uzatvorenej s ostatnými darcami trustové fondy pre vonkajšie akcie v núdzovej situácii, akcie po prekonaní núdzovej situácie alebo pre iné tematické akcie.³³ Používajú sa ako mechanizmus financovania na vykonávanie opatrení medzinárodnej spolupráce a rozvoja. Prispievajú do nich členské štáty alebo dobrovoľní darcovia (tretie štáty, medzinárodné organizácie) a prostriedky sú využívané na potreby prírodných katastrof, konfliktov alebo pandémieí.³⁴

3.1 Regionálny trustový fond EÚ v reakcii na sýrsku krízu

Ako jeden z prvých trustových fondov bol v decembri 2014 zavedený Regionálny trustový fond EÚ v reakcii na sýrsku krízu (MADAD). Je primárne zameraný na dlhodobú odolnosť a potrebu včasnej intervencie sýrskych utečencov a v preplnených hostiteľských komunitách a susediacich krajinách ako Jordánsko, Libanon, Turecko a Irak. Je to základný nástroj osobitých dohôd EÚ s Jordánskom a Libanom, ktorých účelom je pomôcť im počas utečeneckej krízy. Jeho programy alebo projekty zahŕňujú vzdelávanie a ochranu detí, odbornú prípravu a vyššie vzdelávanie, lepší prístup k zdravotnej starostlivosti, podporu hospodárskych príležitostí a sociálneho začleňovania ako aj zlepšovanie vodovodnej a kanalizačnej infraštruktúry. Fond sa používa aj na podporu nečlenských krajín EÚ na západnom Balkáne, ktoré zasiahla utečenecká kríza.³⁵ EÚ v medzinárodnej reakcii na sýrsku krízu od roku 2011 vynaložila s pomocou členských štátov celkovú pomoc vo výške 20 miliárd eur.³⁶

Fondy sú podľa oficiálneho stanoviska zamerané na pomoc sýrskym utečencom a majú humanitárny charakter. Skutočným dôvodom zriadenia trustových fondov je držať utečencov v nečlenských štátoch čo najďalej od hraníc EÚ za výdatnej finančnej podpory EÚ. Vtedajšia predstaviteľka Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku Federica Mogheriniová to nepriamo povedala slovami: „Je to naša morálna povinnosť a zároveň najrozumnejšia investícia do bezpečnosti, stability, a prosperity nášho vlastného regiónu, akú môžeme urobiť. V konečnom dôsledku tak investujeme do našej vlastnej budúcnosti.“³⁷

Za šesť rokov od svojho vzniku investoval trustový fond pre Sýriu viac ako 2,2 miliardy eur z príspevkoch členských štátov a dobrovoľných darcov – Veľkej Británie a Turecka. Tieto peniaze boli využité vo viac ako 90 projektoch na vzdelávanie, živobytie, zdravie a ochranu.³⁸

³² Európska komisia: Spoločné úsilie v záujme prehĺbenia medzinárodných partnerstiev.

³³ EUR-Lex: Návrh opravného rozpočtu č. 6 k všeobecnému rozpočtu na rok 2013.

³⁴ European Commission: Trust Funds.

³⁵ European Union: EU Regional Trust Fund in Response to the Syrian crisis.

³⁶ European Commission: EU Regional Trust Fund in Response to the Syrian crisis.

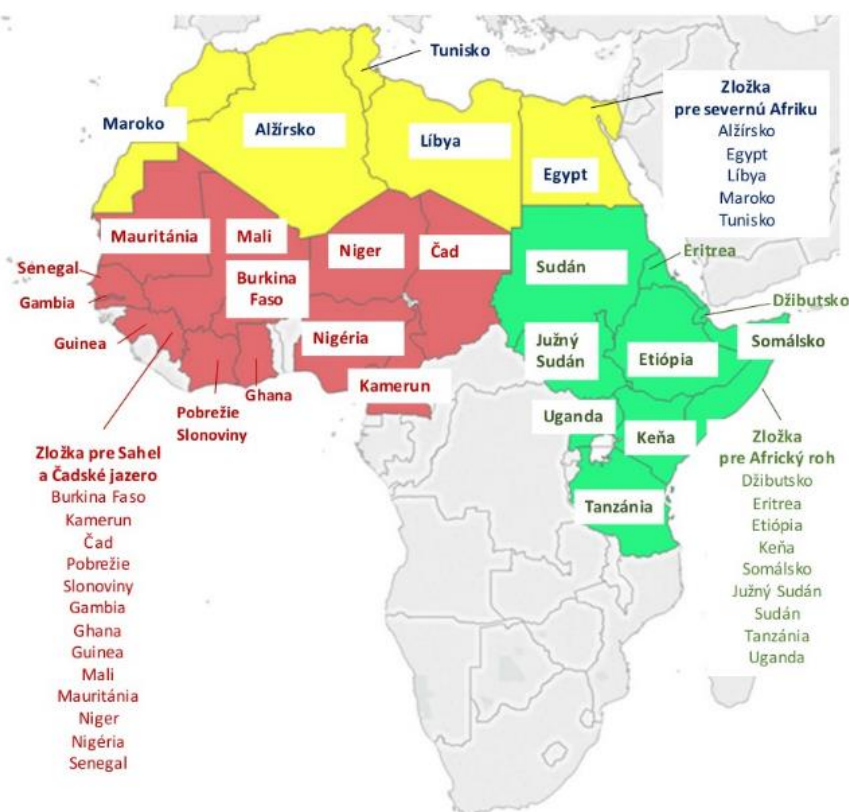
³⁷ Európska komisia: Trustový fond EÚ pre Sýriu: nový balík pomoci na podporu sýrskych utečencov a hostiteľských komunít presiahol hodnotu jednej miliardy EUR.

³⁸ European Union: EU Regional Trust Fund in Response to the Syrian crisis.

3.2 Núdzový trustový fond EÚ pre Afriku

Ako reakcia na migrantov pochádzajúcich z afrických krajín vytvorila Komisia Núdzový trustový fond EÚ pre Afriku. Schválený bol v novembri 2015 a jeho hlavným cieľom je podporovať stabilitu a pomáhať lepšie zvládať migráciu – riešením hlavných príčin destabilizácie, núteného vysídľovania obyvateľstva a neregulárnej migrácie. Zameriava sa na riešenie základných príčin neregulárnej migrácie v krajinách pôvodu a tranzitu, a to najmä posilnením právneho štátu, vytváraním ekonomických a vzdelávacích príležitostí, budovaním lepšej správy vrátane lepšieho riadenia hraníc a boja proti prevádzachtvu.³⁹ Pôsobnosť tohto fondu zasahuje až do troch regiónov Afriky: Sahel a Čadské jazero, Africký roh a severná Afrika. Celkovo pokrýva dokopy spolu 26 štátov Afriky.⁴⁰

Obr. 3 Štáty, na ktoré sa vzťahuje Núdzový trustový fond EÚ pre Afriku



Európsky dvor audítorov: Núdzový trustový fond Európskej únie pre Afriku: flexibilný, ale nedostatočne zameraný. In: Osobitá správa. No. 32, 2018, s. 8.

Fond pre Afriku je najväčším trustovým fondom vytvoreným EÚ, ktorému sa v súčasnosti podarilo vyzbierať 5 miliárd eur a v roku 2020 bolo schválených 256 programov vrátane štyroch cezhraničných.⁴¹

Kľúčovými krajinami pre obmedzenie migrácie do Európy sú v rámci fondu Líbya a Maroko⁴², ktoré z neho čerpajú významné finančné príspevky. Pre potreby ochrany hraníc, na podporu pobrežnej stráže, školenie personálu, vybavenia a operačných miestností dostala Líbya

³⁹ Európska komisia: Núdzový trustový fond Európskej únie pre Afriku.

⁴⁰ Európsky dvor audítorov: Núdzový trustový fond Európskej únie pre Afriku: flexibilný, ale nedostatočne zameraný. In: Osobitá správa. No. 32, 2018, s. 4.

⁴¹ European Commission: State of Play and Financial resources.

⁴² Európska komisia: Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade a Rade. Správa o pokroku pri vykonávaní európskej migračnej agendy.

do roku 2018 pomoc z fondu vo výške 318 miliónov⁴³ a Maroko dostalo príspevky vo výške 232 miliónov eur.⁴⁴

Fond funguje od roku 2015 a do roku 2020 sa príliv utečencov zo západnej trasy veľmi neznižil (viď graf nelegálnych migrantov). Je otázne, do akej miery sú obrovské finančné prostriedky využívané z trustových fondov efektívne. Mimovládne organizácie upozornili na to, aby politické špičky v prípade rozdeľovania finančných prostriedkov dbali o to, kam a koľko peňazí umiestnia. Upozornili, že riešenia by mali odrážať miestnu realitu a v prvom rade by sa mal zachovať humanitárny cieľ fondov a nemajú slúžiť na propagáciu vlastných záujmov.⁴⁵

3.3 Spolupráca s Tureckom

Za výrazné obmedzenie nelegálnej migrácie do Európy prispelo Turecko. V boji proti migračnej vlne po východnej migračnej trase sa EÚ obrátila na pomoc k Turecku. Po viacerých stretnutiach v roku 2015 sa 18. marca 2016 zrodila migračná dohoda medzi EÚ a Tureckom. Do platnosti vstúpila 20. marca 2016 a pozostávala z týchto opatrení:

- návrat všetkých neregulárnych utečencov, ktorí prídu na grécke ostrovy z Turecka naspäť do Turecka;
- za každého Sýrčana vráteného do Turecka bude iný Sýrčan presídlený z Turecka do EÚ;
- Turecko má zabezpečiť pozemné a námorné trasy vedúce cez Turecko do Európy proti nelegálnej migrácii;
- po výraznom znížení nelegálne prekročených hraníc bude aktivovaný dobrovoľný systém prijímania osôb;
- EÚ vyplatí Turecku finančný príspevok vo výške 3 miliardy eur a keď budú zdroje vyčerpané a záväzky splnené, EÚ uvoľní ďalšie 3 miliardy eur;
- EÚ v spolupráci s Tureckom bude pracovať na zlepšení humanitárnej krízy v Sýrii

Turecko si ešte od EÚ vynútilo v prípade plnenia dohody prisľúbiť zrušenia vízovej povinnosti pre svojich občanov do konca júna 2016.⁴⁶ Okrem toho malo dôjsť k urýchleniu procesu pristúpenia Turecka do EÚ. 14. decembra 2015 sa mala otvoriť 17. kapitola a o rok neskôr počas holandského predsedníctva sa mala otvoriť 33. kapitola negociačného rámca. Návrh na jej otvorenie mal byť predložený v apríli 2016. Príprava na otvorenie ďalších kapitol mala pokračovať v „zrýchlenom tempe“. ⁴⁷ EÚ prezentovala dohodu s Tureckom ako vzájomne výhodnú, v skutočnosti z nej ako jasný víťaz vyšlo Turecko. Turecko si vymohlo obrovské finančné príspevky na „boj proti nelegálnej migrácii“, liberalizáciu vízovej povinnosti a zrýchlené prístupové rokovania vstupu do EÚ.

Jediné, čo získala Únia, bola výmena utečenca za legálneho migranta v pomere 1 : 1. Základnou podmienkou na aktiváciu prístupových rokovaní do EÚ je, aby kandidujúci štát splňal demokratické požiadavky a rešpektoval politické a osobné slobody. Vláda tureckého prezidenta Recepta Tayyipa Erdogana má s týmto záväzkom dlhodobý problém, zvlášť po nevydarenom pokuse o štátny prevrat v júli 2016. V Turecku sa začali masívne politické čistky doprevádzané porušovaním slobody prejavu, základných práv a slobôd a princípov právneho a demokratického štátu.⁴⁸

⁴³ European Commission: EU cooperation on migration in Libya.

⁴⁴ European Commission: EU cooperation on migration with Morocco.

⁴⁵ YAR, LUCIA: Ďalšia pol miliarda pre Afriku: Pozor na európske predstavy o riešení migrácie, varujú mimovládky.

⁴⁶ Európska rada; Rada Európskej únie: Trasa cez východné Stredozemie.

⁴⁷ Európska rada: Vyhlásenie EÚ a Turecka, 18. marec 2016.

⁴⁸ BILGINSOY, ZEYNEP: Turkey marks fourth anniversary of failed 2016 coup attempt.

Turecko začalo zvažovať znovuzavedenie trestu smrti, čo EÚ rázne odsúdila s vyhlásením, že týmto krokom by si Turecko definitívne zatvorilo cestu do EÚ.⁴⁹ V minulosti bolo pohrozenie zastavenia prístupových rokovaní účinnou zbraňou EÚ voči Turecku, ale vďaka migračnej zmluve získal prezident Erdogan na svoju stranu veľkú výhodu.

V novembri 2016 prijal Európsky parlament z dielne Výboru EP pre zahraničné veci uznesenie o prerušení prístupových rokovaní s Tureckom, kým nebudú represie v dôsledku prevratu v Turecku ukončené. Poslanci zahraničného výboru v uznesení poďakovali dôležitosť dobrých vzťahov s Tureckom pri riešení kľúčových záležitostí v oblasti migrácie, bezpečnosti a terorizmu. Poslanci EP v uznesení odsúdili Erdoganovu podporu znovuzavedenia trestu smrti.⁵⁰ Všetky uznesenia mali iba formálny charakter a neboli právne záväzné. EÚ zo strachu z vypovedania migračnej dohody Tureckom svoje protesty zachovala iba vo formálnej rovine a na takej úrovni, aby nevyprovokovala tureckého prezidenta ku konkrétnej akcii. Prírodné najväčší strach z vyprovokovania Turecka mal vtedajší grécky premiér Alexis Tsipras, podľa ktorého by bolo ukončenie vzájomných rokovaní „taktickou a strategickou chybou a rokovania by podľa neho mali pokračovať aj napriek autoritatívnym sklonom tureckého prezidenta.“⁵¹

Od roku 2011 prijalo Turecko na svoje územie najviac utečencov na svete, približne 3,6 milióna.⁵² Napriek humanitárnemu prínosu Turecka v migračnej kríze sa utečenci skôr stali politickými rukojemníkmi vo vzťahoch EÚ a Turecka. Pri akomkoľvek konflikte s EÚ vytiahol turecký prezident svoje najväčšie eso z rukáva – masy utečencov zadržovaných na území Turecka. Predstavitelia EÚ vo svojich vyjadreniach uvádzali, že sa zastrašovať nedajú, kvôli tejto potenciálnej hrozbe si EÚ nikdy nemohla dovoliť voči Turecku zakročiť ráznejšie.

Keď 9. 10. 2019 spustilo Turecko veľkú ofenzívu proti Kurdom na severovýchode Sýrie s cieľom vytvorenia zóny, do ktorej by boli premiestnení utečenci EÚ, tieto turecké zásahy ostro kritizovala. Tieto vojenské akcie si vyžiadali množstvo obetí a ďalšie tisíce ľudí bez domova. Podľa EÚ Turecko zbytočne zhoršovalo situáciu aj tak už v dosť nestabilnej oblasti. Na prerokovanie sa dostali aj sankcie voči Turecku.⁵³ Už pred samotnou inváziou Erdogan varoval EÚ, že ak Turecko bude označené za agresora, otvorí dvere miliónom utečencov.⁵⁴

V prípade sporu EÚ a Turecka v oblasti ťažby zemného plynu na Cypre a zriadenia vrtov v ekonomickej zóne Cypru, po uvalení sankcií EÚ na Turecko Erdogan vytiahol okrem utečencov aj vyhrážku prepustenia džihádov do Európy, ktoré Turecko „zatiaľ“ väzní.⁵⁵ Napriek vyhrážkam na obidvoch stranách k oficiálnemu ukončeniu spolupráce v oblasti migračnej politiky nedošlo.

„Kvôli tomu, čo sa stalo v Sýrii, sa Turecko rozhodlo úplne porušiť migračnú dohodu. Turecko je povinné zabrániť ľuďom, aby sa dostali na pobrežie a je povinné urobiť všetko preto, aby zadržali nelegálnych prevádzáčov a zabránili utečencom nelegálny prechod do Grécka. Turecko robí presný opak... To, čo v skutočnosti riešime, nie je problém s migráciou alebo utečencami. Ide o vedomý pokus Turecka využiť migrantov a utečencov ako geopolitických pešiakov na presadzovanie vlastných záujmov... Európu nemôže Turecko vydierať kvôli tomuto problému... Už teraz je dohoda medzi Tureckom a EU mŕtva“, uviedol grécky premiér Kyriakos Mitsotakis v rozhovore pre televíziu CNN v roku 2020.⁵⁶ Podľa správ turecké úrady

⁴⁹ Európsky parlament: Turecko: Poslanci žiadajú zmrazenie prístupových rozhovorov, kým Ankara neprestane s represiami.

⁵⁰ Európsky parlament: Turecko riskuje zmrazenie prístupových rokovaní s EÚ.

⁵¹ TASR: Grécky premiér Tsipras: Ukončenie prístupových rokovaní s Tureckom by bolo chybou.

⁵² Európsky parlament: Vzťahy EÚ – Turecko: spolupráca aj napätie.

⁵³ Európsky parlament: Poslanci žiadajú opatrenia proti Turecku kvôli jeho zásahu v Sýrii.

⁵⁴ ČTK: Erdogan znovu hrozí, že pustí milióny utečencov do Európy.

⁵⁵ TA3: Môžeme prepustiť všetkých džihádov, hrozí Erdogan Európe.

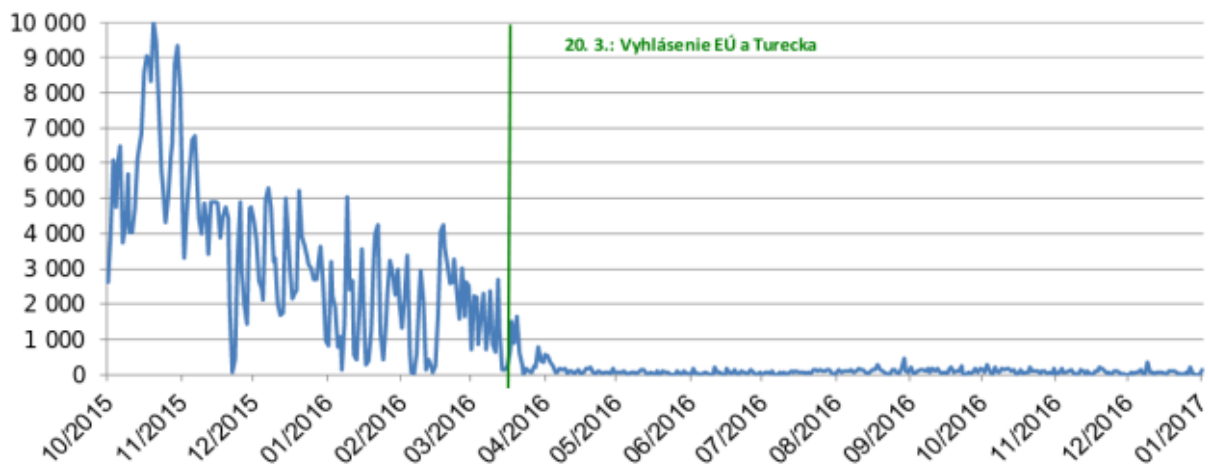
⁵⁶ Prime Minister: Interview of Prime Minister Kyriakos Mitsotakis on CNN TV station and journalist Richard Quest.

dali pohraničnikom príkazy nezastavovať utečencov na turecko-gréckych hraniciach. Vyšší nápor na hraniciach Grécko skutočne zaznamenalo, nešlo však o vysoký počet.

Turecko chcelo týmto krokom prinútiť Úniu k podpore jeho zámerov v Sýrii, je však iba málo pravdepodobné, žeby Erdogan skutočne od dohody odstúpil a úplne by prestal spolupracovať s EÚ v oblasti migračnej politiky. Pre Turecko je táto dohoda z ekonomického aj politického hľadiska až príliš výhodná. EÚ zatiaľ nemá voči tejto dohode inú alternatívu, a preto bude pravdepodobne vo vzájomných vzťahoch s Tureckom ešte nejaký čas ťahať za kratší koniec.

Napriek dôsledkom, ktoré spolupráca Turecka v migračnej politike pre EÚ predstavovala, po zavedení dohody do praxe sa spolupráca pre Úniu ukázala ako veľmi efektívna.

Graf 2 Počet príchodov po mori na grécke ostrovy od 1.10.2015 do 1.1.2017



Európsky dvor audítorov: Reakcia EÚ na utečeneckú krízu: prístup založený na hotspotoch.
In: Osobitá správa. No. 6, 2007, s. 27.

Politický tromf, ktorý EÚ vložila do rúk prezidenta Erdogana, je príliš veľkou daňou za neschopnosť plnenia si vlastných povinností – ochrany vonkajších hraníc.

EÚ v reakcii na vzrastajúci počet migrantov prichádzajúcich do Európy západnou migračnou trasou podpísala bilaterálnu dohodu s Marokom, ktorému koncom roka 2018 schválila pomoc vo výške 140 miliónov eur na podporu riadenia hraníc a rozpočtovú podporu. Prvé výsledky sa začali dostavovať až nedávno a Maroko dnes už dokáže efektívnejšie zabráňovať púšťaniu lodí s migrantami k brehom španielskeho pobrežia. Aj keď Maroko alebo Líbya nemá v rámci medzinárodného postavenia na EÚ také silné páky ako Turecko v prípade zadržania značného počtu utečencov.

Výsledky externej spolupráce s tretími krajinami sú z pohľadu čísiel badateľné, avšak na prípade Turecka je možné vidieť, akú cenu musela EÚ zaplatiť za to, aby Turecko hasilo jej problémy. Aj keď Maroko a Líbya v rámci svojho medzinárodného postavenia nemajú na EÚ také páky, ako má Turecko, po zadržaní masy utečencov, ktorí sa im neskôr môžu vymykať spod kontroly, môžu požadovať od EÚ stále vyššie finančné prostriedky pre „udržateľnosť“ migračnej dohody. Nakoniec môže dôjsť k identickej situácii, keď tieto krajiny budú využívať utečencov podobným spôsobom ako Turecko a začnú pre seba vyjednávať rôzne výhody. Spoluprácu s týmito krajinami v oblasti migračnej politiky by mala EÚ brať do úvahy iba z krátkodobého hľadiska. Kým nebude EÚ schopná sama efektívne strážiť svoje hranice a na tieto účely bude využívať pomoc iných, môže sa od nich stať v tejto oblasti závislou a v prípade zhoršenia vzájomných vzťahov s predstaviteľmi vlád tretích štátov, môže nakoniec čeliť ďalšiemu nekontrolovanému prílivu imigrantov.

Druhá časť článku bude nadväzovať na prijaté opatrenia Európskej únie, ktoré autor popísal v prvej časti. Bude sa zaoberať návrhom bodového systému a jeho implementáciou do európskej migračnej politiky a stabilizáciou rizikových regiónov odkiaľ prichádza najväčší počet utečencov.

Použitá literatúra:

1. BBC: EU migrant crisis: France plans asylum „hotspots“ in Libya. [online], [cit. 28/8/2020]. Dostupné na internete: <https://www.bbc.com/news/world-europe-40738199>
2. BILGINSOY, ZEYNEP: Turkey marks fourth anniversary of failed 2016 coup attempt. [online], [cit. 7/9/2020]. Dostupné na internete: https://www.washingtonpost.com/politics/turkey-marks-fourth-anniversary-of-failed-coup-attempt/2020/07/15/b3c7b400-c681-11ea-a825-8722004e4150_story.html
3. CRIN: The Arab League. [online], [cit. 17/6/2020]. Dostupné na internete: <https://archive.crin.org/en/guides/un-international-system/regional-mechanisms/arab-league.html>.
4. ČTK: Erdogan znovu hrozí, že pustí milióny utečencov do Európy. [online], [cit. 17/9/2020]. Dostupné na internete: <https://hnonline.sk/svet/2031002-erdogan-znovu-hrozi-ze-pusti-miliony-utecencov-do-euroopy>
5. EUR-Lex: Návrh opravného rozpočtu č. 6 k všeobecnému rozpočtu na rok 2013. [online], [cit. 3/9/2020]. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sk/TXT/?uri=CELEX:52013DC0518>
6. EUR-Lex: Oznámenie Komisie o Novom pakte o migrácii a azyle. [online], [cit. 10/8/2020]. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1601287338054&uri=COM%3A2020%3A609%3AFIN>
7. European Commission: A fresh start on migration: Building confidence and striking a new balance between responsibility and solidarity. [online], [cit. 10/8/2020]. Dostupné na internete: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1706
8. European Commission: EU cooperation on migration in Libya. [online], [cit. 16/8/2020]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/eutf-noa-libya.pdf>
9. European Commission: EU cooperation on migration with Morocco. [online], [cit. 16/8/2020]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/eu-morocco-factsheet.pdf>
10. European Commission: EU Regional Trust Fund in Response to the Syrian crisis. [online], [cit. 3/9/2020]. Dostupné na internete: https://ec.europa.eu/trustfund-syria-region/content/our-mission_en
11. European Commission: State of Play and Financial resources. [online], [cit. 19/8/2020]. Dostupné na internete: https://ec.europa.eu/trustfundforafrica/content/trust-fund-financials_en
12. European Commission: Trust Funds. [online], [cit. 3/9/2020]. Dostupné na internete: https://ec.europa.eu/international-partnerships/trust-funds_en
13. European Parliament: Hotspots at EU external borders. State of play. In: *ERPS*. No. PE623.563, June 2018, s. 2. [online], [cit. 16/8/2020]. Dostupné na internete: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/623563/EPRS_BRI\(2018\)623563_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/623563/EPRS_BRI(2018)623563_EN.pdf)
14. European Union: EU Regional Trust Fund in Response to the Syrian crisis. [online], [cit. 3/9/2020]. Dostupné na internete: https://ec.europa.eu/trustfund-syria-region/sites/tfsr/files/eutf_syria_general_factsheet_en_0.pdf

15. Európska komisia: Núdzový trustový fond Európskej únie pre Afriku. [online], [cit. 3/9/2020]. Dostupné na internete: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/2_factsheet_emergency_trust_fund_africa_sk.pdf
16. Európska komisia: Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade a Rade. Správa o pokroku pri vykonávaní európskej migračnej agendy. [online], [cit. 16/8/2020]. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019DC0126&from=EN>
17. Európska komisia: Spoločné úsilie v záujme prehĺbenia medzinárodných partnerstiev. [online], [cit. 2/9/2020]. Dostupné na internete: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/new-pact-migration-and-asylum/effective-solidarity_sk
18. Európska komisia: Trustový fond EÚ pre Sýriu: nový balík pomoci na podporu sýrskych utečencov a hostiteľských komunít presiahol hodnotu jednej miliardy EUR. [online], [cit. 3/9/2020]. Dostupné na internete: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/IP_17_1593
19. Európska komisia: Účinná solidarita. [online], [cit. 11/8/2020]. Dostupné na internete: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/new-pact-migration-and-asylum/effective-solidarity_sk
20. Európska rada: Vyhlásenie EÚ a Turecka, 18. marec 2016. [online], [cit. 7/9/2020]. Dostupné na internete: <https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement>
21. Európska rada; Rada Európskej únie: Trasa cez východné Stredozemie. [online], [cit. 5/9/2020]. Dostupné na internete: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/migratory-pressures/eastern-mediterranean-route/#>
22. Európsky dvor audítorov: Núdzový trustový fond Európskej únie pre Afriku: flexibilný, ale nedostatočne zameraný. In: *Osobitá správa*. No. 32, 2018, s. 4. [online], [cit. 16/8/2020]. Dostupné na internete: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_32/SR_EUTF_AFRICA_SK.pdf
23. Európsky dvor audítorov: Reakcia EÚ na utečeneckú krízu: prístup založený na hotspotoch. In: *Osobitá správa*. No. 6, 2007, s. 38-39. [online], [cit. 16/8/2020]. Dostupné na internete: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR17_6/SR_MIGRATION_HOTSPOTS_SK.pdf
24. Európsky parlament: Poslanci žiadajú opatrenia proti Turecku kvôli jeho zásahu v Sýrii. [online], [cit. 15/9/2020]. Dostupné na internete: <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/headlines/world/20191018STO64606/poslanci-ziadaju-opatrenia-proti-turecku-kvoli-jeho-zasahu-v-syrii>
25. Európsky parlament: Premiér Libanonu o sýrskej utečeneckej kríze a extrémizme na Blízkom východe. [online], [cit. 18/6/2020]. Dostupné na internete: <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/headlines/priorities/syria/20141203STO82503/premierlibanonu-o-syrskej-uteceneckej-krize-a-extremizme-na-blizkom-vychode>
26. Európsky parlament: Turecko riskuje zmrazenie prístupových rokovaní s EÚ. [online], [cit. 12/9/2020]. Dostupné na internete: <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/agenda/briefing/2017-07-03/2/turecko-riskuje-zmrazenie-pristupovych-rokovani-s-eu>
27. Európsky parlament: Turecko: Poslanci žiadajú zmrazenie prístupových rozhovorov, kým Ankara neprestane s represiami. [online], [cit. 7/9/2020]. Dostupné na internete: <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/press-room/20161117IPR51549/>
28. Európsky parlament: Vzťahy EÚ – Turecko: spolupráca aj napätie. [online], [cit. 15/9/2020]. Dostupné na internete: <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/headlines/>

- priorities/rozsirovanie-eu/20170426STO72401/ako-su-na-tom-sucasne-vztahy-eu-s-tureckom
29. FRONTEX: News Release. Frontex publishes Risk Analysis for 2017. [online], [cit. 17/8/2020]. Dostupné na internete: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/frontex-publishes-risk-analysis-for-2017-CpJiC8>
 30. FRONTEX: Publications. ARA 2015. [online], [cit. 17/8/2020]. Dostupné na internete: <https://frontex.europa.eu/publications/ara-2015-ZVWilr>
 31. FRONTEX: Publications. ARA 2016. [online], [cit. 17/8/2020]. Dostupné na internete: <https://frontex.europa.eu/publications/ara-2016-EZGrEA>
 32. FRONTEX: Publications. Risk Analysis for 2019.. [online], [cit. 17/8/2020]. Dostupné na internete: <https://frontex.europa.eu/publications/risk-analysis-for-2019-RPPmXE>
 33. FRONTEX: Risk Analysis for 2015. In: *Risk Analysis Unit*. No. 4613/2015, April 2015, s. 24. [online], [cit. 24/6/2020]. Dostupné na internete: https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2015.pdf
 34. FRONTEX: Risk Analysis for 2016. In: *Risk Analysis Unit*. No. 2499/2016, March 2016, s. 16. [online], [cit. 24/6/2020]. Dostupné na internete: https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2016.pdf
 35. FRONTEX: Risk Analysis for 2018. In: *Risk Analysis Unit*. No. 2671/2018, February 2018, s. 18. [online], [cit. 24/6/2020]. Dostupné na internete: https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2018.pdf
 36. FRONTEX: Risk Analysis for 2019. In: *Risk Analysis Unit*. No. 1218/2019, February 2019, s. 16. [online], [cit. 24/6/2020]. Dostupné na internete: https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2019.pdf
 37. FRONTEX: Risk Analysis for 2020. In: *Risk Analysis Unit*. No. 1218/2020, March 2020, s. 22-24. [online], [cit. 24/6/2020]. Dostupné na internete: https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2020.pdf
 38. GABRIŽOVÁ, ZUZANA: Návrat k solidarite v migrácii: Krajiny budú pomáhať povinne. [online], [cit. 11/8/2020]. Dostupné na internete: <https://euractiv.sk/section/spolocnost/news/navrat-k-solidarite-v-migracii-krajiny-budu-pomahat-povinne/>
 39. MATIŠÁK, ANDREJ: Migračné kvóty nebudú. Solidarita je však povinná. [online], [cit. 11/8/2020]. Dostupné na internete: <https://spravy.pravda.sk/svet/clanok/563730-migracne-kvoty-nebudu-solidarita-je-vsak-povinna/>
 40. MCKERNAN, BETHAN: War in Libya: how did it start, who is involved and what happens next? [online], [cit. 17/6/2020]. Dostupné na internete: <https://www.theguardian.com/world/2020/may/18/warin-libya-how-did-it-start-what-happens-next>
 41. OCHA: About OCHA Syria. [online], [cit. 14/6/2020]. Dostupné na internete: <https://www.unocha.org/syrian-arab-republic/about-ocha-syria>
 42. Prime Minister: Interview of Prime Minister Kyriakos Mitsotakis on CNN TV station and journalist Richard Quest. [online], [cit. 25/9/2020]. Dostupné na internete: <https://primeminister.gr/en/2020/03/06/23497>
 43. TA3: Môžeme prepustiť všetkých džihadistov, hrozí Erdogan Európe. [online], [cit. 23/9/2020]. Dostupné na internete: <https://www.ta3.com/clanok/1168980/mozeme-prepustit-vsetkych-dzihadistov-hrozi-erdogan-europe.html>
 44. TASR: Grécky premiér Tsipras: Ukončenie prístupových rokovaní s Tureckom by bolo chybou. [online], [cit. 15/9/2020]. Dostupné na internete: <https://hnonline.sk/svet/1024394-grecky-premier-tsipras-ukoncenie-pristupovych-rokovani-s-tureckom-by-bolo-chybou>
 45. TV Markíza: Španielsko čelí záplave migrantov a začína sa mu to vymykať spod kontroly. [online], [cit. 25/8/2020]. Dostupné na internete: <https://www.tvnoviny.sk/zahranicne/>

1928793_spanielsko-celi-zaplave-migrantov-a-zacina-sa-mu-to-vymykat-spod-kontroly

46. YAR, LUCIA: Ďalšia pol miliarda pre Afriku: Pozor na európske predstavy o riešení migrácie, varujú mimovládky. [online], [cit. 24/8/2020]. Dostupné na internete: <https://euractiv.sk/section/rozvojova-politika/news/dalsia-pol-miliarda-pre-afriku-pozor-na-europske-predstavy-o-rieseniach-migracie-varuju-mimovladky/>

Kontakt:

PhDr. Ľuboš Markovič

Filozofická fakulta

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Moyzesova 9

040 01 Košice

Slovenská republika

e-mail: lubos.markovic@gmail.com

Čínsko-indické vzťahy.

5. časť: obdobie prvej Módího vlády (máj 2014 – jún 2017)

Sino-Indian Relations

Part 5 Period of the First Modi Government (May 2014 - June 2017)

Peter Ondris

Fakulta managementu, Univerzita Komenského v Bratislave, Odbojárov 10, 820 05 Bratislava 25,
e-mail: peter.ondris@fm.uniba.sk

Abstrakt: Piata časť tejto štúdie analyzuje vzťahy Číny a Indie v úvodnom období prvej Módího vlády po začiatok obdobia zrážok v oblasti Doklam v júni 2017. Módího vláda začala prakticky od začiatku v porovnaní s predchádzajúcimi indickými vládami sledovať voči Číne oveľa asertívnejšiu politiku. Ako reakciu na geopolitické pôsobenie Číny v južnej Ázii a Indickom oceáne, India postupne vypracovala aktualizácie niekoľkých existujúcich, ale aj úplne nové geopolitické stratégie, ktoré s rôznou mierou úspešnosti začala v predmetnom období aplikovať v praxi. Z geograficko-geopolitického hľadiska sa India sústredila na „obranu“ svojej nárokovanej sféry vplyvu pred rastúcim čínskym vplyvom a taktiež sa snažila začať prenikať do regiónov, ktoré si Čína nárokuje ako svoju sféru vplyvu, v duchu logiky, že začala Číne robiť to, čo podľa Indie, Čína robí Indii niekoľko desaťročí.

Kľúčové slová: Čína, India, čínsko-indické vzťahy, geopolitika Ázie

JEL klasifikácia: F50, F53, F54

Abstract: The Part 5 of this study analyzes Sino-Indian relations during the initial period of the first Modi government until the beginning of the Period of clashes in Doklam region in June 2017. Comparing to the previous Indian governments the Modi government practically from the beginning began to apply a very assertive policy towards China. As a reaction to the geopolitical activities of China in South Asia and Indian Ocean, India gradually actualized existing as well as elaborated new geopolitical strategies, which with various level of success had begun to implement during the period analyzed in this part of the study. From the geographical and geopolitical point of view India's effort was focused on "defence" of its claimed sphere of influence against perceived increasing Chinese influence as well as on encroachment into the regions considered by China as belonging to the Chinese claimed sphere of influence. This was done in accordance with the logic, that India has begun to do to China, what according to India, China had already been doing to India for several decades.

Key words: China, India, Sino-Indian Relations, Asian Geopolitics

JEL Classification: F50, F53, F54

1. Obdobie prvej Módího vlády (máj 2014 – jún 2017)

1.1 Geopolitické odpovede Indie na čínsku Iniciatívu pásu a cesty

V máji 2014 nastúpil do úradu premiéra Indie Nárendra Módí, ktorý na svoju inauguráciu pozval pakistanského premiéra Naváza Šarífa.¹ K očakávanému zlepšeniu indicko-pakistanských vzťahov však nedošlo.² Vo vzťahu k Číne Módí de facto od začiatku začal

¹ ZHANG Chaozhe, 2015, s. 65-66.

² Ibid., s. 66 India požadovala vydanie vedúcich predstaviteľov teroristických hnutí zodpovedných za útoky na indický parlament (2001) a v Bombaji (2008), čo Pakistan odmietol.

sledovať asertívnejšiu zahraničnú politiku. Na Morskú hodvábnu cestu 21. storočia³ India odpovedala v júni 2014 oznámením vlastnej indicko-tichomorskej iniciatívy, projektu Mausam.⁴ Na čínsky Ekonomický pás Hodvábnnej cesty India odpovedala dvomi vlastnými geopolitickými iniciatívami jednou smerom na východ a druhou smerom na západ, ako aj štyrmi iniciatívami spoločne plánovanými s Japonskom a USA.

Na summite ASEAN⁵ a krajín východnej Ázie v novembri 2014 oznámil indický premiér Módí transformáciu politiky „Look East“⁶ do novej aktualizovanej verzie s názvom „Act East Policy“, ktorá sa už netýka len vzťahov Indie s krajinami ASEANu, ale aj s krajinami vo východnej Ázii (Japonsko, Južná Kórea).⁷ V rámci konektivity Indie a ASEANu dvomi najvýznamnejšími infraštruktúrnymi iniciatívami sú Trilaterálna cesta India – Mjanmarsko – Thajsko a Iniciatíva spolupráce Mekongu a Gangy (MGC),⁸ v ktorej prípade v súčasnosti prebieha Akčný plán na roky 2019 – 2022. Trilaterálna cesta India – Mjanmarsko – Thajsko predstavuje projekt 1 366 km dlhej cesty z indického mesta Moreh do thajského mesta Mae Sot, s odhadovanými nákladmi na výstavbu vo výške 750 miliónov USD.⁹ Niektoré úseky už existujú, iné prechádzajú procesom rekonštrukcie a iné sú vo výstavbe. Na pamätnom summite ASEAN – India v roku 2012 bolo dohodnuté o rozšírení projektu do Laosu, Kambodže a

³ China's New Silk Road. [Online.] In: *In Praise of China*. [Citované 7. 1. 2017.] Dostupné na internete: <http://www.inpraiseofchina.com/chinas-new-silk-road/>

⁴ Projekt Mausam (monzún), ktorý India oficiálne predstavila v júni 2014, je odpoveď Indie na iniciatívu Číny vytvoriť Morskú hodvábnu cestu. Je považovaný za najvýznamnejšiu zahraničnopolitickú iniciatívu Módího vlády v snahe vyvažovať vplyv Číny v oblasti Indického oceánu. Projekt Mausam je inšpirovaný historickou úlohou Indie ako centra obchodu v Indickom oceáne, keď v dobe Staroveku a Stredoveku obchodné lode využívali monzúny, aby sa presúvali medzi juhovýchodnou Áziou, Indiou, východoafrickým pobrežím a Arabským polostrovom. Projekt je vo fáze plánovania a bude mať kultúrnu, ekonomickú, politickú a strategickú rovinu. Zahŕňať by mal krajiny na brehu Indického oceánu. PILLALAMARRI, A. (2014): Project Mausam: India's Answer to China's 'Maritime Silk Road'. [Online.] In: *The Diplomat*, 18. 9. 2014. [Citované 13. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://thediplomat.com/2014/09/project-mausam-indias-answer-to-chinas-maritime-silk-road/>

⁵ ASEAN – Združenie národov juhovýchodnej Ázie (Association of Southeast Asian Nations), založené v roku 1967. V súčasnosti má desať členov, Mjanmarsko, Thajsko, Vietnam, Laos, Kambodža, Malajzia, Singapur, Indonézia, Filipíny a Brunej.

⁶ India prijala politiku „Look East“ po skončení studenej vojny v roku 1991. Táto politika stelesňuje snahu Indie rozvíjať ekonomické a politické vzťahy s krajinami juhovýchodnej Ázie so zámerom posilnenia postavenia Indie ako regionálnej mocnosti a má slúžiť ak protiváha voči strategickému vplyvu Číny v danom regióne.

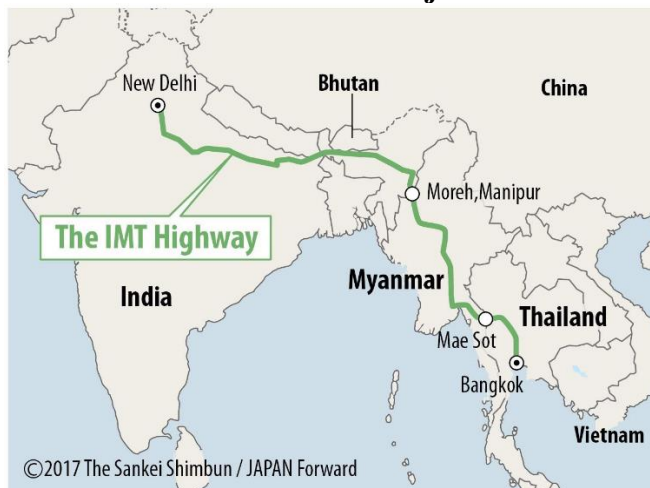
⁷ 'Look East' policy now turned into 'Act East' policy: Modi. [Online.] In: *The Hindu*, 13. 11. 2014. [Citované 14. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://www.thehindu.com/news/national/look-east-policy-now-turned-into-act-east-policy-modi/article6595186.ece>

⁸ Organizácia s názvom Iniciatíva spolupráce Mekongu a Gangy (MGC) vznikla v roku 2000 a od roku 2004 je súčasťou BIMSTECu. Ide o zoskupenie Indie a piatich krajín juhovýchodnej Ázie (Mjanmarsko, Thajsko, Laos, Kambodža a Vietnam). Ekonomický koridor Mekong-India (MIEC) je multimodálny ekonomický koridor prepájajúci Indiu so štyrmi krajinami povodia rieky Mekong (Mjanmarsko, Thajsko, Kambodža a Vietnam). Plánujú sa dve trasy, pozemná a morská. Pozemná trasa má spojiť Ho Či Minovo mesto vo Vietname, cez Phnom Pénh a Bangkok s prístavom Dawei v Mjanmarsku a v druhej časti má pokračovať cez more v Bengálskom zálive do indického prístavu Chennai. Morská trasa má prepojiť indický prístav Chennai s Ho Či Minovým mestom cez Andamanské more, Malackú úžinu a Juhočínske more. DUTTA, R. (2018): Mekong-India Connectivity. [Online.] In: *Indian Folk*, 31. 3. 2018. [Citované 16. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://indianfolk.com/mekong-india-connectivity-edited/>, Mekong Ganga Cooperation (MGC) Plan of Action (2019-2022). [Online.] In: *Ministry of External Affairs Government of India*, 2.8.2019. [Citované 16. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/31712/Mekong+Ganga+Cooperation+MGC+Plan+of+Action+20192022>

⁹ India, China Struggle to Complete OBOR-Like Project in Southeast Asia. [Online.] In: *Sputnik*, 31. 5. 2017. [cit. 2018-07-10.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/asia/201705311054154452-india-myanmar-thailand-project/>

Vietnamu.¹⁰ Súčasný predpokladaný termín dokončenia projektu je rok 2023.¹¹ Zo širšieho hľadiska má byť tento projekt súčasťou infraštruktúrneho prepojenia Dillí s Bangkokom a mal by vytvoriť základ pre Indiou zamýšľaný Ekonomický koridor Mekong – India (MIEC)¹² (pozri mapa 7).

Mapa 1: Trilaterálna cesta India – Mjanmarsko – Thajsko



Prameň: KUMAR, A. (2017): India-Myanmar-Thailand Trilateral Highway: A Promise to Transform the Region's Economic Landscape. [Online.] In: *Japan Forward*, 24.8.2017. [Citované 16. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://japan-forward.com/india-myanmar-thailand-trilateral-highway-a-promise-to-transform-the-regions-economic-landscape/>

V marci 2015 India oznámila projekt tzv. Bavlnej cesty.¹³ V júli 2016 sa v čínskych médiách objavila správa, že India zdržiava realizáciu ekonomického koridoru BCIM

¹⁰ Government, Asean in talks to take IMT highway up to Vietnam. [Online.] In: *Financial Express*, 12. 12. 2017. [cit. 2018-07-10.] Dostupné na internete: <https://www.financialexpress.com/india-news/government-asean-in-talks-to-take-imt-highway-up-to-vietnam/970887/>, BANA, N. – Yhome, K. (2017): The road to Mekong: the India-Myanmar-Thailand trilateral highway project. [Online.] In: *ORF Observer Research Foundation*, 7. 2. 2017. [cit. 2020-10-18.] Dostupné na internete: <https://www.orfonline.org/research/the-road-to-mekong-the-india-myanmar-thailand-trilateral-highway-project/>, Vision Statement ASEAN India Commemorative Summit. [Online.] In: *asean.org*, 21. 12. 2012. [Citované 16. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://asean.org/vision-statement-asean-india-commemorative-summit/>

¹¹ Pôvodne bol termín dokončenia výstavby plánovaný na rok 2020. SIDDIQUI, H. (2020): Bangladesh to join Trilateral Highway with India, Myanmar and Thailand? Yet to be decided. [Online.] In: *Financial Express*, 18. 12. 2020. [Citované 16. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.financialexpress.com/infrastructure/roadways/bangladesh-to-join-trilateral-highway-with-india-myanmar-and-thailand-yet-to-be-decided/2152378/>; MANCHANDA, M. (2020): The Trilateral Highway from India to Thailand that went on the slow lane. [Online.] In: *Business Standard*, 18. 11. 2020. [Citované 16. 1. 2021.] Dostupné na internete: https://www.business-standard.com/article/economy-policy/the-trilateral-highway-from-india-to-thailand-that-went-on-the-slow-lane-120111800523_1.html Dňa 17. decembra 2021 sa uskutočnil videorozhovor premiéra Módího s premiérkou Šejch Hasinou, počas ktorého Bangladéš vyslovil záujem vstúpiť do projektu Trilaterálnej cesty. PM Modi, Bangladesh PM hold virtual bilateral meeting. [Online.] In: *narendramodi.in*, 17. 12. 2020. [Citované 16. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.narendramodi.in/prime-minister-narendra-modi-pm-sheikh-hasina-hold-india-bangladesh-virtual-bilateral-summit-552886>

¹² SHARMA, R. (2016): Road to Vietnam to be a reality soon? [Online.] In: *The New Indian Express*, 27. 7. 2016. [Citované 16. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.newindianexpress.com/nation/2016/jul/27/Road-to-Vietnam-to-be-a-reality-soon-944679.html>

¹³ India oficiálne oznámila zámer vytvoriť projekt Bavlnej cesty v marci 2015. Projekt bude mať dve základné trasy. Prvá trasa sa týka plánovaného koridoru sever-juh, o ktorom India rokuje s Ruskom. Kľúčovou bude účasť

(Bangladéš, Čína, India, Mjanmarsko) a stavia sa proti ekonomickému koridoru CPEC (Čína – Pakistan),¹⁴ ako aj proti Morskej hodvábnej ceste 21. storočia.¹⁵ Realizácia indických projektov Mausam a Bavlnená cesta je v porovnaní s čínskou Novou hodvábnou cestou, ktorá je v štádiu aktívnej realizácie, pomalá, zaostáva, ale predovšetkým India zatiaľ nemá ekonomickú silu konkurovať Číne v Ázii, v Indickom oceáne ani v Afrike. India si je toho vedomá a zdráha sa naplno sa zapojiť do čínskeho projektu, čo sa Pekingu veľmi nepáči a nielen to.

Projekt Mausam ani Bavlnená cesta v súčasnosti nie sú Čínou vyhodnocované ako konkurenčné či protičínske projekty. Som toho názoru, že v skutočnosti ani nie sú, pretože ich vzťah k Novej hodvábnej ceste je komplementárny. Inak je tomu v prípade indickej politiky „Act East“, ktorá rovnako ako predchádzajúce dve iniciatívy nemá len ekonomický rozmer infraštruktúrnych projektov, ale aj politický a vojenský rozmer. Rozhodujúca je však jej geografia. Túto politiku Indie už Čína vníma ako protičínsku. V rámci politiky „Act East“ India zvažuje s USA spoločné hliadkovanie lodí v Juhočínskom mori,¹⁶ lode indického námorníctva začali navštevovať prístavy krajín ASEAN¹⁷ a východnej Ázie.¹⁸ Politika „Act East“ bola vytvorená ako odpoveď Indie na údajnú politiku tzv. „perlového náhrdelníka“¹⁹ t. j. zvyšujúceho sa vplyvu Číny v krajinách južnej Ázie a Indického oceánu a v neposlednom rade aj z dôvodu pretrvávajúceho, z pohľadu Indie neprijateľného, blízkeho vzťahu Číny s Pakistanom.

V novembri 2016 počas summitu indického premiéra Módího a japonského premiéra Abeho začali obe krajiny rokovať o vytvorení Projektu prepojenia Ázie a Afriky (Asia-Africa connectivity project), ktorý definujú ako demokratickú alternatívu voči iniciatíve BRI prepojenú s japonskou iniciatívou Partnerstva pre kvalitnú infraštruktúru (Partnership for Quality Infrastructure). Na 52. zasadnutí Africkej rozvojovej banky konanom v máji 2017 predniesol indický premiér Módí návrh, ktorým projekt špecifikoval a zmenil jeho názov na Ázijsko-africký koridor rastu [Asia Africa Growth Corridor (AAGC)].²⁰ AAGC má pokrývať k Indii blízke oblasti Afriky, teda východnú a južnú Afriku. Taktiež juhovýchodnú Áziu, ktorá je dôležitým regiónom, v ktorom India chce uplatňovať svoj geopolitický vplyv. Lenže pre úspešnú implementáciu AAGC musí India vyriešiť mnoho vlastných problémov, ako

Iránu, ktorý umožní Indii obísť Pakistan a dostať sa k stredoázijským trhom a cez Kaspické aj do Ruska (do prístavu Astrachaň) a ďalej do Európy. Pre druhú trasu bude kľúčová účasť Juhoafrickej republiky, ktorú chce India využiť ako vstupnú bránu na africký kontinent. Hlavnú pozornosť bude venovať krajinám na východnom pobreží Afriky, ktorá prilieha k Indickému oceánu a na rozvoj obchodu sa bude snažiť využiť početné indické komunity, ktoré žijú v regióne ako pozostatok britského koloniálneho impéria. KORYBKO, A. (2015): What Could India's 'Cotton Route' Look Like? [Online.] In: *Sputnik*, 29. 3. 2015. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/columnists/201503291020170021/>

¹⁴ Svoju opozíciu voči koridoru Čína – Pakistan India zdôvodňuje tým, že prechádza cez územie, ktoré si India nárokuje (Pakistanom kontrolovanú časť Kašmíru).

¹⁵ LIU, Z. (2016): India's political goals hinder cooperation with China on 'Belt, Road'. [Online.] In: *Global Times*, 3. 7. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://www.globaltimes.cn/content/992047.shtml>

¹⁶ US & India mull over 'joint patrols' in South China Sea — report. [Online.] In: *Russia Today*, 10. 2. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://www.rt.com/news/331994-india-us-patrols-china-sea/>

¹⁷ Indian Warship Arrives in Brunei for ASEAN's Maritime Drills. [Online.] In: *Sputnik*, 1. 5. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/asia/201605011038917892-asean-drills-india-navy/>, Visit of Indian Warships to Cam Ranh Bay, Vietnam. [Online.] In: *Indian Navy*. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://www.indiannavy.nic.in/content/visit-indian-warships-cam-ranh-bay-vietnam-0>

¹⁸ South China Sea Deployment: Indian Navy's Warships Visit South Korea. In: *Sputnik*, 21. 6. 2016. [cit. 2016-12-15.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/asia/201606211041704060-navy-indiakorea/>

¹⁹ Teória „perlového náhrdelníka“ je geopolitická teória týkajúca sa potenciálnych zámerov Číny v oblasti Indického oceánu, kde Čína v rôznych priľahlých krajinách vybuďovala sieť komerčných prístavov a infraštruktúry. Existujú obavy, že daná infraštruktúra má duálny, a teda aj vojenský charakter a v prípade potreby môže slúžiť pre logistické účely ČĽOA.

²⁰ PANDA, J. (2017): Asia-Africa Growth Corridor (AAGC): An India-Japan Arch in the Making? [Online.] In: *Institute for Security and Development Policy*, august 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://isdpeu/publication/asia-africa-growth-corridor-aagc-india-japan/>

nedostatočné infraštruktúrne prepojenie pohraničných oblastí so zvyškom krajiny, zastaraná existujúca infraštruktúra a nedostatok financií.

Okrem spolupráce s Japonskom sa preto India snaží spolupracovať aj s USA, ktoré s Indiou počítajú v dvoch navrhovaných geopolitických infraštruktúrnych iniciatívach, ktorých plány Washington obnovil v máji 2017. Prvou je Projekt Novej hodvábnej cesty pokrývajúci Afganistan, krajiny Strednej Ázie, Pakistan a Indiu, ktorý pôvodne USA oznámili ešte v júli 2011 a druhou je Indicko-tichomorský ekonomický koridor prepájajúci južnú a juhovýchodnú Áziu. V oboch projektoch má India zohrávať kľúčovú úlohu.²¹ To či pôjde o dva samostatné projekty, alebo dôjde k ich prepojeniu s regionálnou, infraštruktúrnou schémou, o ktorej USA rokujú s Austráliou, Japonskom a Indiou, je otázne. Všetky tieto americké projekty sú v štádiu počiatočných rokovaní a ich realizácia nie je istá.

V rámci neformálneho strategického dialógu tzv. štvorstranného bezpečnostného dialógu, India tiež údajne rokuje s USA, Japonskom a Austráliou o vytvorení spoločnej, regionálnej, infraštruktúrnej schémy, ktorá by slúžila ako alternatívny zdroj budovania infraštruktúry k čínskemu projektu BRI.²² Rokovania sú v počiatočnom štádiu a táto iniciatíva zatiaľ nemá ani oficiálny názov.

1.2 Faktor konceptu sféry vplyvu v čínsko-indických vzťahoch v období máj 2014 – jún 2017

Faktor konceptu sféry vplyvu je kľúčovým faktorom v čínsko-indických vzťahoch. Obidve krajiny možno klasifikovať ako regionálne a nastupujúce svetové veľmoci aktívne presadzujúce multipolárny svetový poriadok založený na mocenskej rovnováhe viacerých svetových veľmocí, z ktorých každá má ambíciu mať svoju sféru vplyvu. To platí aj pre Čínu a Indiu. V tomto ohľade majú obidve krajiny svoju konkrétnu predstavu geografického, politického a kultúrneho vymedzenia ich vlastnej sféry vplyvu a viacero stratégií a koncepcií realizácie tejto predstavy. Stručne možno tvrdiť, že z geografického hľadiska sa sféra vplyvu, o ktorú sa India usiluje, týka regiónu južnej Ázie a Indického oceánu a k nemu prilahlých oblastí východnej a južnej Afriky a juhovýchodnej Ázie s presahom až do južného Tichomoria. V prípade Číny ide o regióny východnej a juhovýchodnej Ázie a západného Tichomoria s presahom do južného Tichomoria. Medzi oboma predstavami sféry vplyvu existuje viacero presahov, napr. v juhovýchodnej Ázii či v južnom Tichomorí. To však doposiaľ nebol primárny problém či zdroj napätia vo vzájomných vzťahoch, čo sa môže zmeniť v prípade vzniku určitého konkrétneho stavu a vývoja, keď sa stane aktívnym faktorom ich vzťahov v budúcnosti. Za v súčasnosti hlavný problém možno považovať prenikanie jednej strany do oblastí považovaných druhou stranou za svoju nárokovanú sféru vplyvu. Z dlhodobého hľadiska sa to týka čínskej tzv. politiky údajného „perlového náhrdelníka“, teda vzťahov Číny s krajinami južnej Ázie, ale aj indickej politiky „Act East“ iniciovanej Módího vládou, ktorú možno vnímať ako odpoveď Indie na zmienenú politiku Číny. India sa pripravuje resp. začína robiť Číne to, čo jej robí Čína už viacero desaťročí, aj keď z pohľadu Pekingu nie bezdôvodne.

Toto tvrdenie potvrdzuje aj vývoj vo vzájomných vzťahoch po nástupe Módího. Čínsky prezident Xi Jinping uskutočnil návštevu Indie v septembri 2014. Hlavný dôraz bol na ekonomiku. Čína sa zaviazala modernizovať indické železnice a vybudovať priemyselné parky v Gudžaráte a Maháráštre.²³ Zároveň Čína ponúkla podporu členstvu Indie v Shanghajskej

²¹ To Counter China's OBOR, US Revives Two Infrastructure Projects in Asia. In: *The Wire*, 24. 5. 2017. [cit. 2018-07-10.] Dostupné na internete: <https://thewire.in/business/obor-china-us-india>

²² Australia, U.S., India and Japan in talks to establish Belt and Road alternative: report. In: *Reuters*, 19. 2. 2018. [cit. 2018-07-10.] Dostupné na internete: <https://www.reuters.com/article/us-china-beltandroad-quad/australia-u-s-india-and-japan-in-talks-to-establish-belt-and-road-alternative-report-idUSKCN1G20WG>

²³ China's Xi Jinping signs landmark deals on India visit. [Online.] In: *BBC*, 18. 9. 2014. [Citované 10. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://www.bbc.com/news/world-asia-india-29249268>

organizácii spolupráce – SCO, výmenou za indickú podporu členstva Číny v SAARC, s čím India nesúhlasila.²⁴ Na 18. summite SAARC, ktorý sa uskutočnil v novembri 2014 v Nepále, Pakistan opätovne navrhol plné členstvo Číny v SAARC.²⁵ India to znovu odmietla.²⁶ Aj keď témou summitu bola „hlbšia integrácia pre mier a prosperitu“, nezhody medzi Indiou a Pakistanom dominovali.²⁷ Nakoniec Čína nepodmienila členstvo Indie v SCO svojim členstvom v SAARC a uspokojila sa s členstvom Pakistanu v SCO. Krajiny SCO na summite konanom v júli 2015 v ruskom meste Ufa, schválili začiatok prístupového procesu Indie a Pakistanu.²⁸ Rusko sa dlhodobo snažilo o členstvo Indie ako protiváhy voči Číne v rámci SCO.²⁹ Čína podporovala vstup Pakistanu.³⁰ Na summite SCO v júni 2016 v Taškente, sa oficiálne začal prístupový proces Indie a Pakistanu do SCO.³¹ Členstvo Indie a Pakistanu v SCO má potenciál znížiť napätie v ich vzťahoch, ale zároveň je to pre SCO veľká výzva.³² Premiér Módí uskutočnil návštevu Mongolska v máji 2015 výsledkom, ktorej bolo poskytnutie dvoch úverov vo výške takmer 1 mld. USD na petrochemické projekty. Išlo o historickú návštevu.³³

V rámci politiky „Act East“ India spolu s USA v júni 2016 presunuli námorné cvičenie Malabar 2016 do Juhočínskeho mora, aby sa ho mohlo zúčastniť aj Japonsko.³⁴ Spoločné hliadkovanie v Juhočínskom mori s USA India odmietla.³⁵ Pokiaľ by k tomu došlo, tak Čína by to vnímala tak, že India sa podieľa či je súčasťou americkej stratégie „Pivot to Asia“, ktorá de facto znamená obkľúčovanie Číny americkými vojenskými základňami a cvičeniami, čo by Čínu a Indiu de facto rozdelilo do dvoch súperiacich geopolitických táborov. Peking požaduje

²⁴ CHAUDHURY, D. (2014): SAARC Membership: India blocks China's entry for the time being. [Online.] In: *The Economic Times*, 2. 12. 2014. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/saarc-membership-india-blocks-chinas-entry-for-the-time-being/articleshow/45342607.cms>

²⁵ ARIF, M. (2014): China's full membership of SAARC to unleash benefits for entire South Asia. [Online.] In: *Pakistan – China Institute promoting China Pakistan Economic Corridor*, 28. 11. 2014. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://www.nihao-salam.com/article-detail.php?id=NDM0>

²⁶ MEHTA, N. (2014): India against full membership for China in Saarc. [Online.] In: *The Times of India*, 29. 11. 2014. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://blogs.timesofindia.indiatimes.com/toi-editorials/india-against-full-membership-for-china-in-saarc/>; KHANIEJO, R. (2016): China's Demand for Full Membership in SAARC, Challenges India's Dominance. [Online.] In: *The United Service Institution of India*, 29. 4. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://usiblog.in/2016/04/chinas-demand-for-full-membership-in-saarc-challenges-indias-dominance/>

²⁷ ZHANG Chaozhe, 2015, s. 71; PRICE, G. (2014): India and Pakistan Stall Another South Asia Summit. [Online.] In: *Chatam House*, 28. 11. 2014. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://www.chathamhouse.org/expert/comment/16350>

²⁸ XUE Zhuhua, 2015, s. 30. India, Pakistan become full SCO members. [Online.] In: *The Hindu*, 10. 7. 2015. [Citované 14. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://www.thehindu.com/news/international/india-gets-full-membership-of-the-shanghai-cooperation-organisation-along-with-pakistan/article7407873.ece>

²⁹ IBRAGIMOVA, G. (2015): What are the implications of India's and Pakistan's accession to the SCO? [Online.] In: *Russia Direct*, 13. 7. 2015. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://www.russia-direct.org/debates/what-are-implications-indias-and-pakistans-accession-sco>

³⁰ XUE Zhuhua, 2015, s. 32.

³¹ India, Pakistan to become full members of SCO. [Online.] In: *CCTV*, 25. 6. 2016. [Citované 15.12. 2016.] Dostupné na internete: <http://english.cctv.com/2016/06/25/VIDEHa6yK2diCAFAN8GXMnpx160625.shtml> Plnohodnotnými členmi sa obidve krajiny stali na summite v Aстане v júni 2017. BHATTACHERJEE, K. (2017): India, Pakistan become full members of SCO. [Online.] In: *The Hindu*, 9. 6. 2017. [Citované 28. 4. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.thehindu.com/news/national/india-pakistan-become-full-members-of-shanghai-cooperation-organisation-sco/article18912600.ece>

³² XUE Zhuhua, 2015, s. 32-33.

³³ Prvá rafinéria v Mongolsku bola uvedená do prevádzky v júni 2018.

³⁴ Exercise Malabar – 2016. [Online.] In: *Indian Navy*. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://www.indiannavy.nic.in/content/exercise-malabar-2016>

³⁵ PASRICHA, A. (2016): India Rejects Joint Naval Patrols with US in South China Sea. [Online.] In: *Voice of America*, 11. 3. 2016. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.voanews.com/east-asia-pacific/india-rejects-joint-naval-patrols-us-south-china-sea>

od Dillí neúčast' na americkom „Pivot to Asia“ a neutrálny postoj v súperení Číny a USA.³⁶ Po účasti na cvičení Malabar 2016 indické lode uskutočnili návštevu Južnej Kórei.³⁷ India a USA podpísali Memorandum o dohode o logistických výmenách (LEMOA) v auguste 2016, ktoré umožnilo lodiam oboch krajín využívať prístavy druhej strany na dopĺňanie zásob a paliva. Indii však nevznikla povinnosť poskytnúť USA právo na základňu na svojom území. V septembri 2016 sa uskutočnilo vôbec prvé indicko-americké vojenské cvičenie na území Indie neďaleko hraníc s Čínou s názvom Yudh Abhyas 2016.³⁸ Ako reakciu Pekingu na námorné cvičenie Malabar v Juhočínskom mori možno vnímať ďalší pohraničný incident, ku ktorému došlo jeden deň pred začiatkom zmienenej námornej cvičenia, keď 250 čínskych vojakov na krátku dobu prekročilo východný sektor LAC.³⁹ Čína tým dáva Indii najavo, že namiesto zasahovania do čínskych územných sporov v Juhočínskom mori a namiesto spolupráce s USA, by mala klásť väčší dôraz na vyriešenie vlastných územných sporov a spolupracovať s Čínou.

Počas návštevy premiéra Módího vo Vietname pri príležitosti 11. summitu východnej Ázie v septembri 2016 obe krajiny posunuli vzťahy do roviny strategického partnerstva a 5. decembra podpísali dohodu o výcviku vietnamských pilotov stíhačiek Suchoj v Indii.⁴⁰ O aktívnom, ale veľmi opatrnom prístupe Indie k otázke Juhočínskeho mora svedčí aj Módího vyhlásenie na predmetnom summite, a síce, že India podporuje slobodu plavby a preletov.⁴¹ Na druhej strane čínsky prezident Xi Jinping v októbri 2016 navštívil Bangladéš a obe krajiny posunuli svoje vzťahy na úroveň strategického partnerstva.⁴² Následne v decembri 2016 sa obe krajiny dohodli na predaji dvoch čínskych ponoriek Bangladéšu, čo svedčalo o veľkom poklese vplyvu Indie v Bangladéši.⁴³

³⁶ LONG, X. (2016): S.China Sea patrols bring no benefit to India. [Online.] In: *Global Times*, 25. 2. 2016. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.globaltimes.cn/content/970471.shtml>

³⁷ South China Sea Deployment: Indian Navy's Warships Visit South Korea. [Online.] In: *Sputnik*, 21. 6. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/asia/201606211041704060-navy-indiakorea/>

³⁸ India, US to Hold Military Drills Near China Border on September 14-27. [Online.] In: *Sputnik*, 12. 9. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/military/201609121045207339-india-us-china-drills/>

³⁹ Around 250 Chinese Soldiers Enter Indian Territory, Leave Hours Later. [Online.] In: *Sputnik*, 14. 6. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/asia/201606141041305265-china-india-soldiers/>

⁴⁰ In China's backyard, India to Train Vietnam Pilots Fly Sukhoi Jets. [Online.] In: *Sputnik*, 5. 12. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/asia/201612051048187636-india-china-sukhoi-jets/>. India sa už niekoľko rokov usiluje o rozvoj vojenskej a technickej spolupráce s Vietnamom. V roku 2013 začala poskytovať výcvik pre posádky vietnamských ponoriek typu Projekt 6361, ktoré Vietnam kúpil od Ruska. Vlastníctvo podobných typov ruských zbraní rôznymi krajinami juhovýchodnej Ázie vytvára pre Indiu potenciál stať sa dôležitým v oblasti výcviku, údržby a vylepšovania týchto zbraní, napr. Malajzia a Indonézia majú viacero stíhačiek Su-27 a Su-30.

⁴¹ BREMMER, I. (2016): East Asia summit: Modi seeks 'strongest action' against state sponsors of terror. [Online.] In: *Hindustan Times*, 8. 9. 2016. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.hindustantimes.com/india-news/at-asean-summit-pm-modi-says-export-of-terror-radicalisation-a-threat-to-region/story-pKk10DVBLHmTvQMn8qtYnN.html>

⁴² Zhonghua renmin gongheguo he Mengjiala renmin gongheguo guanyu jianli zhanlüe hezuo huoban guanxi de lianhe shengming (quanwen) 中华人民共和国和孟加拉人民共和国关于建立战略合作伙伴关系的联合声明 (全文) [Spoločné komuniké ČĽR a BLR o vytvorení partnerstva strategickej spolupráce (celý text)]. [Online.] In: *Xinhua*, 15. 10. 2015. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: http://news.xinhuanet.com/world/2016-10/15/c_1119721775.htm

⁴³ Matter of Prestige: Reasons Behind Bangladesh's Purchase of Chinese Submarines. [Online.] In: *Sputnik*, 6. 12. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/military/201612061048242432-bangladesh-chinese-submarines/>

Ôsmy summit krajín BRICS sa uskutočnil v indickom štáte Goa v dňoch 15. a 16. októbra 2016.⁴⁴ Paralelne India zorganizovala aj summit krajín BIMSTEC.⁴⁵ India tým vylúčila Pakistan z prítomnosti na summite a podľa čínskych štátnych médií sa ho snažila geopoliticky izolovať, pretože všetky ostatné krajiny južnej Ázie (s výnimkou Maledív a Afganistanu) sa tohto summitu zúčastnili.⁴⁶ India dlhé roky v rámci južnej Ázie kládla dôraz na SAARC, ktoré predstavovalo prioritu jej integračných snáh v oblasti južnej Ázie. V poradí 19. summit SAARC sa mal uskutočniť 15. a 16. novembra 2016 v Pakistane.⁴⁷ Lenže dňa 18. septembra 2016 došlo k teroristickému útoku na tábor indickej armády pri meste Uri v Indii kontrolovanej časti Kašmíru.⁴⁸ India zastávala postoj, že do organizácie útoku bola zapojená aj pakistanská armáda. Z toho dôvodu sa India rozhodla nadchádzajúci summit SAARC bojkotovať. Následne aj Bangladéš, Bhután, Srí Lanka a Afganistan oznámili, že sa summitu v Pakistane nezúčastnia.⁴⁹ India nechcela zrušiť SAARC len znížiť jeho významu a zároveň pokračovať v blokovaní členstva Číny. Krach summitu SAARC poskytol Indii príležitosť orientovať sa na iné regionálne integračné zoskupenie, BIMSTEC, ktoré poskytuje Indii vhodný alternatívny inštitucionálny rámec pre integráciu s krajinami južnej Ázie, pretože s výnimkou Afganistanu, Maldív a Pakistanu, sú v ňom zastúpené všetky zvyšné juhoázijské krajiny. India nevyklučuje možnosť budúceho členstva Afganistanu a Maldív v BIMSTECu.⁵⁰ BIMSTEC možno vnímať ako SAARC mínus Pakistan, ktorý de facto dlhé roky blokoval integračný proces v rámci SAARC⁵¹ (pozri mapa 8).

⁴⁴ 8th BRICS Summit Goa Declaration: Here is the full text adopted by the member nations. [Online.] In: *The Indian Express*, 16. 10. 2016. [cit. 2016-12-15.] Dostupné na internete: <http://indianexpress.com/article/india/india-news-india/8th-brics-summit-go-declaration-here-is-the-full-text-adopted-by-the-member-nations/>

⁴⁵ BIMSTEC - Iniciatíva Bengálskeho zálivu pre multisektorovú technickú a ekonomickú spoluprácu (Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation). Založená v roku 1997 a jej členmi sú Bangladéš, Bhután, India, Mjanmarsko, Nepál, Srí Lanka a Thajsko.

⁴⁶ SHI, L. (2016): India uses BRICS to outmaneuver Pakistan. [Online.] In: *Global Times*, 18. 10. 2016. [cit. 2016-12-15.] Dostupné na internete: <http://www.globaltimes.cn/content/1012139.shtml>

⁴⁷ Pakistan to host 19th SAARC Summit in Islamabad. [Online.] In: *Daily Times*, 26. 11. 2014. [cit. 2016-12-14.] Dostupné na internete: <https://web.archive.org/web/20160303224412/http://www.dailytimes.com.pk/national/26-Nov-2014/pakistan-to-host-19th-saarc-summit-in-islamabad>

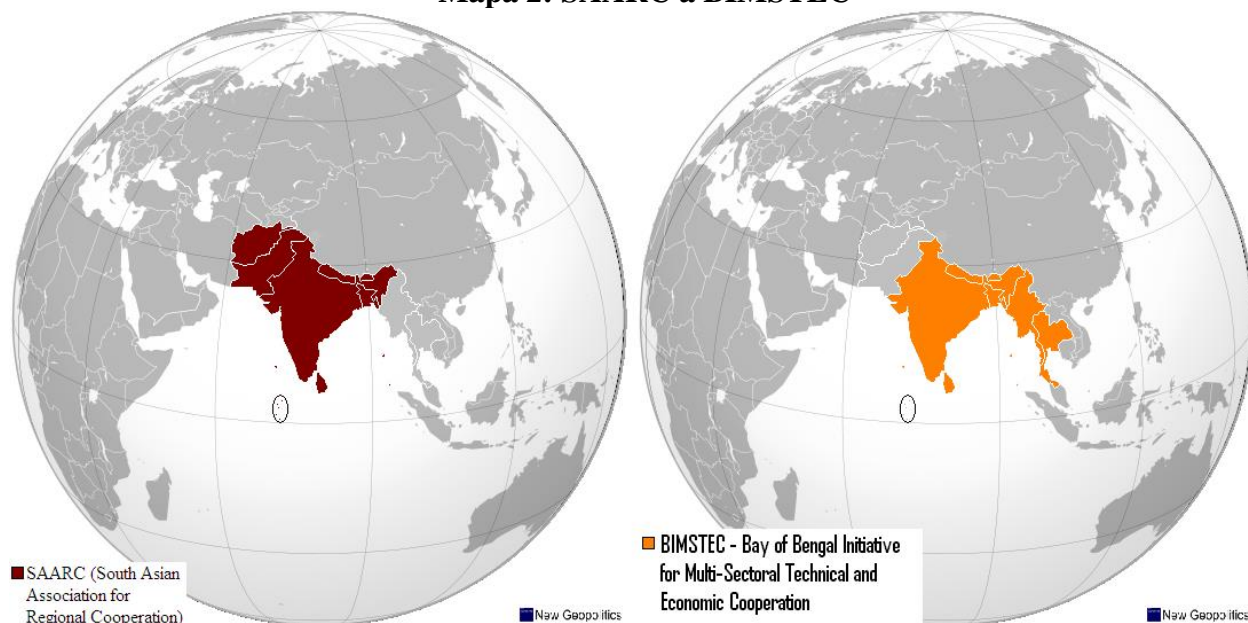
⁴⁸ Uri terror attack: 17 soldiers killed, 19 injured in strike on Army camp. [Online.] In: *The Times of India*, 30. 9. 2016. [cit. 2016-12-15.] Dostupné na internete: <http://timesofindia.indiatimes.com/india/Uri-terror-attack-Indian-Army-camp-attacked-in-Jammu-and-Kashmir-17-killed-19-injured/articleshow/54389451.cms>

⁴⁹ Pak isolated after India, 3 other countries pull out of SAARC summit. [Online.] In: *Rediff News*, 28. 9. 2016. [cit. 2016-12-15.] Dostupné na internete: <http://www.rediff.com/news/report/india-pulls-out-of-saarc-summit-in-pakistan/20160927.htm>

⁵⁰ Maledívy sa môžu stať členom pretože sa nachádzajú v priľahlej morskej zóne Bengálskeho zálivu. PRASANAN, R. (2016): SAARC is dying; long live BIMSTEC. [Online.] In: *The Week*, 7. 10. 2016. [cit. 2016-12-15.] Dostupné na internete: <http://www.theweek.in/news/india/saarc-is-dying-long-live-bimstec.html> Začlenenie Afganistanu do BIMSTEC sa plánuje prostredníctvom spoločného protokolu Indie, Afganistanu, Srí Lanky a Iránu týkajúceho sa dohody o integrovanej doprave, ktorým by sa Afganistan spojil s južnou Áziou cez iránsky prístav Chabahar v Perzskom zálive. AHMED, 2010, s. 131.

⁵¹ DUBEY, P. (2016): India Rethinks Most Favoured Nation Status For Pakistan. [Online.] In: *NDTV*, 27. 9. 2016. [cit. 2016-12-15.] Dostupné na internete: <http://www.ndtv.com/india-news/india-rethinks-most-favoured-nation-status-for-pakistan-1467194>

Mapa 2: SAARC a BIMSTEC



Prameň: Autor

Prospekt bilaterálnej a regionálnej spolupráce na západných hraniciach Indie je výrazne obmedzený z dôvodu nepriaznivých indicko-pakistanských vzťahov. Priestor Dillí pre strategické manévrovanie a regionálnu diplomaciu a integráciu leží na juhu a východe. V tomto smere sa politika „Act East“ a regionálne zoskupenie BIMSTEC vzájomne dopĺňajú a možno tvrdiť, že vyhliadky na úspech politiky „Act East“ sa výrazne zlepšia v prípade úspešnej integrácie v rámci BIMSTECu, vďaka účasti Mjanmarska a Thajska.⁵²

Bilaterálnym rokovaniam medzi Indiou a Čínou počas 8. summitu BRICS (15. – 16. októbra 2016 v Indii)⁵³ dominovali dve témy. Prvou bol zdržanlivý postoj Číny k členstvu Indie v Skupine jadrových dodávateľov (Nuclear Suppliers Group – NSG) a druhou témou bolo odmietanie Číny podporiť na pôde OSN označenie vedúcich predstaviteľov ozbrojených militantných hnutí zapojených do útoku na indický parlament v roku 2001 a do teroristických útokov v Bombaji v roku 2008, ktorí žijú pod štátnou ochranou v Pakistane a v septembri 2016 uskutočnili ďalší teroristický útok v Kašmíre, ako teroristov.⁵⁴ Členstvo Indie v NSG Čína podmieňuje stanovením všeobecných pravidiel pre členstvo v prípade krajín, ktoré nepodpísali Zmluvu o nešírení jadrových zbraní (Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons-NPT). V praxi sa Pekingú jedná o zabezpečenie rovnakej výnimky aj pre Pakistan. Možno tvrdiť, že kým Dillí nebude súhlasiť s udelením rovnakej výnimky aj pre Islámábád, tak s podporou Pekingú počítať nemôže.⁵⁵ Čo sa týka označenia militantných organizácií

⁵² BIMSTEC and India's shifting diplomatic calculus. In: *Observer Research Foundation*, 3. 10. 2016. [cit. 2016-12-15.] Dostupné na internete: <http://www.orfonline.org/expert-speaks/bimstec-india-shifting-diplomatic/>

⁵³ 8th BRICS Summit Goa Declaration: Here is the full text adopted by the member nations. [Online.] In: *The Indian Express*, 16. 10. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://indianexpress.com/article/india/india-news-india/8th-brics-summit-go-declaration-here-is-the-full-text-adopted-by-the-member-nations/>

⁵⁴ Goa BRICS summit: India's agenda and possible deals. [Online.] In: *Business Standard*, 14. 10. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: http://www.business-standard.com/article/economy-policy/goa-brics-summit-india-s-agenda-and-possible-deals-116101400479_1.html

⁵⁵ Toto tvrdenie potvrdil aj nasledujúci vývoj, keď hovorca ministerstva zahraničných vecí Geng Shuang 23. júna 2017 vyhlásil, že Čína bude hlasovať proti členstvu Indie v Skupine jadrových dodávateľov, ktorá mala v tom čase výročné zasadnutie v Berne. NSG meet on, China says it will reject India's entry. [Online.] In: *Financial Express*, 23. 6. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.financialexpress.com/world-news/nsg-meet-on-china-says-it-will-reject-indias-entry/732390/>

v Pakistane za teroristov, tak Čína sa bránila akokoľvek verejne kritizovať Pakistan, pretože by to poškodilo ich bilaterálne vzťahy.⁵⁶

Indické vedenie štátu rokovalo v januári 2017, za účasti premiéra Módího a poradcu pre národnú bezpečnosť Adžíta Dovala, o novej bezpečnostnej architektúre vrátane novej vojenskej doktríny zameranej na zabezpečenie dominancie v oblasti Indického oceánu do roku 2020.⁵⁷ V predchádzajúcich rokoch India vyvíjala značné úsilie stať sa plnohodnotným členom Rámca hliadkovania v Malackej úžine,⁵⁸ ktorého zmyslom existencie je zabezpečenie bezpečnosti najmä proti pôsobeniu pirátov v Malackej úžine. V apríli 2017 sa objavili správy, že Dillí sa podarilo presvedčiť všetky členské krajiny, aby súhlasili s členstvom Indie.⁵⁹ Členstvo v tomto zoskupení by Indii poskytlo strategickú schopnosť priamo monitorovať vstup čínskych, hlavne vojenských plavidiel, do Indického oceánu z Juhočínskeho mora, pretože v súčasnosti najbližšie monitorovacie základne indickej armády sa nachádzajú na súostroví Andamany a Nikobary teda cca 100 km severozápadne od okraja Malackej úžiny.⁶⁰ India sa doposiaľ členom Rámca hliadkovania v Malackej úžine nestala.⁶¹ Náčelník generálneho štábu indickej armády admirál Sunil Lanba uskutočnil v dňoch 11. – 15. apríla 2017 návštevu Malajzie, čo možno hodnotiť ako snahu Indie udržiavať rovnováhu vplyvu v tejto krajine s Čínou. Admirál Lanba rokoval o predaji indických stíhačiek Mig-29 a nešpecifikovaných námorných plavidiel. K tejto návšteve došlo v dobe zvýšenej čínsko-malajskej spolupráce vo vojenskej oblasti.⁶² Vôbec prvé spoločné vojenské cvičenie Číny a Nepálu s názvom Sagarmatha Friendship-2017

⁵⁶ JACOB, J. (2016): India and OBOR: It's Not Complicated. [Online.] In: *The BRICS Post*, 16. 10. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: http://thebricspost.com/india-and-obor-its-not-complicated/#.WFLrNNQrKt_

⁵⁷ Nová vojenská doktrína sa o. i. týka aj budovania kozmických síl a protisatelitných rakiet.

⁵⁸ Rámec hliadkovania v Malackej úžine (Malacca Straits Patrol Framework) pozostáva z troch komponentov spolupráce, ktoré vznikli postupne. Spolupráca pri hliadkovaní na mori (Malacca Straits Sea Patrol) v roku 2004, vo vzduchu ("Eyes-in-the-Sky" Combined Maritime Air Patrols) v roku 2005 a pri výmene spravodajských informácií (Intelligence Exchange Group) v roku 2006. Pôvodnými zakladajúcimi členmi boli tri krajiny: Indonézia, Malajzia a Singapur. V roku 2008 sa Thajsko stalo štvrtým plnoprávnym členom.

⁵⁹ India Set to Patrol Malacca Straits That Lead to South China Sea. [Online.] In: *Sputnik*, 11. 4. 2017. [Citované 18.10. 2020.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/asia/201704111052519338-south-china-sea-india/>

⁶⁰ Dňa 16. mája indická vláda schválila rozšírenie leteckej základne Šibpúr na Andamanskom ostrove. Následne bola začiatkom júna schválená výstavba testovacieho zariadenia pre rakety dlhého doletu na ostrove Rutland. India to Get Long Range Missile Test Facilities in Indian Ocean. [Online.] In: *South Africa Today*, 6. 6. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://southafricatoday.net/world-news/asia-and-pacific/india-to-get-long-range-missile-test-facilities-in-indian-ocean/> nachádzajúcom sa cca 200 km od Malackej úžiny a prijaté rozhodnutie trvalo umiestniť vojnové lode na Andamanské ostrovy s cieľom monitoringu premávky v Malackej úžine. V roku 2016 začala India budovať podmorský optický kábel spájajúci indický subkontinent s týmto súostrovím. Projekt bol uvedený do prevádzky 10. januára 2020. Chennai-Andaman Submarine Optic Fibre Cable Laying Begins. [Online.] In: *NDTV*, 10. 1. 2020. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://gadgets.ndtv.com/telecom/news/chennai-andaman-submarine-optic-fibre-cable-laying-begins-2161730> Projekt optického kábla spolu s členstvom v Rámci hliadkovania v Malackej úžine malí dať Indii schopnosť monitorovania plavidiel v reálnom čase.

⁶¹ Počas návštevy Módího v Jakarte došlo dňa 30. mája 2018 k zamietnutiu členstva Indie zo strany Indonézie. MITRA, D. (2018): Indonesia Told India Its Quest to Join Malacca Strait Patrols Isn't Feasible. [Online.] In: *The Wire*, 31. 5. 2018. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://thewire.in/diplomacy/india-indonesia-malacca-strait-patrol>

⁶² Dňa 7. januára 2017 sa uskutočnila vôbec prvá návšteva čínskej útočnej ponorky v malajskom prístave Sabah. V marci obe krajiny podpísali dohodu o čínskej dodávke štyroch bojových pobrežných lodí do roku 2021. News Report: India Seeks to Enhance Naval Ties With Malaysia With Defense Deals. [Online.] In: *Pacific Sentinel*, 12. 4. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <http://pacificsentinel.blogspot.com/2017/04/news-report-india-seeks-to-enhance.html> K dodaniu prvej lode došlo 31. 12. 2019. Chinese Shipyard Delivers First Littoral Warship to Malaysia. [Online.] In: *Defense World*, 2. 1. 2020. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: https://www.defenseworld.net/news/26106/Chinese_Shipyard_Delivers_First_Littoral_Warship_to_Malaysia#.X4xKrdAzZPZ V dňoch 9.-11. septembra došlo k druhej návšteve čínskej útočnej ponorky.

v trvaní 10 dní, sa začalo dňa 16. apríla,⁶³ čo možno vyhodnotiť ako odpoveď Číny na predchádzajúce indické umožnenie dalajlámovi navštíviť budhistický kláštor v spornom regióne Arunáčalpradéš.

Tretie stretnutie Spoločnej študijnej skupiny (Joint Study Group) ekonomického koridoru BCIM sa konalo v dňoch 25. – 26. apríla, avšak neprinieslo žiadny posun v jeho realizácii.⁶⁴ Dôvodom boli rozdielne pohľady Indie a Číny na štruktúru tovarových tokov v rámci tohto ekonomického koridoru. India nesúhlasila s navrhovaným charakterom koridoru a obávala sa, že bude slúžiť viac záujmom Číny a v konečnom dôsledku len prispeje k ďalšiemu rastu jej obchodného deficitu s Čínou. Pre Indiu je taktiež problematické zahrnutie BCIM do Iniciatívy pásu a cesty, ktorej súčasťou je ekonomický koridor Čína – Pakistan (CPEC), ktorý z pohľadu Indie narúša jej suverenitu v Kašmíre. Avšak Dillí neoponuje AIIB financovaniu projektov CPEC.

Na prelome apríla a mája 2017 sa uskutočnila prvá návšteva čínskych vojenských plavidiel na Filipínach za posledných sedem rokov.⁶⁵ Na jednej strane to možno vnímať v kontexte snahy prezidenta Duterteho o zaujatie geopoliticky vyváženého postavenia medzi Čínou a USA.⁶⁶ Na druhej strane to svedčí o realnosti úsilia Číny vytvoriť si vlastnú sféru vplyvu, a to nielen v regióne Juhočínskeho mora, ale v celej juhovýchodnej Ázii, čo dokladá rozvoj vzťahov Pekingú s krajinami ASEAN v obrannom sektore. V apríli 2017 Thajsko schválilo nákup ďalších 10 čínskych tankov VT-4 a 5. mája 2017 podpísal Bangkok s Pekingom dohodu o predaji jednej diesel-elektrickej ponorky typu S26T (modifikovaná verzia triedy Yuan).⁶⁷ 2017 Čína dodala Thajsku 28 tankov VT-4 v októbri na základe dohody podpísanej v máji 2016, ako náhradu za americké tanky M41 ešte z čias druhej svetovej vojny.⁶⁸ Snaha Filipín a Thajska, ale aj ostatných krajín ASEAN o geopoliticky vyvážené vzťahy s hlavnými veľmocami zároveň predstavuje príležitosť aj pre Indiu o preniknutie do regiónu, ktorý Čína považuje za svoju sféru vplyvu. V rovnakom čase ako došlo k návšteve čínskych lodí na Filipínach sa na prelome apríla a mája uskutočnilo námorné cvičenie Indie a Francúzska Varuna 2017, tentokrát v Stredozemnom mori.⁶⁹

⁶³ Sagarmatha Friendship-2017: Nepal-China Begin Joint Military Drill. [Online.] In: *news18.com*, 16. 4. 2017. [Citované 18.10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.news18.com/news/world/sagarmatha-friendship-2017-nepal-china-begin-joint-military-drill-1375119.html>

⁶⁴ IYER, R. (2017): Reviving the Comatose Bangladesh-China-India-Myanmar Corridor. [Online.] In: *Diplomat*, 3. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2017/05/reviving-the-comatose-bangladesh-china-india-myanmar-corridor/>

⁶⁵ PARAMESWARAN, P. (2017): Why Did China's Warships Visit the Philippines? [Online.] In: *Diplomat*, 5. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2017/05/why-did-chinas-warships-visit-the-philippines/>

⁶⁶ Duterte, ktorý pôvodne zvažoval zrušiť plánované každoročné vojenské cvičenie s USA Balikatan 2017, nakoniec povolil jeho konanie, ale v menšom rozsahu. ALINDOGAN, J. (2017): Balikatan 2017: US and the Philippines start smaller-scale annual military exercise. [Online.] In: *Al Jazeera*, 16. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.aljazeera.com/videos/2017/05/16/balikatan-2017-us-and-the-philippines-start-smaller-scale-annual-military-exercise/> To v kontexte jeho snahy o rozvoj vzťahov s Čínou v ekonomickej, vojenskej a politickej oblasti, svedčí o celkovej snahe Filipín mať vyvážené vzťahy s USA a Čínou.

⁶⁷ Thailand Signs Deal With China For S26T Diesel Electric Submarine. [Online.] In: *Defense World*, 10. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: https://www.defenseworld.net/news/19252/Thailand_Signs_Deal_With_China_For_S26T_Diesel_Electric_Submarine#.X4xMzdAzZPZ

⁶⁸ NANUAM, W. (2017): First batch of 28 China-made tanks rolls in. [Online.] In: *Bangkok Post*, 11. 10. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/1340231/first-batch-of-28-china-made-tanks-rolls-in>

⁶⁹ Námorné cvičenie Varuna obidve krajiny uskutočňujú od roku 2001 a predovšetkým svedčí o ich spolupráci v oblasti Indického oceánu. Indo-French joint naval exercise Varuna 2017 conducted off French coasts. [Online.] In: *French Embassy in New Delhi*, 25. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://in.ambafrance.org/Indo-French-joint-naval-exercise-Varuna-2017-conducted-off-French-coasts>

Náčelník generálneho štábu ozbrojených síl Indie generál Bipin Ravát 4. mája 2017 vyhlásil, že v snahe vyriešiť situáciu so susednými krajinami na západnej a severnej hranici by si krajina mala hľadať nových priateľov a budovať užšie väzby s krajinami ako Irán, Irak a Afganistan. Podľa jeho slov India musí začať hľadať spôsoby ako „proti-obkľúčiť“ svojich budúcich protivníkov.⁷⁰ Výraz „proti-obkľúčiť“ implikuje, že India sa cíti byť obkľúčená, alebo skôr obkľučovaná krajinami, ktoré vníma ako budúcich geopolitických protivníkov, t. j. Čínou. Konkrétne mal na mysli čínsku politiku údajného „perlového náhrdelníku“ stelesnenú sieťou infraštruktúrnych projektov duálne využitia v regióne južnej Ázie. Aj keď to tentokrát nemyslel a nie je to aktuálna téma, z dlhodobého hľadiska sa to vzťahuje aj na USA – ide o tzv. strategickú dilemu Indie. Pod výrazom „proti-obkľúčiť“ mal na mysli dve stratégie. Prvou je indická politika „Act East“, teda indické obkľučovanie Číny v podobe vojenského prenikania do oblastí, ktoré si Čína nárokuje ako svoju sféru vplyvu. Ide o stratégiu v počiatočnej fáze rozvoja. Druhou (pre Čínu oveľa nebezpečnejšou, ale predovšetkým neakceptovateľnou stratégiou) je pôsobenie Indie v rámci trojuholníkového vzťahu Čína – India – USA, v rámci ktorého India čelí strategickej dileme.⁷¹ Zmienku krajín, s ktorými by India mala budovať bližšie vzťahy ako Irán či Irak, možno vnímať ako zámernú kamufláž vo vyjadrení indického generála, pretože k „proti-obkľúčeniu“ Číny by Indii nijako geograficky nepomohli. Je zrejmé, že nechcel otvorene označiť regióny východnej a juhovýchodnej Ázie, pretože by to znamenalo otvorený konfrontačný prístup voči Číne. Generál Ravát tiež vyzýval na maximalizáciu úsilia o získanie stáleho členstva v Bezpečnostnej rade OSN pre Indiu. Inými slovami, India sa má usilovať stať sa svetovou veľmocou.

Reakcia Číny prišla 7. mája 2017 v podobe článku v štátnom denníku *Global Times*.⁷² Peking veľmi iritujú vyhlásenia čelných predstaviteľov indickej armády, ktoré vykresľujú Čínu ako protivníka či dokonca nepriateľa, alebo ako hrozbu. V článku sa uvádza, že India sa nemôže rovnať Číne vo výdavkoch na armádu ani v schopnostiach jej armády a ako príklad nedostatočných schopností Indie bola uvedená pomalá realizácia projektu výstavby indickej lietadlovej lode. India by podľa Číny mala k obom susedným krajinám, ako aj k Iniciatíve pásu a cesty zaujať pragmatický postoj, aby sa z nej mohla stať ekonomická veľmoc v regióne južnej Ázie. Toto, aj keď nie oficiálne, vyhlásenie Číny možno interpretovať tak, že Čína nepokladá Indiu za svetovú, ale za regionálnu veľmoc, čo zase veľmi irituje Dillí. Tento postoj Pekingu nevnímam ako úprimný ani ako dlhodobý. Je to dočasná pozícia, ktorú voči Indii používa ako jednu z kariet v rámci komplexnej geopolitickej hry medzi oboma krajinami. Narážku na nedostatočné financovanie a na pomalú realizáciu budovania indických ozbrojených síl možno vnímať tak, Peking tým dáva Dillí najavo, že po vojenskej stránke Indiu v súčasnosti nepovažuje za rovnocennú veľmoc. V súčasnosti de facto Čína súperí s USA, ktoré sa snaží dosiahnuť a pokiaľ to bude možné aj predstihnúť technologicky a ekonomicky, s čím je spojené aj súperenie vo vojenskej oblasti. Vlastníctvo jadrových zbraní, lietadlových lodí, medzikontinentálnych rakiet a iných kľúčových zbraní a technológií, Čína zdôvodňuje, resp.

⁷⁰ Strengthen military, look for new allies to tackle Pakistan, China: Army chief. [Online.] In: *The Times of India*, 4. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://timesofindia.indiatimes.com/india/strengthen-military-look-for-new-allies-to-tackle-pakistan-china-army-chief/articleshow/58521177.cms>

⁷¹ Strategická dilema, ktorej India v 21. storočí čelí spočíva v skutočnosti, že USA aj Čína sa usilujú spraviť z Indie svojho spojenca proti druhej strane a ako odmenu jej ponúkajú transfer technológií, prílev investícií a rozšírenie vzájomného obchodu. Zároveň, v prípade orientácie Indie na druhú stranu, Indii hrozia strategickým preniknutím do regiónu južnej Ázie, ktorý India považuje za svoju sféru vplyvu, teda jej obkľúčením v podobe „nasadenia perlového náhrdelníku“ pozostávajúceho z vojenských základní. Dillí tak čelí strategickej dileme na koho sa orientovať a ako vyriešiť hrozbu strategického prenikania USA a Číny do južnej Ázie. Zároveň v rámci geopolitického súperenia sa USA vojensky a geopoliticky snažia obkľúčiť Čínu a tlačia na Indiu, aby sa ako susedná krajina Číny, na tejto americkej stratégii podieľala.

⁷² LIU, J. (2017): Regional connectivity projects can support India's ambitions. [Online.] In: *Global Times*, 7. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.globaltimes.cn/content/1045782.shtml>

ich vyvíja s ohľadom na ich vlastníctvo a vývoj v USA, a nie vzhľadom na Indiu. Zatiaľ čo India vlastníctvo a vývoj svojich jadrových zbraní, lietadlových lodí a balistických rakiet zdôvodňuje Čínou.⁷³ Stručne povedané, Čína sa porovnáva s USA, zatiaľ čo India sa porovnáva s Čínou, čo irituje Peking, pretože Dillí ho v tejto snahe označuje za protivníka či hrozbu.

V atmosfére výmeny vzájomne iritujúcich vyhlásení medzi Čínou a Indiou, sa v dňoch 12. – 14. mája 2017 uskutočnila v poradí druhá návšteva premiéra Módího na Srí Lanke.⁷⁴ Cieľom bolo posilnenie väzieb medzi oboma krajinami z dôvodu rastúceho čínskeho vplyvu na Srí Lanke najmä v podobe prítomnosti Číny v prístave Hambantota. India mala záujem o prístup do niektorého zo srílanských prístavov, predovšetkým v prístavoch Kolombo a Kankesantúraj. Srílanská vláda v tom čase ponúkala Indii iba prístav Trinkomalé. Čína a India medzi sebou rozohrali „veľkú hru“ týkajúcu sa budovania, prenájmu a návštev námorných prístavov v rôznych krajinách južnej Ázie a Indického oceánu. V tom čase sa v Pekingu konalo prvé Fórum Iniciatívy pásu a cesty, ktorého sa India nezúčastnila.⁷⁵ Návštevou Srí Lanky dal Módí Pekingu najavo čo je pre Indiu dôležitejšie a aké sú jej priority.

Následne došlo k exemplárnej ukážke geopolitickej šachovej partie v podobe „prieniku do nárokovanej sféry vplyvu druhej strany“. vôbec prvé námorné cvičenie Číny a Mjanmarska v Andamanskom mori sa uskutočnilo v dňoch 18. – 21. mája 2017. Zúčastnili sa ho tri čínske vojnové plavidlá, ktoré predtým uskutočnili zmienenu návštevu Filipín, ale aj Vietnamu a Malajzie.⁷⁶ Po Mjanmarsku navštívili Bangladéš a v auguste Maldivy. V širšom meradle išlo o súčasť šesťmesačnej kampane „námornej diplomacie“ Číny, ktorá sa začala 23. apríla 2017. Formácia troch vojenských lodí v priebehu šiestich mesiacov navštívila 10 krajín v Ázii, Európe, Afrike a Tichomorí. Súčasne s čínsko-mjanmarským námorným cvičením sa v dňoch 19. – 24. mája uskutočnilo 24. bilaterálne námorné cvičenie Indie a Singapuru SIMBEX v Juhočínskom mori.⁷⁷ Následne 27. mája pricestoval na návštevu Indie premiér Maurícia Pravind Kumár Džugnó, čo bola jeho prvá zahraničná cesta v úrade. Maurícius participoval na Fóre Iniciatívy pásu a cesty len na úrovni ministra. Ide o kľúčovú krajinu v plánoch Dillí vybudovať regionálnu bezpečnostnú štruktúru v oblasti Indického oceánu. Výsledkom tejto návštevy bol podpis štyroch dohôd týkajúcich sa o. i. indického úveru vo výške 500 mil. USD a bilaterálnej dohody o morskej bezpečnosti.⁷⁸

⁷³ Dňa 5. júla 2017 bola zverejnená správa renomovaných indických jadrových expertov, v ktorej sa uvádza, že pri budovaní svojho jadrového potenciálu bude India klásť väčší dôraz na Čínu, a nie na Pakistan ako tomu bolo doteraz. KRISTENSEN, H. (2017): Indian nuclear forces, 2017. [Online.] In: *Taylor & Francis Online*, 5. 7. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00963402.2017.1337998> Toto vnímanie Číny ako strategického protivníka opätovne bude pôsobiť iritujúco na Peking.

⁷⁴ PM Narendra Modi's visit a grand success, says Sri Lanka minister. [Online.] In: *Hindustan Times*, 17. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.hindustantimes.com/india-news/pm-narendra-modi-s-visit-a-grand-success-says-sri-lanka-minister/story-4rairlRfTsAkocLVPeAG8N.html>

⁷⁵ Wary of China's Rising Power, India Skips Silk Road Summit in Beijing. [Online.] In: *Sputnik*, 15. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/asia/201705151053634138-china-power-india-summit/>

⁷⁶ Show of Force: China, Myanmar Hold First Ever Joint Naval Drills. [Online.] In: *Sputnik*, 24. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/military/201705241053919759-china-myanmar-first-navy-drills/>, Chinese naval fleet starts friendly visit to Vietnam. [Online.] In: *China Military*, 8. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: http://english.chinamil.com.cn/view/2017-05/08/content_7591989_9.htm, Chinese naval fleet ends friendly visit to Malaysia. [Online.] In: *China Military*, 16. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: http://eng.chinamil.com.cn/view/2017-05/16/content_7604615.htm

⁷⁷ Bilateral exercise SIMBEX-17 between Indian Navy, Republic of Singapore Navy commences. [Online.] In: *DNA India*, 18. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.dnaindia.com/india/report-bilateral-exercise-simbex-17-between-indian-navy-republic-of-singapore-navy-commences-2442981>

⁷⁸ India inks 4 pacts with Mauritius during Jugnauth's visit. [Online.] In: *Xinhuanet*, 27. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: http://www.xinhuanet.com/english/2017-05/27/c_136320798.htm

Na prípravnom stretnutí krajín BRICS vo Fuzhou v júni 2017, na ktorom sa rokovalo o finálnom dokumente pripravovaného 9. summitu BRICS v septembri, India zablokovala zmienku o BRI.⁷⁹ Dva dni pred plánovanou návštevou Módího vo Washingtone vydala Čína 23. júna varovanie pre Indiu (aj USA), aby nezasahovala do záležitostí Juhočínskeho mora.⁸⁰ Je evidentné, že aktivity Indie v Juhočínskom mori sa Číne nepáčia. Avšak zastávam názor, že geografia nebola primárnym problémom čínskeho varovania, ale skutočnosť spolupráce Indie s USA. Len mesiac predtým v máji 2017 sa predstaviteľ indickej vlády vyjadril, že jeho krajina ako predsedajúca krajina Regionálneho integrovaného systému skorej výstrahy pred mnohými hrozbami pre Afriku a Áziu,⁸¹ zvažovala vybudovanie systému včasného varovania pred cunami v Juhočínskom mori a Čína túto indickú iniciatívu podporila.⁸² Vzhľadom na geopolitickú situáciu v južnej Ázii a Indickom oceáne Indii táto skutočnosť vyhovuje, čo potvrdilo aj spoločné stanovisko Módího a Trumpa vydané po ich stretnutí 26. júna 2017, ktorom sa obe krajiny zaviazali spoločne zabezpečiť stabilitu v Juhočínskom mori a v indicko-tichomorskej oblasti.⁸³

Vývoj čínsko-indických vzťahov v období od zrážok v oblasti Doklam po obdobie malého détente v tzv. wuhanskom duchu v čase prvej Módího vlády od júna 2017 po február 2018 je analyzovaný v šiestej časti tejto práce.

Použitá literatúra:

1. 'Look East' policy now turned into 'Act East' policy: Modi. [Online.] In: *The Hindu*, 13. 11. 2014. [Citované 14. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://www.thehindu.com/news/national/look-east-policy-now-turned-into-act-east-policy-modi/article6595186.ece>
2. 8th BRICS Summit Goa Declaration: Here is the full text adopted by the member nations. [Online.] In: *The Indian Express*, 16. 10. 2016. [cit. 2016-12-15.] Dostupné na internete: <http://indianexpress.com/article/india/india-news-india/8th-brics-summit-goa-declaration-here-is-the-full-text-adopted-by-the-member-nations/>
3. AHMED, S. - KELEGAMA, S. - GHANI, E. (2010): *Promoting Economic Cooperation in South Asia: Beyond SAFTA*. London: SAGE Publications Ltd, 2010.
4. ALINDOGAN, J. (2017): Balikatan 2017: US and the Philippines start smaller-scale annual military exercise. [Online.] In: *Al Jazeera*, 16. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.]

⁷⁹ ANEJA, A. (2017): India wants China's Belt and Road Initiative and BRICS on separate tracks. [Online.] In: *The Hindu*, 19. 6. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.thehindu.com/news/international/india-wants-chinas-belt-and-road-initiative-and-brics-on-separate-tracks/article19103475.ece>

⁸⁰ China asks India, US not to disturb peace in South China Sea. [Online.] In: *The Times of India*, 23. 6. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://timesofindia.indiatimes.com/world/china/china-asks-india-us-not-to-disturb-peace-in-south-china-sea/articleshow/59286105.cms>

⁸¹ Regionálny integrovaný systém skorej výstrahy pred mnohými hrozbami pre Afriku a Áziu (Regional Integrated Multi-Hazard Early Warning System for Africa and Asia - RIMES) je medzinárodná a medzivládna inštitúcia založená v roku 2009 v rámci OSN. Vznikla na základe iniciatívy po cunami v roku 2004. Regional Integrated Multi-Hazard Early Warning Systems (RIMES). [Online.] In: *The United Nations*, 8. 6. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://oceanconference.un.org/commitments/?id=20604>

⁸² India mulling building tsunami early warning system in South China Sea. [Online.] In: *Financial Express*, 24. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.financialexpress.com/india-news/india-mulling-building-tsunami-early-warning-system-in-south-china-sea/683228/>, China welcomes India's plan to set up tsunami early warning system in disputed South China Sea. [Online.] In: *First Post*, 11. 6. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.firstpost.com/india/china-welcomes-indias-plan-to-set-up-tsunami-early-warning-system-in-disputed-south-china-sea-3541349.html>

⁸³ Full text of the joint statement between PM Narendra Modi and US President Donald Trump at the White House. [Online.] In: *The Hindu*, 27. 6. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.thehindu.com/news/national/full-text-of-the-joint-statement-between-pm-narendra-modi-and-us-president-donald-trump-at-the-white-house/article19153693.ece>

- Dostupné na internete: <https://www.aljazeera.com/videos/2017/05/16/balikatan-2017-us-and-the-philippines-start-smaller-scale-annual-military-exercise/>
5. ANEJA, A. (2017): India wants China's Belt and Road Initiative and BRICS on separate tracks. [Online.] In: *The Hindu*, 19. 6. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.thehindu.com/news/international/india-wants-chinas-belt-and-road-initiative-and-brics-on-separate-tracks/article19103475.ece>
 6. ARIF, M. (2014): China's full membership of SAARC to unleash benefits for entire South Asia. [Online.] In: *Pakistan – China Institute promoting China Pakistan Economic Corridor*, 28. 11. 2014. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://www.nihao-salam.com/article-detail.php?id=NDM0>
 7. Around 250 Chinese Soldiers Enter Indian Territory, Leave Hours Later. [Online.] In: *Sputnik*, 14. 6. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/asia/201606141041305265-china-india-soldiers/>
 8. Australia, U.S., India and Japan in talks to establish Belt and Road alternative: report. In: *Reuters*, 19. 2. 2018. [cit. 2018-07-10.] Dostupné na internete: <https://www.reuters.com/article/us-china-beltandroad-quad/australia-u-s-india-and-japan-in-talks-to-establish-belt-and-road-alternative-report-idUSKCN1G20WG>
 9. BANA, N. – YHOME, K. (2017): The road to Mekong: the India-Myanmar-Thailand trilateral highway project. [Online.] In: *ORF Observer Research Foundation*, 7. 2. 2017. [cit. 2020-10-18.] Dostupné na internete: <https://www.orfonline.org/research/the-road-to-mekong-the-india-myanmar-thailand-trilateral-highway-project/>
 10. BHATTACHERJEE, K. (2017): India, Pakistan become full members of SCO. [Online.] In: *The Hindu*, 9. 6. 2017. [Citované 28. 4. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.thehindu.com/news/national/india-pakistan-become-full-members-of-shanghai-cooperation-organisation-sco/article18912600.ece>
 11. Bilateral exercise SIMBEX-17 between Indian Navy, Republic of Singapore Navy commences. [Online.] In: *DNA India*, 18. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.dnaindia.com/india/report-bilateral-exercise-simbex-17-between-indian-navy-republic-of-singapore-navy-commences-2442981>
 12. BIMSTEC and India's shifting diplomatic calculus. In: *Observer Research Foundation*, 3. 10. 2016. [cit. 2016-12-15.] Dostupné na internete: <http://www.orfonline.org/expert-speaks/bimstec-india-shifting-diplomatic/>
 13. BREMMER, I. (2016): East Asia summit: Modi seeks 'strongest action' against state sponsors of terror. [Online.] In: *Hindustan Times*, 8. 9. 2016. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.hindustantimes.com/india-news/at-asean-summit-pm-modi-says-export-of-terror-radicalisation-a-threat-to-region/story-pKk10DVBLHmTvQMn8qtYnN.html>
 14. CHAUDHURY, D. (2014): SAARC Membership: India blocks China's entry for the time being. [Online.] In: *The Economic Times*, 2. 12. 2014. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/saarc-membership-india-blocks-chinas-entry-for-the-time-being/articleshow/45342607.cms>
 15. Chennai-Andaman Submarine Optic Fibre Cable Laying Begins. [Online.] In: *NDTV*, 10. 1. 2020. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://gadgets.ndtv.com/telecom/news/chennai-andaman-submarine-optic-fibre-cable-laying-begins-2161730>
 16. China asks India, US not to disturb peace in South China Sea. [Online.] In: *The Times of India*, 23. 6. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://timesofindia.indiatimes.com/world/china/china-asks-india-us-not-to-disturb-peace-in-south-china-sea/articleshow/59286105.cms>

17. China welcomes India's plan to set up tsunami early warning system in disputed South China Sea. [Online.] In: *First Post*, 11. 6. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.firstpost.com/india/china-welcomes-indias-plan-to-set-up-tsunami-early-warning-system-in-disputed-south-china-sea-3541349.html>
18. China's New Silk Road. [Online.] In: *In Praise of China*. [Citované 7. 1. 2017.] Dostupné na internete: <http://www.inpraiseofchina.com/chinas-new-silk-road/>
19. China's Xi Jinping signs landmark deals on India visit. [Online.] In: *BBC*, 18. 9. 2014. [Citované 10. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://www.bbc.com/news/world-asia-india-29249268>
20. Chinese naval fleet ends friendly visit to Malaysia. [Online.] In: *China Military*, 16. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: http://eng.chinamil.com.cn/view/2017-05/16/content_7604615.htm
21. Chinese naval fleet starts friendly visit to Vietnam. [Online.] In: *China Military*, 8. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: http://english.chinamil.com.cn/view/2017-05/08/content_7591989_9.htm
22. Chinese Shipyard Delivers First Littoral Warship to Malaysia. [Online.] In: *Defense World*, 2. 1. 2020. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: https://www.defenseworld.net/news/26106/Chinese_Shipyard_Delivers_First_Littoral_Warship_to_Malaysia#.X4xKrdAzZPZ
23. DUBEY, P. (2016): India Rethinks Most Favoured Nation Status For Pakistan. [Online.] In: *NDTV*, 27. 9. 2016. [cit. 2016-12-15.] Dostupné na internete: <http://www.ndtv.com/india-news/india-rethinks-most-favoured-nation-status-for-pakistan-1467194>
24. DUTTA, R. (2018): Mekong-India Connectivity. [Online.] In: *Indian Folk*, 31. 3. 2018. [Citované 16. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://indianfolk.com/mekong-india-connectivity-edited/>
25. Exercise Malabar – 2016. [Online.] In: *Indian Navy*. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://www.indiannavy.nic.in/content/exercise-malabar-2016>
26. Full text of the joint statement between PM Narendra Modi and US President Donald Trump at the White House. [Online.] In: *The Hindu*, 27. 6. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.thehindu.com/news/national/full-text-of-the-joint-statement-between-pm-narendra-modi-and-us-president-donald-trump-at-the-white-house/article19153693.ece>
27. Goa BRICS summit: India's agenda and possible deals. [Online.] In: *Business Standard*, 14. 10. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: http://www.business-standard.com/article/economy-policy/goa-brics-summit-india-s-agenda-and-possible-deals-116101400479_1.html
28. Government, Asean in talks to take IMT highway up to Vietnam. [Online.] In: *Financial Express*, 12. 12. 2017. [cit. 2018-07-10.] Dostupné na internete: <https://www.financialexpress.com/india-news/government-asean-in-talks-to-take-imt-highway-up-to-vietnam/970887/>
29. IBRAGIMOVA, G. (2015): What are the implications of India's and Pakistan's accession to the SCO? [Online.] In: *Russia Direct*, 13. 7. 2015. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://www.russia-direct.org/debates/what-are-implications-indias-and-pakistans-accession-sco>
30. In China's backyard, India to Train Vietnam Pilots Fly Sukhoi Jets. [Online.] In: *Sputnik*, 5. 12. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/asia/201612051048187636-india-china-sukhoi-jets/>
31. India inks 4 pacts with Mauritius during Jugnauth's visit. [Online.] In: *Xinhuanet*, 27. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: http://www.xinhuanet.com/english/2017-05/27/c_136320798.htm

32. India mulling building tsunami early warning system in South China Sea. [Online.] In: *Financial Express*, 24. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.financialexpress.com/india-news/india-mulling-building-tsunami-early-warning-system-in-south-china-sea/683228/>
33. India Set to Patrol Malacca Straits That Lead to South China Sea. [Online.] In: *Sputnik*, 11. 4. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/asia/201704111052519338-south-china-sea-india/>
34. India to Get Long Range Missile Test Facilities in Indian Ocean. [Online.] In: *South Africa Today*, 6. 6. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://southafricatoday.net/world-news/asia-and-pacific/india-to-get-long-range-missile-test-facilities-in-indian-ocean/>
35. India, China Struggle to Complete OBOR-Like Project in Southeast Asia. [Online.] In: *Sputnik*, 31. 5. 2017. [cit. 2018-07-10.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/asia/201705311054154452-india-myanmar-thailand-project/>
36. India, Pakistan to become full members of SCO. [Online.] In: *CCTV*, 25. 6. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://english.cctv.com/2016/06/25/VIDEHa6yK2diCAFAN8GXMnpx160625.shtml>
37. India, US to Hold Military Drills Near China Border on September 14-27. [Online.] In: *Sputnik*, 12. 9. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/military/201609121045207339-india-us-china-drills/>
38. Indian Warship Arrives in Brunei for ASEAN's Maritime Drills. [Online.] In: *Sputnik*, 1. 5. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/asia/201605011038917892-asean-drills-india-navy/>
39. Indo-French joint naval exercise Varuna 2017 conducted off French coasts. [Online.] In: *French Embassy in New Delhi*, 25. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://in.ambafrance.org/Indo-French-joint-naval-exercise-Varuna-2017-conducted-off-French-coasts>
40. IYER, R. (2017): Reviving the Comatose Bangladesh-China-India-Myanmar Corridor. [Online.] In: *Diplomat*, 3. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2017/05/reviving-the-comatose-bangladesh-china-india-myanmar-corridor/>
41. JACOB, J. (2016): India and OBOR: It's Not Complicated. [Online.] In: *The BRICS Post*, 16. 10. 2016. [Citované 15.12. 2016.] Dostupné na internete: http://thebricspost.com/india-and-obor-its-not-complicated/#.WFLrNNQrKt_
42. KHANIEJO, R. (2016): China's Demand for Full Membership in SAARC, Challenges India's Dominance. [Online.] In: *The United Service Institution of India*, 29. 4. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://usiblog.in/2016/04/chinas-demand-for-full-membership-in-saarc-challenges-indias-dominance/>
43. KORYBKO, A. (2015): What Could India's 'Cotton Route' Look Like? [Online.] In: *Sputnik*, 29. 3. 2015. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/columnists/201503291020170021/>
44. KRISTENSEN, H. (2017): Indian nuclear forces, 2017. [Online.] In: *Taylor & Francis Online*, 5. 7. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00963402.2017.1337998>
45. KUMAR, A. (2017): India-Myanmar-Thailand Trilateral Highway: A Promise to Transform the Region's Economic Landscape. [Online.] In: *Japan Forward*, 24. 8. 2017. [Citované 16. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://japan-forward.com/india-myanmar-thailand-trilateral-highway-a-promise-to-transform-the-regions-economic-landscape/>

46. LIU, J. (2017): Regional connectivity projects can support India's ambitions. [Online.] In: *Global Times*, 7. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.globaltimes.cn/content/1045782.shtml>
47. LIU, Z. (2016): India's political goals hinder cooperation with China on 'Belt, Road'. [Online.] In: *Global Times*, 3. 7. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://www.globaltimes.cn/content/992047.shtml>
48. LONG, X. (2016): S.China Sea patrols bring no benefit to India. [Online.] In: *Global Times*, 25. 2. 2016. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.globaltimes.cn/content/970471.shtml>
49. MANCHANDA, M. (2020): The Trilateral Highway from India to Thailand that went on the slow lane. [Online.] In: *Business Standard*, 18. 11. 2020. [Citované 16. 1. 2021.] Dostupné na internete: https://www.business-standard.com/article/economy-policy/the-trilateral-highway-from-india-to-thailand-that-went-on-the-slow-lane-20111800523_1.html
50. Matter of Prestige: Reasons Behind Bangladesh's Purchase of Chinese Submarines. [Online.] In: *Sputnik*, 6. 12. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/military/201612061048242432-bangladesh-chinese-submarines/>
51. MEHTA, N. (2014): India against full membership for China in Saarc. [Online.] In: *The Times of India*, 29. 11. 2014. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://blogs.timesofindia.indiatimes.com/toi-editorials/india-against-full-membership-for-china-in-saarc/>
52. Mekong Ganga Cooperation (MGC) Plan of Action (2019-2022). [Online.] In: *Ministry of External Affairs Government of India*, 2. 8. 2019. [Citované 16. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/31712/Mekong+Ganga+Cooperation+MGC+Plan+of+Action+20192022>
53. MITRA, D. (2018): Indonesia Told India Its Quest to Join Malacca Strait Patrols Isn't Feasible. [Online.] In: *The Wire*, 31. 5. 2018. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://thewire.in/diplomacy/india-indonesia-malacca-strait-patrol>
54. NANUAM, W. (2017): First batch of 28 China-made tanks rolls in. [Online.] In: *Bangkok Post*, 11. 10. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/1340231/first-batch-of-28-china-made-tanks-rolls-in>
55. News Report: India Seeks to Enhance Naval Ties With Malaysia With Defense Deals. [Online.] In: *Pacific Sentinel*, 12. 4. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <http://pacificsentinel.blogspot.com/2017/04/news-report-india-seeks-to-enhance.html>
56. NSG meet on, China says it will reject India's entry. [Online.] In: *Financial Express*, 23. 6. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.financialexpress.com/world-news/nsg-meet-on-china-says-it-will-reject-indias-entry/732390/>
57. Pak isolated after India, 3 other countries pull out of SAARC summit. [Online.] In: *Rediff News*, 28. 9. 2016. [cit. 2016-12-15.] Dostupné na internete: <http://www.rediff.com/ews/report/india-pulls-out-of-saarc-summit-in-pakistan/20160927.htm>
58. Pakistan to host 19th SAARC Summit in Islamabad. [Online.] In: *Daily Times*, 26. 11. 2014. [cit. 2016-12-14.] Dostupné na internete: <https://web.archive.org/web/20160303224412/http://www.dailytimes.com.pk/national/26-Nov-2014/pakistan-to-host-19th-saarc-summit-in-islamabad>
59. PANDA, J. (2017): Asia-Africa Growth Corridor (AAGC): An India-Japan Arch in the Making? [Online.] In: *Institute for Security and Development Policy*, august 2017.

- [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://isdpeu/publication/asia-africa-growth-corridor-aagc-india-japan/>
60. PARAMESWARAN, P. (2017): Why Did China's Warships Visit the Philippines? [Online.] In: *Diplomat*, 5. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2017/05/why-did-chinas-warships-visit-the-philippines/>
 61. PASRICHA, A. (2016): India Rejects Joint Naval Patrols with US in South China Sea. [Online.] In: *Voice of America*, 11. 3. 2016. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.voanews.com/east-asia-pacific/india-rejects-joint-naval-patrols-us-south-china-sea>
 62. PILLALAMARRI, A. (2014): Project Mausam: India's Answer to China's 'Maritime Silk Road'. [Online.] In: *The Diplomat*, 18. 9. 2014. [Citované 13. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://thediplomat.com/2014/09/project-mausam-indias-answer-to-chinas-maritime-silk-road/>
 63. PM Modi, Bangladesh PM hold virtual bilateral meeting. [Online.] In: *narendramodi.in*, 17. 12. 2020. [Citované 16. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.narendramodi.in/prime-minister-narendra-modi-pm-sheikh-hasina-hold-india-bangladesh-virtual-bilateral-summit-552886>
 64. PM Narendra Modi's visit a grand success, says Sri Lanka minister. [Online.] In: *Hindustan Times*, 17. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.hindustantimes.com/india-news/pm-narendra-modi-s-visit-a-grand-success-says-sri-lanka-minister/story-4rair1RfTsAkocLVPeAG8N.html>
 65. PRASANNAN, R. (2016): SAARC is dying; long live BIMSTEC. [Online.] In: *The Week*, 7. 10. 2016. [cit. 2016-12-15.] Dostupné na internete: <http://www.theweek.in/news/india/saarc-is-dying-long-live-bimstec.html>
 66. Regional Integrated Multi-Hazard Early Warning Systems (RIMES). [Online.] In: *The United Nations*, 8. 6. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://oceanconference.un.org/commitments/?id=20604>
 67. Sagarmatha Friendship-2017: Nepal-China Begin Joint Military Drill. [Online.] In: *news18.com*, 16. 4. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.news18.com/news/world/sagarmatha-friendship-2017-nepal-china-begin-joint-military-drill-1375119.html>
 68. SHARMA, R. (2016): Road to Vietnam to be a reality soon? [Online.] In: *The New Indian Express*, 27. 7. 2016. [Citované 16. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.newindianexpress.com/nation/2016/jul/27/Road-to-Vietnam-to-be-a-reality-soon-944679.html>
 69. SHI, L. (2016): India uses BRICS to outmaneuver Pakistan. [Online.] In: *Global Times*, 18. 10. 2016. [cit. 2016-12-15.] Dostupné na internete: <http://www.globaltimes.cn/content/1012139.shtml>
 70. Show of Force: China, Myanmar Hold First Ever Joint Naval Drills. [Online.] In: *Sputnik*, 24. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/military/201705241053919759-china-myanmar-first-navy-drills/>
 71. SIDDIQUI, H. (2020): Bangladesh to join Trilateral Highway with India, Myanmar and Thailand? Yet to be decided. [Online.] In: *Financial Express*, 18. 12. 2020. [Citované 16. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.financialexpress.com/infrastructure/roadways/bangladesh-to-join-trilateral-highway-with-india-myanmar-and-thailand-yet-to-be-decided/2152378/>
 72. South China Sea Deployment: Indian Navy's Warships Visit South Korea. In: *Sputnik*, 21. 6. 2016. [cit. 2016-12-15.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/asia/201606211041704060-navy-indiakorea/>

73. South China Sea Deployment: Indian Navy's Warships Visit South Korea. [Online.] In: *Sputnik*, 21. 6. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/asia/201606211041704060-navy-indiakorea/>
74. Strengthen military, look for new allies to tackle Pakistan, China: Army chief. [Online.] In: *The Times of India*, 4. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://timesofindia.indiatimes.com/india/strengthen-military-look-for-new-allies-to-tackle-pakistan-china-army-chief/articleshow/58521177.cms>
75. Thailand Signs Deal With China For S26T Diesel Electric Submarine. [Online.] In: *Defense World*, 10. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: https://www.defenseworld.net/news/19252/Thailand_Signs_Deal_With_China_For_S26T_Diesel_Electric_Submarine#.X4xMzdAzZPZ
76. To Counter China's OBOR, US Revives Two Infrastructure Projects in Asia. In: *The Wire*, 24. 5. 2017. [cit. 2018-07-10.] Dostupné na internete: <https://thewire.in/business/obor-china-us-india>
77. Uri terror attack: 17 soldiers killed, 19 injured in strike on Army camp. [Online.] In: *The Times of India*, 30. 9. 2016. [cit. 2016-12-15.] Dostupné na internete: <http://timesofindia.indiatimes.com/india/Uri-terror-attack-Indian-Army-camp-attacked-in-Jammu-and-Kashmir-17-killed-19-injured/articleshow/54389451.cms>
78. US & India mull over 'joint patrols' in South China Sea — report. [Online.] In: *Russia Today*, 10. 2. 2016. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://www.rt.com/news/331994-india-us-patrols-china-sea/>
79. Vision Statement ASEAN India Commemorative Summit. [Online.] In: *asean.org*, 21. 12. 2012. [Citované 16. 1. 2021.] Dostupné na internete: <https://asean.org/vision-statement-asean-india-commemorative-summit/>
80. Visit of Indian Warships to Cam Ranh Bay, Vietnam. [Online.] In: *Indian Navy*. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://www.indiannavy.nic.in/content/visit-indian-warships-cam-ranh-bay-vietnam-0>
81. Wary of China's Rising Power, India Skips Silk Road Summit in Beijing. [Online.] In: *Sputnik*, 15. 5. 2017. [Citované 18. 10. 2020.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/asia/201705151053634138-china-power-india-summit/>
82. XUE Zhihua, 2015, s. 30. India, Pakistan become full SCO members. [Online.] In: *The Hindu*, 10. 7. 2015. [Citované 14. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://www.thehindu.com/news/international/india-gets-full-membership-of-the-shanghai-cooperation-organisation-along-with-pakistan/article7407873.ece>
83. XUE, Zhihua 薛志华 (2015): Bajisitan jiaru Shanghai hezuo zuzhi de yuanyin, tiaozhan ji qianjing fenxi 巴基斯坦加入上海合作组织的原因、挑战及前景分析 [Analýzy dôvodov, výziev a perspektív vstupu Pakistanu do Shanghajskej organizácie spolupráce]. In: *Dongnanya Nan Ya Yanjiu* 东南亚南亚研究, č. 4, s. 30-35.
84. ZHANG, Chaozhe, 2015, s. 71; PRICE, G. (2014): India and Pakistan Stall Another South Asia Summit. [Online.] In: *Chatam House*, 28. 11. 2014. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: <https://www.chathamhouse.org/expert/comment/16350>
85. ZHANG, Chaozhe 张超哲 (2015): 2014 nian de Yin-Ba guanxi: gai er bushan 2014 年的印巴关系:改而不善 [Indicko-pakistanské vzťahy v roku 2014: meniace sa, ale nie dobré]. In: *Yindu Yang jingji ti yanjiu* 印度洋经济体研究, č. 3, s. 64-78.
86. Zhonghua renmin gongheguo he Mengjiala renmin gongheguo guanyu jianli zhanlüe hezuo huoban guanxi de lianhe shengming (quanwen) 中华人民共和国和孟加拉人民共和国关于建立战略合作伙伴关系的联合声明 (全文) [Spoločné komuniké ČLR a BLR o vytvorení partnerstva strategickej spolupráce (celý text)]. [Online.] In: *Xinhua*, 15. 10. 2015. [Citované 15. 12. 2016.] Dostupné na internete: http://news.xinhuanet.com/world/2016-10/15/c_1119721775.htm

Kontakt:
PhDr. Bc. Peter Ondris, PhD.
Katedra informačných systémov
Fakulta managementu
Univerzita Komenského
Odbojárov 10
820 05 Bratislava 25
e-mail: ondris4@uniba.sk

EKONOMICKÝ PRÍSTUP K REGIONALIZÁCIU UKRAJINY

ECONOMIC APPROACH TO THE REGIONALIZATION OF UKRAINE

Vitalii Stashuk

Fakulta medzinárodných vzťahov, Ekonomická univerzita v Bratislave, Dolnozemska cesta 1/b,
852 35 Bratislava 5, Slovenská republika, e-mail: vitaliystashuk@gmail.com

Abstrakt: Regionalizácia je jedným z dôležitých faktorov, ktorý ovplyvňoval vývoj na Ukrajine od začiatku získania nezávislosti. Príspevok sa zaoberá problematikou ekonomických súvislostí regionalizácie Ukrajiny. Analýza tohto aspektu poukazuje na štrukturálne zmeny v hospodárskom a sociálnom živote ukrajinských regiónov a odhaľuje tvorbu nového regionálneho modelu, ktorý poskytuje impulz rozvoju regiónov a decentralizácii Ukrajiny.

Kľúčové slová: regionalizácia, Ukrajina, ekonomika

JEL klasifikácia: F50, F59, H79

Abstract: Regionalization is one of the important factors that has influenced developments in Ukraine since the beginning of independence. The paper deals with the issue of regionalization of Ukraine in the context of economic processes. The analysis of this aspect points to the structural changes in the economic and social life of the Ukrainian regions and reveals the creation of a new regional model that provides impetus to the development of the regions of Ukraine.

Key words: regionalization, Ukraine, economy

JEL Classification: F50, F59, H79

Úvod

Procesy, ktoré na Ukrajine v posledných rokoch prebiehajú, postavili pred vedcov množstvo výskumných problémov. Bolo potrebné skúmať príčiny krízových javov a hľadať odpovede na otázky o podstate a hlavných aktéroch týchto udalostí. Výrazné rozdiely v rôznych regiónoch Ukrajiny (politické, ideologické, kultúrne, náboženské, jazykové) podľa názoru niektorých autorov predstavujú významnú kauzálnu premennú.¹ Tieto rozdiely spolu s inými faktormi ovplyvňovali formovanie ukrajinskej spoločnosti, ako aj výsledky volieb, vznik krízových situácií či revolučných nálad. Preto je jednou z aktuálnych úloh tohto článku komplexne analyzovať procesy ukrajinskej regionalizácie. Príspevok sa zaoberá problematikou regionalizácie Ukrajiny v kontexte ekonomických procesov. Analýza tohto aspektu poukazuje na štrukturálne zmeny v hospodárskom a sociálnom živote ukrajinských regiónov a odhaľuje tvorbu nového regionálneho modelu, ktorý poskytuje impulz rozvoju regiónov Ukrajiny.

1 Problematiky regionálnych štúdií

Vedecké práce zaoberajúce sa problematikou regionalizmu v Ukrajine sa začali objavovať v polovici 90. rokov 20. storočia. Diskusie sa sústreďovali hlavne na negatívny vplyv regionalizácie, na to, či môžu tieto procesy predstavovať hrozbu pre jednotu národa a územnú celistvosť Ukrajiny. Výskum otázok spojených s regionalizáciou v tomto období nebol rozsiahly. Do roku 2004 bolo skúmanie regionalizmu nesystematické a nesústreďovalo sa na regionalizáciu, ale na zjednotenie, unifikáciu a vytvorenie jednotného národa. Akékoľvek pokusy o separatizmus na Ukrajine sa začiatkom 90. rokov považovali buď za nezrelosť elít,

¹ ZUBRO, T. (2014): Vplyv fragmentárneho charakteru politickej kultúry ukrajinského obyvateľstva na proces demokratickej konsolidácie. [online], s. 541-548.

alebo za výsledok vplyvu vonkajších faktorov. Práve hrozba nekontrolovanej regionalizácie, separatizmu a možného rozpadu Ukrajiny dala podnet na to, aby sa niektorí najmä západní experti zamerali na tieto rozdiely a riziká s nimi spojené.

Otázkami regionalizácie sa na Ukrajine zaoberali mnohí teoretici ako napríklad L. Nagorna,² A. Stegnyj,³ I. Kuras a V. Soldatenko,⁴ I. Kononov,⁵ A. Malgin,⁶ J. Vermenyč⁷ a ďalší. Komplexné štúdie o problémoch regiónov vydávalo Ukrajinské centrum pre ekonomický a politický výskum Razumkova, Kyjevský medzinárodný inštitút sociológie (KMIS), Inštitút politických a etnických štúdií I.F.Kurasa Národnej akadémie vied Ukrajiny.

Aj keď ukrajinskí autori publikovali množstvo výskumných prác a zhromaždili rozsiahle penzum primárnych informácií, nedokázali predvídať a modelovať procesy modernej ukrajinskej regionalizácie. Udalosti, ktoré prebiehali v roku 2014 a neskôr, boli pre nich do veľkej miery neočakávané.

Kríza štátnosti v roku 2014 spojená s externými tlakmi viedla k dôležitému impulzu pre regionalizáciu Ukrajiny. Treba zdôrazniť, že príčiny sú oveľa hlbšie. Okrem veľkých regionálnych rozdielov, ktoré sú typické pre rôzne časti Ukrajiny, na procesy prebiehajúce v krajine mala zásadný vplyv aj zmena globálnej politickej a ekonomickej situácie: nové informačné a logistické technológie, ako aj preformátovanie svetového systému, vedú k tomu, že regionalizácia sa stáva novou formou globalizácie. Regióny sa stávajú dôležitými aktérmi medzinárodných procesov podobne ako štáty alebo korporácie. Najdôležitejšou súčasťou globálnych politických a ekonomických procesov je proces hľadania rovnováhy medzi právomocami regiónov, národných štátov, medzinárodných organizácií a iných štruktúr.

Po roku 2014 sa počet vypracovaných regionálnych štúdií zvýšil. Mnohí autori zaoberajúci sa touto témou uznali, že na Ukrajine prebiehajú procesy regionalizácie, avšak adekvátne nástroje, metodiky a koncepčné pojmy zatiaľ neboli rozpracované. Regionálne štúdie navyše nadobudli mnoho tendenčných prvkov a stali sa politickým nástrojom (hlavne v otázkach možnej federalizácie Ukrajiny).

2 Ekonomický aspekt procesov regionalizácie

Jednou z oblastí výskumu regiónov je prístup spojený s ekonomickým determinizmom, keď stanovenie regiónu je prezentované ako forma ekonomických vzťahov, ktoré sú základom pre jeho formovanie. U. Izard v 50. rokoch 20. storočia uviedol pojem „regionálna veda“ a publikoval prácu „Metódy regionálnej analýzy: úvod do vedy o regiónoch,“⁸ v ktorej skúma ekonomické a matematické aspekty vývoja regiónov v tzv. kontexte priestoru. U. Izard vnímal svoju regionálnu vedu predovšetkým ako analógiu k ekonomickej geografii a sociológii.

Ekonomické prístupy k regionalizácii Ukrajiny sa začali aktívne rozvíjať po získaní nezávislosti, keď boli ekonomické disproporcie v krajine výrazné. Priemyselná výroba na území Ukrajiny je nerovnomerne rozmiestnená. Najmä od čias ZSSR sa v krajine vytvorili dva juhovýchodné regióny s najrozvinutejšou priemyselnou výrobou v oblasti hutníctva, chémie a ťažkého strojárstva: Pridneprovský a Donecký región. Na druhej strane severné, centrálné,

² NAHORNÁ, L.P. (2008) Rehionalna identyčnist': ukrajinskyj kontekst, s. 118; NAHORNÁ, L. P. (2007): Fenomen rehionalizmu i nacionalna identyčnist' v Ukrajinі: istoryčni vytoky, s. 107-122.

³ STEGNIJ, A. (2005): Regional'nyj faktor razvitija političeskoj kul'tury naselenija Ukrajin, s. 94-122.

⁴ KURAS, I. F., SOLDATENKO, V. F. (2000): Sobornyctvo i rehionalizm v ukrajinskomu deržavotvorenni (1917–1920 rr.), s. 240-245.

⁵ KONONOV, I. F. (2007): Donbas ta Halyčyna: vid rehional'nych proektiv do zahaľnonacional'noji perspektyvy rozvytku, s. 305-320.

⁶ MALGIN, A.V. (2005): Ukrajina: Sobornost' i regionalizm, s. 34.

⁷ VERMENYČ, JA. V. (2001): Istoryčna rehionalistyka v Ukrajinі. [online]; VERMENYČ, JA. V. (2014): Istoryčna rehionalistyka: navčal'nyj posibnyk.

⁸ IZARD, U. (1966): Metody regional'nogo analiza: vvvedenie v nauku o regionach, s. 301.

južné a západné oblasti Ukrajiny nemali tak rozsiahle koncentrované klastre priemyselných podnikov. Tu dost' významnú úlohu zohrávalo poľnohospodárstvo.

Na základe tejto ekonomickej heterogenity Ukrajiny vzniklo množstvo vedeckých konceptov regionálneho rozdelenia Ukrajiny, založených na ekonomickej rajonizácii.⁹ Analýza regionalizácie Ukrajiny na priemyselnom základe bola považovaná za jednoduchý spôsob rozvoja regiónov a dokonca i federalizácie Ukrajiny. Vyzdvihnime iba dva typické prístupy, ktoré použili autori pri tvorbe regionálnych modelov.

Prvý prístup je založený na ekonomickej regionalizácii, základom ktorého vystupuje makroregión. Autori, ktorí využívajú tento prístup, sa pokúsili čo najviac rozšíriť regióny, pričom toto rozšírenie vysvetlili možnosťou efektívnejšieho riadenia týchto makroregiónov a ich zabudovaním do jednotného ekonomického komplexu Ukrajiny.

Typický príklad makroregionálneho modelu navrhol O. Šablij v roku 1994. Šablij navrhuje uskutočniť sociálno-ekonomickú rajonizáciu rozdelením Ukrajiny na šesť makroregiónov: centrálny (oblasti Kyjevská, Žitomírska, Černigovská, Čerkasská, Vinnická), západný (oblasti Lvovská, Ivano-Frankovská, Zakarpatská, Ternopilská, Chmeľnícka, Rivnyňská, Volyňská), severovýchodný (oblasti Charkovská, Sumská, Poltavská), východný (oblasti Donecká, Luhanská), stredovýchodný (oblasti Dnepropetrovská, Záporožská, Kirovogradská), južný (oblasti Odesská, Nikolajevská, Chersonská, Krymská republika).

Autor sa domnieva, že každý z týchto makroregiónov si vytvára svoj vlastný územný ekonomický systém a každý z týchto makroregiónov funguje ako zložka integrovaná do jedného ekonomického komplexu Ukrajiny, v ktorom plní určitú funkciu v deľbe práce.¹⁰

Ďalšia paradigma ekonomickej rajonizácie zahŕňa rozdelenie Ukrajiny na menšie časti - mezoregióny. Navyše, na rozdiel od makroregiónov, ktoré boli posudzované podľa úrovne účinnosti ich integrácie do jednotného systému deľby práce na Ukrajine, boli mezoregióny formované podľa princípu ich relatívnej rovnosti medzi sebou z hľadiska sociálno-ekonomických ukazovateľov s dôrazom na sebestačný rozvoj každého regiónu.

Klasickým príkladom ekonomickej mezoregionálnej rajonizácie Ukrajiny je návrh zákona Ukrajiny „O koncepcii štátnej regionálnej politiky Ukrajiny“, ktorý v roku 1998 vypracovala Rada pre výskum výrobných síl Národnej akadémie vied Ukrajiny. Podľa koncepcie by Ukrajina mala byť rozdelená na osem ekonomických regiónov: Donecký, Pridneprovský, Východný, Centrálny, Polesský, Podolský, Pričernomorský, Karpatský. Koncept, dokonca aj na úkor historických tradícií a geografickej prepojenosti, navrhol ekonomickú rajonizáciu Ukrajiny a stanovil konkrétny zoznam opatrení pre štátnu politiku v oblasti harmonického rozvoja pre každý región.¹¹

Na začiatku 21. storočia sa však procesy ekonomickej transformácie urýchlili. Mnoho podnikov zameraných na spracovanie surovín znížilo objemy výroby, namiesto kovov sa koncentráť železnej rudy stal hlavným exportným produktom. Pokles výroby bol obzvlášť zjavný v Doneckej oblasti, kde v dôsledku vyčerpania zásob a nárastu nákladov na ťažbu uhlia a ďalších nerastných surovín mnohé podniky zanikli, čím sa zhoršila sociálno-ekonomická situácia v regióne.

Na druhej strane v dôsledku zintenzívnenia a modernizácie poľnohospodárstva sa zvýšila výroba a vývoz potravinárskych výrobkov, čo znamenalo radikálnu zmenu všeobecnej štruktúry ukrajinského hospodárstva. Pre porovnanie, v roku 2001 priemyselné kovy tvorili 41,32 % exportu, minerálne suroviny a priemyselné chemikálie 21,42 % a poľnohospodárske a potravinárske výrobky iba 11,21 %, ale v roku 2013, poslednom roku pred vojenským

⁹ ČMYRIOVA, L. Ju., FEDIAJ, N.O. (2013): Rajonuvannia terytorii Ukrajiny jak odyň z faktoriv prostorovoho social'no-ekonomičnoho rozvytku rehioniv. [online].

¹⁰ ŠABLIJ, O. (1995): Social'no-ekonomičeskaja geografia Ukrajiny, s. 86-98.

¹¹ VERCHOVNA RADA UKRAJINY (1998): Proekt Zakonu pro koncepciu deržavnoji rehional'noji ekonomičnoji polityky. [online]

konfliktom, predstavoval vývoz poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov 26,8 %, kovy – 27,8 % a minerálne suroviny – 19,8 %.¹² V dôsledku vojenského konfliktu v roku 2014 a nasledujúcich rokoch priemyselný Donecký región a Krym ukrajinská centrálna vláda tieto územia nekontroluje.

Okrem zmien vo výrobnej a exportnej štruktúre sa objavili nové oblasti, ktoré obsadili silné pozície ako napríklad export služieb v sfére informačných technológií alebo export pracovnej sily atď. V kontexte takej vysokej dynamiky transformácie štruktúry ukrajinského hospodárstva bolo problematické používať ekonomickú rajonizáciu ako základ pre modelovanie regionalizácie Ukrajiny, a určovať jej územnú a administratívnu štruktúru. Napriek vysokej dynamike ekonomickej transformácie možno tento prístup v niektorých prípadoch vo vzťahu k výskumu regionalizácie Ukrajiny uplatniť.

Jedným z negatívnych dôsledkov postkomunistickej transformácie ukrajinskej ekonomiky bolo výrazné zníženie počtu vysoko platených pracovných miest. O zmene ukrajinského hospodárstva s prevahou priemyselnej výroby na ťažbu a spracovanie surovín svedčí štruktúra ukrajinského exportu v roku 2020, v ktorej boli najviac zastúpené nasledovné komoditné skupiny: obilniny 19,1 % (9,41 mld. USD), železné kovy – 15,6 % (7,68 mld. USD), tuky a oleje živočíšneho alebo rastlinného pôvodu a produkty ich štiepenia; pripravené jedlé tuky; živočíšne alebo rastlinné vosky – 11,7 % (5,76 mld. USD), rudy a popol – 8,98 % (4,42 mld. USD), elektrické stroje a zariadenia, ich súčasti; zariadenia na záznam a reprodukciu zvuku, zariadenia na záznam a reprodukciu televízneho obrazu a zvuku, ich súčasti a príslušenstvo – 5,22% (2,57 mld. USD), jadrové reaktory, kotly, zariadenia a mechanické zariadenia; ich časti – 4 % (1,97 mld. USD), olejnaté semená a ovocie; ostatné semená, ovocie a zrná; liečivé rastliny a rastliny na technické účely; slama a krmoviny – 3,74 % (1,84 mld. USD), zvyšky a odpad z potravinárskeho priemyslu; hotové krmivo pre zvieratá – 3,2 % (1,57 mld. USD), drevo a výrobky z dreva; uhlie – 2,86 % (1,4 mld. USD), výrobky zo železných kovov – 1,79 % (884 mld. USD).¹³

Procesy reštrukturalizácie ukrajinskej ekonomiky viedli k prebytku pracovnej sily. Tento prebytok pracovnej sily (na pozadí ekonomickej recesie) na Ukrajine a nedostatok pracovníkov v EÚ a Rusku vyvolal migračnú vlnu z Ukrajiny. Podľa výskumu Centra pre hospodársku stratégiu v rokoch 2002 až 2017 opustilo Ukrajinu 6,3 milióna ľudí. Z nich je asi 4,2 milióna ekonomických migrantov. Do Poľska odišlo 40 % ekonomických migrantov, do Ruska – 25 %, do Talianska – 11 %, do Českej republiky – 9 %.¹⁴

Podľa rôznych sociologických štúdií asi 27,9 % práceschopných obyvateľov Ukrajiny potenciálne nevyklučuje možnosť stať sa pracovnými migrantmi.¹⁵ Podľa Národnej banky Ukrajiny v roku 2020 dosiahol objem remitencií na Ukrajinu 12,12 mld. USD. To je o 200 miliónov USD viac ako v roku 2019 (v roku 2019 predstavovali remitencie 7,7 % HDP Ukrajiny). V roku 2018 dosiahol objem remitencií 10,88 mld. USD (8,3 % HDP Ukrajiny).¹⁶ Objem remitencií je vyšší ako prílev zahraničných investícií na Ukrajinu a pôžičky od medzinárodných finančných inštitúcií. Tento údaj je vypočítaný z dostupných údajov z centrálnych bánk Ukrajiny a krajín emigrácie. To znamená, že hovoríme o oficiálne zaznamenaných peňažných transakciách. Značná časť pracovných migrantov má v zahraničí i neoficiálne príjmy, preto skutočný objem remitencií je vyšší.

¹² DERŽAVNA SLUŽBA STATYSTYKY UKRAJINY (2014): Tovarna struktura zovnišhoji torhivli u 2014 roci. [online].

¹³ UKRAJINA. IMPORT I EXPORT (2021): Struktura exporta iz Ukrajiny v 2020 godu. [online].

¹⁴ CENTR EKONOMIČNOJI STRATEHIJI (2018): Skil'ky ukrajinciv pojichalo za kordon i ščo deržavi z cym robyty. Analytčna zapyska. [online].

¹⁵ HAZETA (2020): Skil'ky ukrajinciv hotovi vyjichaty za kordon. [online].

¹⁶ KRAMAR O. (2021): Perevody trudovyh migrantov v Ukrainu v 2020 godu vyrosli na \$200 mln nesmotria na pandemiju COVID-19. [online].

Treba poznamenať, že pracovná migrácia z Ukrajiny má jeden veľmi charakteristický znak – medzi emigrantmi prevažujú obyvatelia západnej Ukrajiny. Presné štatistiky neexistujú, ale podľa odhadov Medzinárodnej organizácie pre migráciu a niektorých výskumníkov väčšina Ukrajincov, ktorí odchádzajú za prácou do zahraničia pochádzajú zo západných regiónov Ukrajiny.¹⁷ Príčiny tohto javu je možné identifikovať vo vysokej miere nezamestnanosti, typickej pre západnú Ukrajinu; dlhodobej tradícii vysokej ekonomickej mobility obyvateľstva; geografickej a kultúrnej blízkosti západnej Ukrajiny k Európe; jazykových zdatnostiach obyvateľov západných regiónov Ukrajiny.

Ak sa vrátíme k otázke ekonomickej rajonizácie Ukrajiny jeden z modelov navrhol F. Zastavnyj vo svojej práci „Ekonomické rajóny Ukrajiny“. Autor priznáva, že jeho prístup vychádza zo sovietskeho modelu ukrajinského regionalizmu. Zastavnyj v práci uvádza deväť ekonomických regiónov a čo je zaujímavé, tento konkrétny prístup je stále široko používaný vo vzdelávacom systéme Ukrajiny pri analýze regionálneho rozvoja.¹⁸

V tejto súvislosti je pre výskum viac užitočná správa Svetovej banky venovaná okrem iného problémom regionalizácie na Ukrajine „Ukrajina. Prehľad urbanizácie“, ktorá bola vydaná v roku 2015.¹⁹ Autori správy ustúpili od pokusov navrhnúť nový a jedinečný spôsob klasifikácie ukrajinských regiónov a použili na analýzu prístup, ktorý využíva Kyjevský medzinárodný inštitút sociológie. Pri tomto prístupe sa rozlišujú štyri veľké makroregióny na Ukrajine: východ, centrum, juh a západ. Analytici banky poznamenávajú, že v období od roku 1989 do roku 1998 na Ukrajine nastala recesia spojená s radikálnymi zmenami ekonomiky po rozpade ekonomického komplexu Sovietskeho zväzu a prechode na nový trhový model. Táto transformácia bola mimoriadne bolestivá a bola prehĺbená mnohými dlhodobými ekonomickými problémami. Nový typ konkurencie bol ťažký pre väčšinu pôvodných sovietskych podnikov, ktoré neboli pripravené na liberalizáciu a trhovú súťaž o suroviny, energetické zdroje a konečného spotrebiteľa. Dopyt po výrobkoch vojensko-priemyselného komplexu výrazne klesol, ale tlak na dovoz tovaru sa zvýšil. Najdôležitejšie odvetvia (poľnohospodárstvo, ťažba uhlia a pod.) boli stále neefektívne, napriek tomu, že formy priamej vládnej finančnej podpory pre tieto sektory hospodárstva pretrvávali.²⁰

Základom ekonomickej transformácie krajiny bol prechod z industriálnej ekonomiky na ekonomiku s prevahou služieb. Ťažobný priemysel, strojárstvo a poľnohospodárstvo sú naďalej dôležité, ale služby a finančný sektor sú na prvom mieste. Ťažobný priemysel, spracovanie potravín a strojárstvo stále predstavujú takmer 60 % celkovej hrubej pridanej hodnoty v priemysle a v prípade produkcie niektorých poľnohospodárskeho komodít (pšenica, kukurica, slnečnicový olej atď.) je Ukrajina jedným z desiatich najväčších svetových exportérov. Sektor služieb zároveň rastie a jeho podiel na hrubej pridanej hodnote krajiny sa v rokoch 2002 – 2010 zvýšil zo 42 % na 45 %.²¹

V tejto súvislosti je dôležité obrátiť pozornosť na procesy prebiehajúce na úrovni ukrajinských regiónov. Východ označujú za tradične priemyselný región, pričom v centrálnych regiónoch dominuje sféra financií, obchodu a služieb. Juh si zachoval svoj priemyselný význam, zatiaľ čo Západ aktívne rozvíjal poľnohospodárstvo. Vývoj rôznych sektorov hospodárstva v rôznych regiónoch je nerovnomerný. Napríklad sektor služieb, koncentrovaný predovšetkým v Kyjeve, predstavuje asi 50 % hospodárskej aktivity centrálného regiónu. Na

¹⁷ ZUBYK, A. I. (2014): Sučasna trudova mihracija ukrajinskoho naselennia v Polšču. [online].

¹⁸ ZASTAVNYJ, F. (2010): Ekonomični rajony Ukrajiny. Realii i perspektyvy.

¹⁹ MIŽNARODNYJ BANK REKONSTRUKCII TA ROZVYTKU / SVITOVYJ BANK (2015): Ukrajina. Ohliad urbanizacii.

²⁰ MIŽNARODNYJ BANK REKONSTRUKCII TA ROZVYTKU/SVITOVYJ BANK (2015): Ukrajina. Ohliad urbanizacii, s. 34.

²¹ MIŽNARODNYJ BANK REKONSTRUKCII TA ROZVYTKU/SVITOVYJ BANK (2015): Ukrajina. Ohliad urbanizacii, s. 38.

východe aj na západe krajiny rastie význam finančného sektora. Je zaujímavé, že na západe sa podiel poľnohospodárstva znížil, ale zvýšil sa podiel obchodu na pridanej hodnote.

Analytici Svetovej banky v správe uvádzajú, že väčšina priemyselnej výroby sa sústreďuje v niekoľkých oblastiach Ukrajiny, najmä v Donecku (21 %) a Dnepropetrovsku (16 %). „Tieto dva regióny produkujú asi 36 % priemyselnej výroby na Ukrajine. Ak k nim pripočítame regióny Luhanskú oblasť (8 %), Záporožskú oblasť (5 %) a Charkovskú oblasť (5 %), ktoré sa všetky nachádzajú na východe, potom podiel tohto regiónu narastie na takmer na 55 %. V Doneckej a Luhanskej oblasti pôsobia veľké hutnícke, chemické, energetické a strojárenské podniky. Tieto dva regióny sú priemyselným srdcom Ukrajiny; podľa hodnotení pred konfliktom v roku 2014 sa tu nachádzalo približne 900 veľkých priemyselných podnikov, vrátane 140 uhoľných baní, 40 hutníckych závodov a 7 tepelných elektrární, ako aj 177 podnikov používajúcich nebezpečné chemikálie, vrátane 113 podnikov, ktoré používajú rádioaktívne materiály.“²²

Z vyššie uvedenej analýzy je možné urobiť niekoľko hlavných záverov. Štrukturálne zmeny, dokonca aj s miernym poklesom počtu obyvateľov, majú vplyv na dynamiku rastu hrubého domáceho produktu na obyvateľa. V strednodobom a dlhodobom horizonte môžu demografické problémy vytvárať nové ekonomické ťažkosti a pracovná emigrácia bude nielen zdrojom devízových príjmov v krajine, ale aj príčinou mnohých problémov a deformácií trhu práce a sociálnej sféry.

Záver

Regionálna problematika výskumu v podmienkach nezávislej Ukrajiny sa vyznačuje vysokou mierou angažovanosti. Podobné tendencie určovali rámec výskumného prostredia, čo viedlo k významným deformáciám vo výskume. Ukrajinskí vedci sa spravidla vyhýbali uskutočňovaniu výskumu a analýz kontroverzných aspektov ukrajinských regionalizácie (napríklad možnému vzniku separatistických hnutí v jednotlivých regiónoch alebo regionálnej polarizácie), čo viedlo k formulovaniu nepodložených prognóz a scenárov vývoja regionalizmu na Ukrajine. Zároveň ako bolo uvedené v článku, niektorí autori alebo inštitúcie uskutočnili analýzy procesov regionalizácie na základe ekonomických prístupov. Treba poznamenať, že modely regionalizácie Ukrajiny v kontexte súčasných ekonomických procesov umožňujú zhodnotiť doterajší vývoj v jednotlivých regiónoch so zameraním na ich charakteristiku. Ekonomický aspekt regionalizácie Ukrajiny predstavuje len jednu z produktívnych foriem analýzy a poukazuje na možné smery ďalšieho vývoja regiónov. Zároveň treba poznamenať, že úloha vytvoriť životaschopný ekonomický model zostáva pre modernú Ukrajinu stále aktuálna vzhľadom na súčasné problémy Ukrajiny.

Reakciou na výzvy, ktoré predstavuje nová regionalizácia, bola politika decentralizácie vyhlásená v roku 2014. Zásadným bodom v tomto procese malo byť nielen prerozdelenie finančných a vládnych zdrojov v rámci existujúceho modelu, ale výrazná zmena v samotnom systéme moci a jeho územnom usporiadaní.

Použitá literatúra:

1. CENTR EKONOMIČNOJI STRATEHIJI (2018): Skil'ky ukrajinciv pojichalo za kordon i ščo deržavi z cym robyty. Analýčna zapyska. [online]. In *Centr ekonomičnoji stratehiji*, 23. 4. 2018. [Citované 3. 6. 2021.] Dostupné na internete: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Migration-note.pdf>
2. ČMYRIOVA, L. Ju., FEDIAJ, N. O. (2013): Rajonuvannia terytorii Ukrajiny jak odyň z faktoriv prostorovoho social'no-ekonomičnoho rozvytku rehioniv. [online]. In

²² MIŽNARODNYJ BANK REKONSTRUKCII TA ROZVYTKU/SVITOVYJ BANK (2015): Ukrajina. Ohliad urbanizacii, s. 45.

- Efektyvna ekonomika*. 2013. №3. [Citované 3. 6. 2021.] Dostupné na internete: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1878>
3. DERŽAVNA SLUŽBA STATYSTYKY UKRAJINY (2014): Tovarna struktura zovnišňoji torhivli u 2014 roci. [online]. In *Deržavna služba statystyky Ukrainy. 2014*. [Citované 3. 6. 2021.] Dostupné na internete: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2014/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt1314_u.htm/
 4. HAZETA (2020): Skil'ky ukrajinciv hotovi vyjichaty za kordon. [online]. In *Gazeta.ua*, 11. 11. 2020. [Citované 3. 6. 2021.] Dostupné na internete: https://gazeta.ua/articles/life/_skilki-ukrajinciv-gotovi-viyihati-za-kordon/996092
 5. IZARD, U. (1966): *Metody regional'nogo analiza: vvedenie v nauku o regionach*. Per. s angl. V. M. Gofmana, Ju. G. Lipeca, S. N. Tagera; vstup. statia i red. A. Je. Probsta. Moskva: Progress, 1966. 659 s.
 6. KONONOV, I. F. (2007): Donbas ta Halyčyna: vid rehional'nych proektiv do zahaľnonacional'noji perspektyvy rozvytku. In *Metodolohija, teorija ta praktyka sociolohičnoho analizu sučasnoho suspil'stva. Zb. nauk. pr.* Charkiv: Chark. nac. u-t im. V. N. Karazina, 2007. S. 305-320.
 7. KONONOV, I. F. (2015): Luhanskyj syndrom jak masova anomična reakcija na rozhortannia hibrydnoji vijny. In *Deviantna povedinka: sociolohičnyj, psiholohičnyj ta jurydyčnyj aspekty. Materialy naukovo-praktyčnoji konferencii* (Charkiv, 10 kvitnia 2015). Charkiv, 2015. S. 10-16.
 8. KRAMAR, O. (2021): Perevody trudovyh migrantov v Ukrainu v 2020 godu vyrosli na \$200 mln nesmotria na pandemiju COVID-19. [online]. *Hromadske*, 2021. [Citované 3. 6. 2021.] Dostupné na internete: <https://hromadske.ua/ru/posts/perevody-trudovyh-migrantov-v-ukrainu-v-2020-godu-vyrosli-na-dollar200-mln-nesmotrya-na-pandemiju-covid-19>
 9. KURAS, I. F., SOLDATENKO, V. F. (2000): *Sobornyctvo i rehionalizm v ukrajinskomu deržavotvorenni (1917–1920 rr.)* Kyjev: Instytut polityčnych i etnonatsional'nych doslidžeň NAN Ukrainy, 2000. 250 s.
 10. MALGIN, A.V. (2005): *Ukrajina: Sobornost' i regionalizm*. Simferopol': SONAT, 2005. 277 s.
 11. MIŽNARODNYJ BANK REKONSTRUKCII TA ROZVYTKU / SVITOVYJ BANK (2015): *Ukrajina. Ohliad urbanizacii*. Donetsk, 2015.
 12. NAHORNA, L. P. (2008) *Rehional'na identyčnist': ukrajinskyj kontekst*. Kyjev: IPIEND imeni I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 2008. 405 s.
 13. NAHORNA, L. P. (2007): Fenomen rehionalizmu i nacional'na identyčnist' v Ukraini: istoryčni vytoky. In *Rehional'na istorija Ukrainy*. 2007. 1. s. 107-122.
 14. STEGNIJ, A. (2005): Regional'nyj faktor razvittija polityčeskoj kul'tury naselenija Ukrainy. In *Sociologija: teorija, metody, marketing*. 2005. No. 3, s. 94-122.
 15. ŠABLIJ, O. (1995): *Social'no-ekonomičeskaja geografija Ukrainy*. Per. s ukr. Pod red. O. Šablja. Lvov: Svit, 1995. S. 472-596.
 16. UKRAJINA. IMPORT I EXPORT (2021): Struktura exporta iz Ukrainy v 2020 godu. [online]. In *Trend Economy*, 2021. [Citované 3. 6. 2021.] Dostupné na internete: <https://trendeconomy.ru/data/h2/Ukraine/TOTAL>
 17. VERCHOVNA RADA UKRAJINY (1998): Proekt Zakonu pro koncepciu deržavnoji rehional'noji ekonomičnoji polityky. [online] In *Verchovna Rada Ukrainy*, 9. 7. 1998. [Citované 3. 6. 2021.] Dostupné na internete: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=1213&skl=4
 18. VERMENYČ, JA. V. (2001): Istoryčna rehionalistyka v Ukraini. [online] In *Ukrajinskyj istoryčnyj žurnal*, 2001. №6. S. 3-21. [Citované 3. 6. 2021.] Dostupné na internete: <http://history.org.ua/JournALL/journal/2001/6/1.pdf>

19. VERMENYČ, JA. V. (2014): *Istoryčna rehionalistyka: navčal'nyj posibnyk / Vidp. red. V. A. Smolij*. Ministerstvo osvity i nauky Ukrajiny; NAN Ukrajiny. Instytut istorii Ukrajiny. Kyjev: Instytut istorii Ukrajiny, 2014. 412 s.
20. ZASTAVNYJ, F. (2010) *Ekonomični rajony Ukrajiny. Realii i perspektyvy*. Lviv, 2010.
21. ZUBRO, T. (2014): Vplyv fragmentárneho charakteru politickej kultúry ukrajinského obyvateľstva na proces demokratickej konsolidácie. [online]. In *International relations 2014 : contemporary issues of world economics and politics. International scientific conference. International relations 2014 : contemporary issues of world economics and politics : conference proceedings : 15th international scientific conference : Smolenice Castle, 4th - 5th december 2014*. Bratislava : Publishing house EKONÓM, 2014. ISBN 978-80-225-3980-7, s. 541-548.
22. ZUBYK, A. I. (2014): Sučasná trudova mihracija ukrajinskoho naselennia v Poľšču. [online]. In *Naukovi zapysky Ternopil'skoho nacional'noho pedahohičnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriya: Heohrafija*. [Citované 3. 6. 2021.] Dostupné na internete: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUg_2014_1_15

Kontakt:

Vitalii Stashuk

Fakulta medzinárodných vzťahov
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1/b
852 35 Bratislava 5
Slovenská republika
e-mail: vitaliystashuk@gmail.com

Recenzia monografie

LUBOMÍR ČECH: *Afganský drogový priemysel ako limitujúci faktor postkonfliktnej obnovy krajiny*. Bratislava: Ekonóm, 2020. S. 92. ISBN 978-80-225-4759-8.

Problematika sociálneho, politického a ekonomického vývoja Afganistanu je výsostne aktuálnou témou vo svetovom spoločenstve i vo vedeckých kruhoch už mnoho desaťročí. Skúsený autor, vedecký a pedagogický pracovník doc. PhDr. Lubomír Čech, CSc. sa danej téme venuje dlhodobo. Je autorom mnohých statí, publikovaných v slovenských i zahraničných vedeckých časopisoch, príspevkov v zborníkoch z medzinárodných vedeckých konferencií s danou tematikou. Monografia sa venuje problému, ktorý sa prelína naprieč všetkými súčasťami afganskej spoločnosti, a to drogovému priemyslu. Produkcia ópia v Afganistane a jeho predaj sú limitované prírodnými a ekonomickými podmienkami v krajine, majú však významný vplyv sa politickú a ekonomickú situáciu v krajine.

Autor rozdelil svoju prácu do šestnástich kapitol. Kapitoly na seba logicky nadväzujú a celý text má gradujúci charakter. V úvodnej časti autor pri hodnotení vplyvu drog na spoločnosť ako takú poznamenáva, že obchod s drogami spolu s obchodom so zbraňami a medzinárodnou korupciou je hlavným faktorom kriminalizácie medzinárodných vzťahov. Čitateľ musí bezpochyby s týmto názorom súhlasiť. Miesto Afganistanu vo svetovej produkcii a vo svetovom obchode s drogami je rozhodujúce, keď sa krajina v súlade s textom monografie podieľa až z 90 % na dodávkach na svetový trh. V prvej časti práce nazvanej Kritický stav afganskej ekonomiky a drogy ako limitujúci faktor jej obnovy uvádza čitateľa do problému, charakterizuje ekonomiku Afganistanu, príčiny jej ekonomickej zaostalosti a závislosti na pestovaní a predaji opiátov. Okrem limitovaných prírodných podmienok pre rozvoj poľnohospodárstva sú spomenuté nerastné suroviny, ktoré by čiastočne mohli predstavovať alternatívu ekonomického rozvoja krajiny. Ekonomická zaostalosť a nedostatočné disponibilné faktory rastu majú za následok vysokú mieru nezamestnanosti, ktorá je dôležitým negatívnym faktorom vedúcim k aktivitám súvisiacim s produkciou opiátov.

V ďalšej časti si autor všíma vplyv vnútropolitického vývoja Afganistanu v 90. rokoch 20. storočia na vývoj drogovej problematiky. Táto časť je vhodne doplnená grafickým znázornením vývoja osevných plôch opiového maku, ktoré kolísali v závislosti od niekoľkých faktorov, napríklad od obmedzovania pestovania maku u tradičných dodávateľov ópia na svetový trh ako sú Irán, Pakistan, Turecko a pod. Destabilizácia vnútornej politickej situácie v 90. rokoch 20. storočia viedla k zvýšeniu pestovania opiového maku. Vymaniť sa zo zajatia produkovania ópia vlastnými silami zrejme Afganistan nebude schopný. Producenti musia získať inú možnosť obživy, ako je pestovanie tejto plodiny. Zahraničná pomoc je jedným z kľúčových faktorov, ktoré by mohli umožniť zmenu produkčnej orientácie časti poľnohospodárstva z opiového maku na inú rastlinnú alebo živočíšnu výrobu.

Autor sa vo svojej práci venuje hrozbe z pohľadu zmeny rozsahu osevných plôch a výnosov v pestovaní maku z hľadiska jednotlivých afganských regiónov, narkobiznisu ako súčasťi ekonomickej štruktúry. Všíma si a analyzuje rozdiely v týchto aktivitách v jednotlivých regiónoch .

Predložená monografia ďalej skúma úlohu narkobiznisu v súvislosti s financovaním Talibanu a iných vnútorných politických štruktúr. Osobitnú pozornosť čitateľa si zasluhuje časť, v ktorej sa autor zaoberá korupciou, správou vecí verejných, bezpečnosťou a drogami. Jedna z častí monografie je venovaná domácemu a zahraničnému trhu s narkotikami a účasti afganských producentov na týchto trhoch. Za obsahovo novátorskú treba pokladať tú časť monografie, ktorá má názov Začarovaný kruh afganskej drogovej problematiky – hľadanie riešení. Protidrogová agenda na národnej a medzinárodnej úrovni je tiež predmetom skúmania autora tejto práce. V medzinárodnom spoločenstve sa venuje boju s pestovaním narkotík a

s narkobiznisom vzhľadom k globálnemu nebezpečenstvu mimoriadna pozornosť. Možno konštatovať, že Afganistan sa nachádza v centre pozornosti mnohých národných vlád i medzinárodných inštitúcií. Produkcia a predaj drog sú zdrojom financií, ktoré musia obchádzať legálne toky peňazí a osobitne v Afganistane v súlade s textom monografie si táto situácia vyžaduje budovanie adekvátneho bankového systému. V predaji narkotík, ktoré sú významnou súčasťou nelegálneho medzinárodného obchodu, je významná otázka kontroly a ochrany štátnych hraníc, ktorá by mohla zamedziť medzinárodnému narkobiznisu. Dve záverečné časti monografie sa venujú bilaterálnej a multilaterálnej spolupráci a významu a hľadaniu ciest spolupráce globálnych a regionálnych aktérov pri riešení problémov drogového priemyslu v Afganistane. V závere predloženej monografie sa jej autor venuje predpokladanému politického vývoju v Afganistane po odchode spojeneckých vojsk. Publikácia bola vydaná v roku 2020, hodnotenia autora však veľmi realisticky predpokladali vývoj situácie v krajine, čoho svedectvom je i dnešná situácia v Afganistane.

Autor využil pri spracovávaní monografie rozsiahly arzenál najmä zahraničnej literatúry, ktorá sleduje danú problematiku. Slovenské zdroje literatúry sú doposiaľ viac než skromné. V slovenskej vedeckej i odbornej literatúre je vydanie monografie *Afganský drogový priemysel ako limitujúci faktor postkonfliktnej obnovy krajiny* novou témou, ktorá slovenskú literatúru významne obohacuje. Práca prináša rozsiahle množstvo faktografických údajov o problematike produkcie a obchodu s drogami v Afganistane a jej vplyv na ekonomiku krajiny. Okrem veľmi zaujímavých faktografických údajov monografia ponúka mnohé originálne postoje autora k riešeniu tejto nesmierne zložitej problematiky nielen pre sociálny a ekonomický rozvoj Afganistanu, ale i pre bezpečnosť vo svete. Ako novátorskú i obsahovo veľmi zaujímavú prácu treba v slovenskej vedeckej obci privítať vydanie tejto monografie.

Katarína Brocková

Kontakt:

Dr. hab. JUDr. Ing. Katarína Brocková, PhD., LL.M

Fakulta medzinárodných vzťahov
Ekonomická univerzita v Bratislava
Dolnozemska cesta 1/b
852 35 Bratislava 5
Slovenská republika
e-mail: katarina.brockova@euba.sk

Recenzia monografie

MAREK CSABAY: *Ekonomická diplomacia: teoretické východiská, riadenie a prax v medzinárodnom podnikaní*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019. S. 104. ISBN 978-80-571-0096-6

Predložená monografia spracovaná na tému *Ekonomická diplomacia: teoretické východiská, riadenie a prax v medzinárodnom podnikaní* autora Ing. Mareka Csabaya, PhD., sa venuje výsostne aktuálnej problematike v súčasnom období intenzívnych procesov globalizácie medzinárodných ekonomických vzťahov.

Netreba pochybovať o tom, že bohatstvo iných národov vždy bolo a aj dnes zostáva predmetom mierového či militantného záujmu ostatných štátov. S prehlbovaním procesov globalizácie sa zintenzívňujú všetky formy medzinárodných ekonomických vzťahov medzi subjektmi svetového hospodárstva. Významnú úlohu v rozvoji hospodárskych vzťahov medzi štátmi vždy zohrávala a zohráva i dnes hospodárska diplomacia. Kvantitatívne ukazovatele vzájomnej hospodárskej interdependencie medzi štátmi sa neustále zvyšujú, čo je výsledok i intenzívnej práce hospodárskych diplomatov. Autor vo svojej monografii – habilitačnej práci – venuje svoju pozornosť práve tejto časti diplomacie ako takej.

Predložená práca je rozdelená do štyroch na seba logicky nadväzujúcich častí.

V prvej časti práci autor uvádza čitateľa do problematiky vysvetlením základných pojmov, keď začína širším objasnením pojmu diplomacia. Pojem hospodárska diplomacia rozširuje o pojmy obchodná diplomacia, obchodnopolitická diplomacia, komerčná diplomacia, investičná diplomacia a rozvojová diplomacia. Autor skúma obsah pojmu hospodárska diplomacia a pôsobnosť rôznych rezortov, ktorým prislúcha realizácia činností spojených s hospodárskou diplomaciou. Určite treba pozitívne hodnotiť stanovisko autora, že pojem diplomacia nemusí bezprostredne súvisieť iba s činnosťou centrálnych orgánov štátu, ale napríklad výrazne sa na jej realizácii podieľa aj neštátny sektor.

Obsahové ťažisko predloženej práce tvorí druhá a tretia kapitola. Druhá kapitola je zameraná na východiská skúmania ekonomickej diplomacie. Autor túto časť rozdelil na šesť častí, ktoré gradujú od základných pojmov a ich vysvetlenia, cez právny rámec pôsobenia diplomacie, medzinárodnoprávnu úpravu tohto segmentu diplomacie, historické aspekty ekonomickej diplomacie až k záverečným častiam. Vysoko oceňujem práve historický prístup autora, ktorý čitateľa presvedčí o význame hospodárskej spolupráce medzi národmi už od staroveku. Štvrtá časť druhej kapitoly sa opäť vracia k vymedzeniu pojmu ekonomickej diplomacie. Autor sa tu obracia k prácam významných, najmä zahraničných autorov ako napríklad o Barstona, Beridgea, Hamiltona, Langhorna a mnohých iných. Neboli opomenutí ani nestori teórie ekonomickej diplomacie v slovenskej literatúre – prof. JUDr. Ľudovít Tóth, CSc., a v českej literatúre doc. Ing. Judita Štouračová, CSc. V tejto časti autor práce pre názorné pochopenie problematiky využil i grafickú schému. Analyzuje najmä britskú a francúzsku školu a tiež na základe analýzy diela Ľudovíta Tóhta a Judity Štouračovej i slovenskú a českú školu. Predposledná časť druhej kapitoly je zameraná viac na hospodársku prax, keď sa autor venuje komerčnej diplomacii a konkrétne priamej podpore medzinárodného podnikania. Aj v tejto časti sú postuláty autora podporené názormi mnohých zahraničných autorov. Aj táto časť je doplnená grafickým znázornením problematiky. Záverečná časť druhej kapitoly skúma vzťah medzi komerčnou a obchodnou diplomaciou. Autor charakterizuje základné nástroje, ktoré používa ekonomická diplomacia na podporu exportu.

Tretia kapitola je venovaná praxi ekonomickej diplomacie. Autor skúma dva základné prístupy k ekonomickej diplomacii a to puristický a pragmatický. Sú tu definovaní aktéri ekonomickej diplomacie v užšom a širšom zmysle. Táto časť je opäť vhodne doplnená grafickým znázornením v tabuľke č. 3, ktorá má názov Aktéri s vplyvom na výkon

ekonomickej diplomacie a jej beneficianti. Druhá a tretia časť tretej kapitoly sa venuje modelom riadenia ekonomickej diplomacie na Slovensku (duálny a integrovaný model) a v zahraničí. Štvrtá časť je venovaná vektorom realizácie ekonomickej diplomacie – OECD, IMF, WTO, Európskej únii a. Funkciami a úlohami ekonomickej diplomacie sa zaoberá piata časť tejto nosnej kapitoly. Posledná časť skúma ekonomickú diplomaciu ako manažment informácií. Táto časť je tiež vhodne doplnená obrázkom.

Posledná štvrtá kapitola nesie názov Slovenská ekonomická diplomacia, ktorej organizáciu a úlohy autor skúma od jej vzniku v roku 1993. V závere sa autor zamýšľa nad budúcnosťou a úlohami ekonomickej diplomacie.

Hlavným zámerom predloženej monografie bol výskum pojmu, obsahu a ďalšieho vývoja funkcií ekonomickej diplomacie. Autor problematiku spracoval na základe preštudovania rozsiahlej, najmä zahraničnej, ale i dostupnej domácej literatúry. Podarilo sa mu vystihnúť hlavné úlohy ekonomickej diplomacie a jej význam pre rozvoj medzinárodných ekonomických vzťahov. Pri spracovávaní práce boli použité základné kvalitatívne vedecké metódy – analýza, syntéza, komparácia a historicko-logická metóda. Komparovaním názorov rôznych autorov sa Ing. Marekovi Csabayovi, PhD., podarilo vytvoriť ucelené dielo, ktoré je vhodným doplnením vedeckých prác v tejto oblasti v slovenskej i českej literatúre.

Monografická práca Ing. Mareka, Csabaya, PhD., je výsledkom jeho dlhoročnej teoretickej práce, ale i viacročných praktických skúseností v danej oblasti hospodárskej praxe. Monografia predstavuje vyzretú prácu pedagogického pracovníka, pôsobiaceho na ekonomickej fakulte jednej zo slovenských vysokých škôl a súčasne skúseného pracovníka hospodárskej praxe. Práca je prínosom pre doplnenie slovenskej ekonomickej literatúry určenej pre špecialistov z hospodárskej praxe, ale i vedeckých pracovníkov a študentov ekonómie.

Ludmila Lipková

Kontakt:

Dr. h. c. prof. Ing. Ludmila Lipková, CSc.

Fakulta medzinárodných vzťahov

Ekonomická univerzita v Bratislava

Dolnozemska cesta 1/b

852 35 Bratislava 5

Slovenská republika

e-mail: katarina.brockova@euba.sk

ISSN 1339-3502